
**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ İLETİŞİM
BECERİLERİ İLE EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

SENEM GÜNÖNÜ KURT

Denizli-2019

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ İLETİŞİM BECERİLERİ
İLE EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

SENEM GÜNÖNÜ KURT

**Danışman
Dr. Öğretim Üyesi EMEL SARITAŞ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

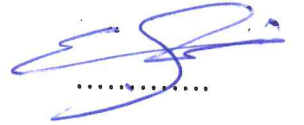
Bu çalışma, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Hüseyin KIRAN

İmza

Jüri : Dr. Öğretim Üyesi Emel SARITAŞ (Danışman)

Jüri: Doç. Dr. Rıza SELANİK AĞ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 17.07/2019 tarih ve 30/1.... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mustafa BULUŞ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Senem GÜNÖNÜ KURT

TEŞEKKÜR

Bu araştırma süresince çalışmamın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın hocam Dr. Öğretim Üyesi Emel SARITAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Her arayışında değerli görüş ve önerileriyle beni yönlendiren Dr. Öğretim Üyesi Serhat SÜRAL'e teşekkürlerimi sunarım.

Başaracağıma inanan, ümitsizliğe kapıldığım zamanlarda en büyük destekçim olan ayrıca tezimin düzenlenmesi ve redaksiyonunda verdiği emeklerinden dolayı sevgili eşim Aykut KURT'a teşekkür ederim.

Manevi destekleriyle her zaman yanımda olan, sorumluluk duygusunu ve başarıma azmini küçük yaşlarda öğrenmemi sağlayan, her şeyden değerlisi iyi bir insan olmak için uğraş vermenin yaşamda birçok şeyden önce geldiğini öğreten değerli anneme ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte yanımda olan tüm dostlarıma teşekkür ediyorum.

ÖZET

Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki

GÜNÖNÜ KURT, Senem

Yüksek Lisans Tezi, Temel Eğitim ABD,
Sınıf Eğitimi Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Emel SARITAŞ
Haziran 2019, 127 sayfa

Bu araştırmanın amacı, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi Anabilim Dalının dördüncü sınıfında öğrenim gören öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim öğretim yılı Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu çalışmada, sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilim düzeyleri ile iletişim becerilerinin öğretmen adaylarının mezun olunan lise türü, cinsiyetleri, anne baba eğitim durumları, kardeş sayısı ve öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırmada var olan bir durum betimlenmeye ve buna bağlı olarak değişkenlerin birbirleriyle ne düzeyde ilişkili olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmanın modeli genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli betimsel bir çalışmadır. Bu araştırmada ölçme aracı olarak Spreng ve arkadaşları (2009) tarafından bireylerin empati düzeylerini ölçme amacıyla geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Totan, Doğan ve Sapmaz (2012) tarafından yapılmış “Toronto Empatik Eğilim Ölçeği” ile Korkut (1996) tarafından geliştirilen “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği”(İBDÖ) kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilim düzeyleri ve iletişim becerilerinin cinsiyetlerine, mezun oldukları okul türüne, kardeş sayısına, anne eğitim durumuna, baba eğitim durumuna ve öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebepler değişkenlerine göre anlamlı düzeyde bir farklılığa rastlanmamıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerileri toplam puanları arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Empati, empatik eğilim, empatik beceri, iletişim, iletişim becerileri

ABSTRACT

The Relationship Between Primary School Teacher Candidates' Communication Skills and Empathetic Tendency Levels

GÜNÖNÜ KURT, Senem

Master Thesis, Department of Basic Education

Degree in Primary School Education

Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Emel SARITAŞ

June 2019, 127 pages

The aim of this study is to determine the relationship between communication skills and empathetic tendency levels of the primary school teacher candidates who are receiving education at Pamukkale University. The population of the study is composed by the forth grade students in 2018-2019 academic year of Pamukkale University Education Faculty. In this study, it has been researched whether the candidate teachers' empathetic tendency levels and communication skills differ or not, according to high school type, gender, parent education status, number of siblings and reasons for choosing the teaching profession. In this study, it has been examined that describing of a substantial situation and accordingly this what extent the variables are related to each other. The research model of the study is a descriptive research in relational survey method of the general survey models. In this study, to measure of the empathy levels of the individuals developed by Spreng et al. (2009) and the Turkish version developed by Totan, Doğan and Sapmaz (2012) is called 'Toronto Empathy Questionnaire' and "The Communication Skills Assessment Scale" developed by Korkut (1996) were used as measuring tool. According to the findings of the research, no significant difference was found between the candidate teachers' empathetic tendency levels and communication skills, gender, type of high school, number of siblings, mother's education status, father's education status and reasons for choosing the teaching profession. A positive relationship was found between the empathetic tendencies and communication skills total scores of primary school teacher candidates.

Key Words: Empathy, empathetic tendency, empathetic skill, communication, communication skill

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY FORMU	i
ETİK BEYANNAMESİ	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.1.1.Problem Cümlesi.....	4
1.1.2.Alt Problemler.....	4
1.2.Araştırmanın Amacı.....	5
1.3.Araştırmanın Önemi	5
1.4.Sayıtlılar (Varsayımlar)	7
1.5.Sınırlılıklar	7
1.6.Tanımlar.....	7
İKİNCİ BÖLÜM: ALANYAZIN TARAMASI.....	9
2.1. İletişim Nedir?	10
2.1.1. İletişim Süreci Unsurları ve Modelleri	11

2.1.2. İletişim Türleri	17
2.1.3. İletişim Becerisi ve Öğretmenlik Mesleği	18
2.1.4. İletişim Engelleri.....	21
2.1.4.1. Fiziksel ve teknik faktörler	21
2.1.4.2. Fizyolojik faktörler	22
2.1.4.3. Psikolojik ve sosyolojik faktörler	22
2.2. Empati Nedir?	24
2.2.1. Empati Becerisi ve Empatik Anlayış nedir?	26
2.2.2. Empatinin Öğretme – Öğrenme Sürecine Etkisi.....	30
2.3. Empati ve İletişim İlişkisinin Eğitimde Önemi	33
2.4. İlgili Araştırmalar	34
2.4.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	34
2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	57
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	64
3.1. Araştırmanın Modeli.....	64
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	64
3.3. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarına İlişkin Bilgiler.....	65
3.4. Veri Toplama Aracı	67
3.4.1. Veri Toplama Aracının Uygulanması.....	68
3.5. Verilerin Analizi	68

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	70
4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular Ve Yorum	70
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular Ve Yorum	71
4.2.1. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “Cinsiyet” Değişkenine İlişkin Bulgular	71
4.2.2. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “Mezun Oldukları Okul Türü” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	72
4.2.3. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “Kardeş Sayısı” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum	72
4.2.4. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “Anne Eğitim Durumu” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	73
4.2.5. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “Baba Eğitim Durumu” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	74
4.2.6. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebepler” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	75
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular Ve Yorum	76
4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular Ve Yorum.....	77
4.4.1. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “Cinsiyet” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	77
4.4.2. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “mezun oldukları okul türü” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	78
4.4.3. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “Kardeş Sayısı” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	79
4.4.4. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “Anne Eğitim Durumu” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	80
4.4.5. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “Baba Eğitim Durumu” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	81

4.4.6. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebepler” Değişkenine İlişkin Bulgular	81
4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular Ve Yorum.....	82
BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	84
5.1. Tartışma	84
5.2. Öneriler.....	93
KAYNAKLAR	94
EKLER.....	107
EK 1: Ölçek.....	108
EK 2: Ölçek Kullanım İzinleri.....	110
EK 3: Ölçek Uygulama İzni.....	112
EK 4: Etik Sayfası.....	113
EK 5: Özgeçmiş	114

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1	Değişkenlere Göre Örneklem Grubuna Ait Betimsel İstatistikler.....	66
Tablo 4.1.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri Puanların Cinsiyete Göre T-testi Sonuçları	70
Tablo 4.2.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri Puanlarının Mezun Oldukları Okul Türüne Göre ANOVA Sonuçları.....	72
Tablo 4.3.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre ANOVA Sonuçları.....	73
Tablo 4.4.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri Puanlarını Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları.....	74
Tablo 4.5.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları.....	75
Tablo 4.6.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri Puanlarının Öğretmen Mesleğini Seçmedeki Temel Sebeplerine Göre ANOVA Sonuçları.....	76
Tablo 4.7.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	78
Tablo 4.8.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri Puanlarının Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	78
Tablo 4.9.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	79
Tablo 4.10.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	80
Tablo 4.11.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	81
Tablo 4.12.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri Puanlarının Öğretmenlik Mesleğini Seçmedeki Sebeplere Göre Kruskal Wallis H- Testi Sonuçları.....	82
Tablo 4.13.	Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilim ve İletişim Becerileri Toplam Puanları Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	83

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Aristo İletişim Modeli.....	12
Şekil 2.2. Shannon ve Weaver İletişim Modeli.....	13
Şekil 2.3. Lasswell İletişim Modeli.....	13
Şekil 2.4. Osgood ve Schramm Dairesel İletişim Modeli.....	14
Şekil 2.5. Johnson Kişilerarası İletişim Modeli.....	15
Şekil 2.6. Dance'ın Sarmal Modeli.....	16
Şekil 4.1. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Düzeyleri.....	70
Şekil 4.2. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empati Düzeyleri.....	77

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Araştırmanın birinci bölümünde; eğitim, iletişim ve empati ile ilgili temel bilgiler, problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde, kuramsal çerçeve ve alanyazın taraması yapılarak yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalar kısaca özetlenmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi, modeli, evreni, örnekleme, veri toplama aracı ve verilerin analizine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, eğitim fakültesi sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik uygulanan ölçeklerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmanın beşinci bölümünde, elde edilen bulguların sonucunda ulaşılan veriler, alanyazındaki bulgularla karşılaştırılıp yorumlanmıştır. Araştırma bulgularına göre önerilerde bulunulmuştur. Kaynakçaya en son bölümde yer verilmiştir. Ölçek, onay belgesi ve çalışmayı yapan kişinin öz geçmişine ekler bölümünde yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsanların başkaları ile etkili iletişim kurmaları, çevrelerindeki insanların duygularını ve düşüncelerini anlamaları, düşüncelerini paylaşmaları ve başarılı olmaları etkin bir birey olmaları açısından önem taşımaktadır. Bunun nedeni iletişimin insanları diğer canlılardan ayıran en temel unsurlardan biri olmasıdır. İnsanlar ancak diğer insanlarla iletişim kurabildiği ölçüde mutlu olur ve aynı doğrultuda diğer insanları da mutlu ederler. Yaşamımıza anlam katan, insan olduğumuzu hissettiren temel ihtiyaçlardan biri iletişim ihtiyacıdır. Yaşamı süresince sosyal bir varlık olan insan, ilgi ve ihtiyaçlarını iletişim kurarak karşılar. İnsanlar doğdukları andan itibaren çevresiyle iletişime geçme çabasında olurlar. Örneğin bebekler acıktığında bu ihtiyacını çevreye ağlayarak ifade etmeye

çalışırlar. Bu ağlamanın yerini daha ileriki yaşlarda seslere ve en sonunda da çevresinden yine iletişim kurarak öğrendikleri sözcük ve cümlelere bıraktığı söylenebilir.

Özellikle sosyal ilişkiler, günlük yaşantılar paylaşım içermektedir ve bunlar iletişim için kaçınılmazdır. Çevresi ile etkili iletişim kurabilen kişiler başta aile üyeleri olmak üzere yaşantısında önemli yere sahip olan arkadaş, eş ve meslektaşları ile olumlu ilişkiler geliştirebilir, onların davranışları konusunda öngörüler oluşturabilir, yaşantı sonucu karşılaştığı sorunları anlamaya çalışıp, yapıcı ve yaratıcı çözümler üretebilirler. Bu davranışları yaşamında ilke edinmiş insanlar iş ortamında ortaya çıkabilecek problem ve çatışmalardan uzak durarak içinde bulunduğu süreçten ve yaptığı işlerden daha fazla haz alma gayesinde olurlar (Beebe ve Redmond, 2005).

Korkut'a (2005) göre iletişimi etkili bir biçimde kullanmak insanın olduğu her yerde ve tüm iş alanlarında insanlar arasındaki anlaşmayı kolaylaştırabilmektedir. Özellikle insan ilişkilerinin daha yoğun olduğu çalışma alanlarında insanların etkili iletişim becerilerine daha fazla sahip olması beklenmektedir (s. 143). Etkili iletişim olmadığında iletilmek istenen mesaj karşı tarafa yanlış iletilmiş olacak ve bunun sonucu olarak yanlış veya eksik anlaşılabilir oluşabilecektir. Bu durum bireylerin hayal kırıklığına uğramasına ve ilişkilerinde sorunlar yaşamasına sebep verebilmektedir. Özellikle bu sorunlar, kişilerin kendilerini toplumdan dışlanmış hissetmesine, yaşamında mutsuz bir kişi olarak görünmesine ve mesleğinde başarısız olmasına yol açabilir (Özerbaş, Bulut ve Usta, 2007). Gerek meslek hayatında gerekse sosyal yaşamda etkili bir iletişimin temelinde saygı, saygınlık ve empati yer almalıdır. Çiftçi (2013) insanların birbirlerine duydukları saygının, karşısındaki bireyi tüm özellikleriyle kabul ettiğini ve bireye önem verdiğini göstermesi bakımından toplum yaşamındaki yerine dikkat çekmiştir. Dolayısıyla temelde yer alan saygı ve saygınlığın sağlanabilmesi için ise kişide empatik anlayışın varlığı önemli bir yer tutmaktadır.

Günlük yaşamın birçok alanında iletişimi kolay kılma özelliğine sahip olan empatik anlayış aynı zamanda insanları birbirine yaklaştırma konusunda da etkilidir. Dökmen'e (2005) göre insanlar kendileriyle empati kurulduğunda, anlaşıldıklarını ve kendilerine önem verildiğini hissederler. Empati, karşıdaki kişinin duygularını anlama odaklı bir yaklaşım içermektedir. Dökmen'e (1995) göre empati; bir insanın kendini karşısındakinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Badea ve Pana'ya (2010) göre empati, başkalarının duygularını yaşamaktan öte diğer insanların duygularını anlamakla

ilgilidir. Goleman'a göre (1995) ise empati; bireyin, olaylara karşısındaki bireyin bakış açısından bakabilme yetisidir. Tanımlardan hareketle empatinin iletişime yardımcı olduğu hatta iletişimi daha basitleştirdiği söylenebilir. O halde empati iletişimi daha basitleştiren sürecini kolaylaştıran ve etkinleştiren bir öge olduğu öne sürülebilir. Çalışma hayatı insanların iletişimi en yoğun yaşadığı yerlerden biridir. Çalışma hayatında yaşanan iletişim sıkıntıları veya kişilerin empatik eğilim düzeylerindeki farklılıklar kişilerin yaşam kalitelerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Bazı meslekler kişilerin iletişim becerisine doğrudan doğruya ihtiyaç duyarken bazı meslekler ise bu özelliklerden çok teknik bilgiye veya içeriğe muhtaç kalmaktadır. Bu bilgilerden yola çıkılacak olunursa iletişim becerileriyle ilişkili olarak değişik meslek dallarında farklılıkların olması son derece doğal ve beklenen bir durum olarak görülmektedir.

İletişim ve empati kavramlarının son derece önem taşıdığı öğretmenlik mesleği, sınıf içi iletişim becerilerinin niteliği hususunda önem taşımaktadır. Bu kavramlar öğrenci etkileşiminin kalitesinin ve aynı zamanda bireysel ya da grup başarılarının belirleyicisi olabilmektedir. Pehlivan (2005) öğretmenlerin öğretmenlik becerilerini daha etkin gerçekleştirmelerinde iletişimin önemli bir yere konumlandığını dile getirmiştir. Öğretmenin sınıf içinde öğrenmeyi etkin kılan rolünün yanında sağlıklı ve başarılı iletişim kurabilen kişi profili çizmesi gerektiğinin de farkında olmalıdır. Öğretmenin gösterdiği sağlıklı iletişim örnekleri de öğretimin kalitesini de aynı doğrultuda artırmaktadır.

Tettegah ve Anderson'a (2007) göre önemli bir kişilik özelliği olarak görülen empatinin, bir öğretmende olmaması hiç kuşkusuz ki öğrenci davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilecektir. Sınıflarda destekleyici öğrenme ortamları oluşturma, eğitim psikolojisi alanındaki birincil hedeflerden birisidir. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen davranış ister öğrenci ister öğretmen tarafından başlatılmış olsun, aradaki iletişimin kalitesi için iletişim ortamının empatik olması baş koşul olmalıdır. Öğretmenin öğrencilere yönelik empatik tutuma sahip olması, sınıf içerisindeki olaylara öğrencinin bakış açısıyla bakabilmesi ve bu olayla ilgilenebilmesini ifade eden bir beceridir. Ayrıca, öğretmenin sınıfındaki herhangi bir öğrencinin duygularını fark edebilmesi, bu duyguları anlayabilmesi, kendini öğrencinin yerine koyabilmesi ve öğrencinin hissettiği şeyi hissedebilmesi gibi becerileri içerir. Barr'a (2011) göre öğretmenin öğrencisinin bakış açısını fark edebilme becerisi, empatinin bilişsel yönü ile ilgilidir ve bu beceri aynı zamanda öğrenci-akran ilişkileri, eğitimsel fırsatlar ve okul normları ile de ilişkilidir. Öğretmenler öğrencilerin aralarındaki ilişkilerini anlamada, öğrenci davranışına yönelik

doğru tepkiyi verme konusunda yardımcı olabilen, kişilerarası ilişkilerde öğrencilerin bakış açısıyla bakabilen bir yeterliğe sahip olmalıdır. Öğrenci ilişkilerinin önemini daha iyi fark edip doğru anlamlandırabilen öğretmen, sınıf içerisindeki olayları değerlendirme konusunda objektif olup öğrencilerini dinlemeye daha istekli olurlar. Böylece öğrencilerin aralarında yaşadıkları problemlerde onlara yardımcı olabilirler. Ayrıca Salkind'e (2008) göre öğretmen tarafından gerçekleştirilen empatik iletişim, öğrencilere sınıfta akranları tarafından daha çok kabul edilme yaşantısı sağlamakta ve öğrencilerin öğretmenlere ve okula yönelik daha olumlu tutumlar geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Özbay ve Şahin (2000) öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkinin olumlu yönde olmasının, öğrencinin sınıftaki grup etkinliklerine veya tartışmalarına katılma konusunda istekliliğini artırabileceğini öne sürmüşlerdir.

Eğitimin temel amaçlarından birisinin kendisini ifade edebilen sağlıklı bireyleri topluma kazandırmak olduğu düşünülecek olursa bu konuda öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu kapsamda iletişim becerisi ve empatinin öğrencilerle sürekli ilişki içerisinde bulunacak olan öğretmen adayları için önemli özellikler olduğu düşünülmektedir. Sınıf içinde öğretmen ve öğrenciler arasında oluşabilecek iletişim problemleri ve çatışmalarının önüne geçilmesi ve öğrencilerin birbirlerini anlayabilmeleri üzerine yapılabilecek araştırmalar, öğretmenler tarafından destekleyici öğrenme ortamları oluşturulması bakımından önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu araştırma öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilim düzeylerinin birbirleriyle ilişkisinin ve öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelemesi amaçlanmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilim düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

1.1.2. Alt Problemler

1. Sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri hangi düzeydedir?
2. Öğretmen adaylarının iletişim becerileri;
  - a. Cinsiyetlerine,
  - b. Mezun oldukları okul türüne,
  - c. Kardeş sayısına,
  - d. Anne eğitim durumuna,

- e. Baba eğitim durumuna
  - f. Öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
3. Sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri hangi düzeydedir?
4. Öğretmen adaylarının empatik eğilimleri;
- a. Cinsiyetlerine,
  - b. Mezun oldukları okul türüne,
  - c. Kardeş sayısına,
  - d. Anne eğitim durumuna,
  - e. Baba eğitim durumuna
  - f. Öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
5. Sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada eğitim fakültesi sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin hangi düzeyde olduğunu belirlemek hedeflenmiştir. Öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin; cinsiyetlerine, mezun oldukları okul türüne, kardeş sayısına, anne eğitim durumuna, baba eğitim durumuna, öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin hangi düzeyde olduğunu, öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin; cinsiyetlerine, mezun oldukları okul türüne, kardeş sayısına, anne eğitim durumuna, baba eğitim durumuna, öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmanın olup olmadığının araştırılması hedeflenmiştir. Öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını belirlemek araştırma amaçları içerisinde yer almaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

İletişim, insanlar arasındaki etkileşimin ana yapısını oluşturur. İnsanoğlu ilk çağlardan beri birbirleriyle çeşitli yollarla iletişim kurmaya çalışmış, sosyalleşme çabası içerisine girmiştir. İletişim becerilerini kullanarak kendileri için güvenli bir ortam oluşturmayı başarmışlardır. Bu güvenli ve kalabalık ortam sayesinde insanoğlu giderek

daha sosyal bir canlı haline gelmiştir. Sosyal bir varlık olarak insan, başkalarının duygularını, düşüncelerini, yaşantılarını keşfeder; bu deneyimleri başkalarıyla paylaşır ve bunun sonucunda çevresini etkiler ve bu çevreden etkilenir. Dökmen (1995) kişilerin birbirleriyle olan bilgi aktarımını iletişim olarak tanımlamakta ve bunu da yaşamın merkezinde konumlamaktadır. İletişim her canlıya özgü bir süreç iken buna empatiyi dahil etmek sadece biz insanların başarabildiği bir yetenektir.

Kişilerin içinde bulundukları toplumda kendilerini daha rahat ve iyi hissetmelerinin ön koşulu etkin iletişim becerilerine sahip olmaktır. Etkili iletişim kişinin kendini daha etkin anlatabilmesini ve aynı zamanda çevresindeki insanları anlayabilmesini sağlamaktadır. Bu durum iletişim sürecinde doğabilecek sorunların yaşanma ihtimalinin önüne geçmektedir. Tüm bu açıklamalar Demirci'nin (2002) bireyin huzurunu, hissettiği duygularını ve sahip olduğu fikirleri çevresine doğru ve etkili bir biçimde aktarabilmesinin ayrıca yine bu iletilerin doğru anlamlandırılmasının önemli olduğu düşüncesini destekler niteliktedir.

Okullarda öğretmenlerin sınıf içi ve sınıf dışında öğrencileriyle kurdukları iletişim düzeyi, o kurumdaki eğitimin kalitesini belirleyen önemli unsurlardan biridir. Öğrenme ortamının iki ana karakteri olan öğretmen ve öğrenci arasında iletişim problemlerinin yaşanması çok sık gözlenen bir durumdur. Bu problemler bazen çok kolay aşılabildiği gibi bazen de aşılamayan ve gittikçe büyüyen sorunlar yumağına dönüşebilir. Dolaylı veya doğrudan da olsa iletişimden kaynaklanan bu sıkıntılar öğrenme ortamını olumsuz etkilerken birbiriyle uyum içerisinde çalışması gereken öğretmen ve öğrenci arasındaki boşluğu da bir uçuruma dönüştürebilir. Böyle durumlardan motivasyon ve zaman probleminin de yaşanması kuvvetle ihtimaldir. Davis (1968)'e göre öğrencilerin kişisel farkındalıklarını artırarak, onlara dinleme becerileri edindirerek, bireylerin farklı özelliklerdeki çeşitli topluluklardan oluştuğunun algısını hissettirerek ve söz konusu bu farklılıklara önem verme ve saygı gösterme ile ilgili paylaşımlar önererek öğrencilerde empati yeteneğinin gelişimine yardımcı olunabilir. Öğretim için farklı eğitim programları ve modelleri incelenir, öğrenciler için uygun olduğu düşünülen eğitim planları yapılır, bu süreçte dolayısıyla zaman ve emek harcanır. Bu yapılanların öğrencilerde istendik yönde davranış değişikliklerine yardımcı olabilmesi ve belirlenen kazanımlara ulaşmakta katkı sağlayabilmesi için belirtilen durumların etkili iletişimle desteklenmesi gerekir. Bu da öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını anlayıp onlarla empati kurmakla gerçekleşir.

Sınıf eğitimi anabilim dalında dördüncü sınıfa devam eden sınıf öğretmeni adaylarının gerek son sınıfa kadar almış oldukları eğitim ve öğretim gerekse son sene aldıkları etkili iletişim dersi göz önünde bulundurulacak olursa söz konusu araştırma, empatik eğilimi ve iletişim becerisini dördüncü sınıf öğretmeni adaylarından oluşan bir örneklem üzerinde incelemek ve bu anlamda ilgili araştırmalara farklı bir katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır. Tüm bu bilgiler ışığında bu araştırmadan elde edilen sonuçların sınıf eğitimi anabilim dalında verilen eğitime bir katkı sağlayabilmesi beklenmektedir. Ayrıca araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilim düzeylerinin, cinsiyetlerine, mezun olunan lise türüne, anne ve baba eğitim durumuna, kardeş sayısına ve öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebeplere bağlı olarak ne derece farklılaştığının belirlenmesi açısından da önemli görülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

1. Üzerinde çalışılan örneklemin evreni temsil ettiği var sayılmaktadır.
2. Araştırmaya dahil olan tüm öğretmen adaylarının ölçekleri samimi ve gerçeğe uygun olarak yanıtladıkları var sayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın bulguları;

1. 2018-2019 eğitim öğretim yılına ilişkin bilgi ve bulgularla sınırlıdır.
2. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören dördüncü sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
3. Araştırma öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyleri ve iletişim becerilerinin ilişkisiyle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Empati: Bir kişinin, kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir. (Dökmen, 2005: 135).

Empatik eğilim: Empatik eğilim, doğuştan getirildiği ve yaşantılar yoluyla bir miktar geliştirilebildiği kabul edilen, kişiliğin bir parçası olup; kişilerin günlük davranışları içerisindeki empatik davranışları içerisinde empatik davranışta bulunma potansiyelidir (Çelik, 2008: 9)

Empatik beceri: Kişilerin günlük yaşamlarında empatik eğilimde bulunma davranışlarını gösterebilmeleri ve kişilerle sağlıklı iletişim kurabilmeleri için gerekli olan yetidir. (Dökmen, 2005).

İletişim: Bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma sürecidir (Dökmen, 2005: 19).

İletişim Becerileri: Empati ve saygıyı üst düzeyde kullanarak kişinin düşüncelerini sade ve gerçekçi bir biçimde çevresindekilere aktarabilmeyi sağlayan, kişinin toplum ile ilişkisini düzenleyen tutumlar bütünüdür. (Yüksel Şahin, 1997)

İKİNCİ BÖLÜM

2. ALANYAZIN TARAMASI

Eğitim, kişinin içinde yaşamını sürdürdüğü toplum ile arasında oluşan süreçler bütünüdür. Bu süreçte kişi yaşadığı çevrenin kültürünü anlamak, o çevrenin kendisinden beklediği davranışları sergilemek durumundadır. Tüm toplumlar kendi yapı taşını oluşturan bireylerin, içinde bulunduğu toplumun varlığını devam ettirebilecek nitelikleri kazanabilecek biçimde yetişmelerini ister. Dolayısıyla önce toplumların bireylerde olmasını istediği nitelikler belirlenmelidir. Sonrasında ise belirlenen nitelikler bireylere eğitim yoluyla aktarılmaya çalışılmalıdır. İlk ve orta kademelerde eğitim bu şekilde tanımlanırken üniversite kademesinde ise eğitim özgür fikirlere önem veren, hayata geniş bir bakış açısıyla bakabilen, başkalarının düşüncelerine değer veren, üretken kişilerden meydana gelen bir toplum yaratma amacı olarak açıklanır (Küçükahmet, 1999).

Kişinin eğitimden beklentisi, kendi kendine yetebilmesi ve gereksinimlerini tek başına karşılayabilmesidir. Kişi kendini geliştirdikçe, karşısına çıkan problemleri aşmada kendisiyle ve çevresiyle ilgili bilgilere ulaşmada, kendisiyle olduğu kadar içinde yaşadığı toplumla da uyumlu bir şekilde yaşamada başarılı olmak ister. Kişi söz konusu gereksinimlerini düzeyine ve özelliklerine göre kişiliğini şekillendirir (Gül, 2004). Kişinin tek başına toplumun kendisinden beklediği özelliklere sahip olması zordur. Bu noktada toplumu oluşturan bireylere eğitim vermek için yetiştirilmiş öğretmenlerin kendisini geliştirmek isteyen bireye edeceği yardım yadsınamaz. Günümüz öğretmeninden beklenen yetiştirdiği öğrencinin farklı ortamlara uyabilecek, her durumda esnek ve eleştirel düşünme yetisini kullanabilecek becerilere sahip olmasıdır. Bu da eğitim sistemimizin, iyi yetişmiş mesleğinde yetkin öğretmenler hazırlanmasına bağlıdır. Eğitimin bu amacı öğretmenlerin eğitim süresince üzerlerine düşen rollerini belirlemektir. Bu rollerden bazıları, öğretmenin öğrencileriyle, meslektaşlarıyla, okul yöneticileriyle ve velilerle ilişkileri gibi başlıklarda toplanabilir. Bu anlamda empati ve iletişim becerileri gibi özellikler de bu ilişkilerin sağlıklı olabilme noktasında etkileyici ve belirleyici özellikler olarak karşımıza çıkar.

2.1. İletişim Nedir?

Değişimin kaçınılmaz olduğu bir zamanda yaşamlarını sürdüren insanların karşısındakilerin duygularını anlayabilmeleri kişilerin sahip olması beklenen en önemli becerilerden biri olmuştur. Kişiler varlıklarını sürdürebilmek için içinde yaşadıkları sosyal çevre ile etkileşim halinde olma gereksinimi duyarlar (Can ve diğerleri, 2006). Asırlar boyunca bu etkileşim gereksinimini gerek yazarak gerek duvarlara resimler çizerek gerekse konuşarak karşılamaya çalışmış; bu eylemlerinin farklı yollarla anlamlandırılmasını istemiştir. Karşılıklı etkileşimin sonunda da günümüzde ‘iletişim’ diye adlandırılan kavram oluşmuştur (Çetinkaya, 2011).

İletişim alanyazında farklı şekillerde tanımlanmıştır. İletişimin sözlük tanımında duygu, düşünce ya da bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, telefon, telgraf, televizyon, bilgisayar, radyo gibi araçlardan yararlanılarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme’ olarak geçmektedir (Türkçe Sözlük, 1983: 573). Baltaş ve Baltaş’a (1994) göre iletişim düşünce, duygu ve bilgilerin çeşitli yollarla başkalarına aktarılması süreci olarak ifade edilmektedir. İletişim sözcüğü Latince “comminicare” kökünden bugüne gelmektedir. Komünikasyon, haberleşme aracı ve bildirişim sözcükleriyle de tanımlanabilmektedir. Etkileşim ve iletişimin bağlantılı olduğu söylenebilmektedir. İletişimin olduğu yerde etkileşim, etkileşimin olduğu yerde de iletişim bulunmaktadır (s. 165).

Başka bir açıdan Oskay (2004) iletişimi; bireylerin birbirlerine ortamdaki olayları ve olgularla ilgili varyasyonları ileten bildirimler olarak tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra yaşadıklarını çevresine ileten, aynı problemler karşısında benzer tecrübelerinden edindiği olaylara karşı ortak hislere sahip olup, bu hisleri karşılıklı birbirine ifade eden bireylerin meydana getirdiği toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce ve duygu bildirişimleri olarak betimlemeye çalışmıştır. İletişimi; karşılıklı etkileşimin sağlanma süreci olarak ifade eden Ekinci (2006) bu etkileşim sırasında teorik bilgileri aktarmanın yanında çeşitli isteklerin ve olaylara, kişilere, nesnelere karşı hislerin karşılıklı olarak aktarılabilceğini belirtmiştir.

İletişimin bilgi gönderme sürecinde, bir ortamdan yararlanıldığı göz önüne alınacak olursa Rigel (2000); iletişim sürecinde kişinin, yaşadığı çevreden edindiği bilgileri çözümlediğini ve çözümlemiş olduğu bu bilgilere göre yeni fikirler oluşturduğunu ifade etmiştir. Dökmen’e (2008) göre iletişim özetle, bilginin üretilmesi, aktarılması ve anlamlandırılması süreci olarak da tanımlanabilmektedir. Bu durum göz önüne alınacak

olunursa günlük yaşamdaki birçok etkinlik iletişim olarak değerlendirilebilmektedir. (Dökmen, 2008: 37).

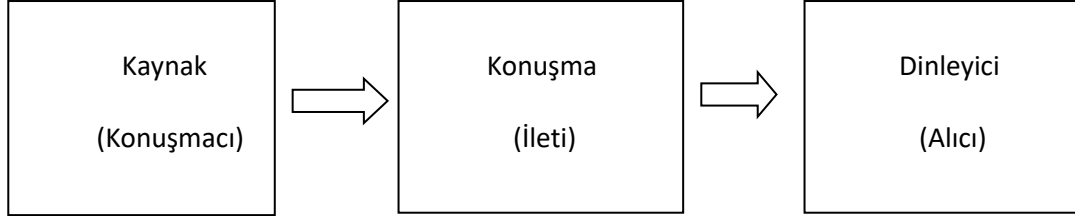
Bilim, sosyoloji, siyaset, matematik gibi çeşitli alanlarda çalışmaları olan kimi insanların da iletişimi farklı açılardan tanımladığı görülmektedir. Theodorson (1969) iletişimi, semboller yardımıyla kişinin veya grubun hislerini, düşüncelerini, olaylara ilişkin tepkilerini kişilere veya gruplara aktarması olarak belirtmiştir (Akt. McQuail ve Windahl, 1993: 7). Lasswell ise iletişim üzerine yapmış olduğu araştırmalarında iletişimden bahsederken çoğu kez ‘tek yönlü iletişim süreci’ sözünü kullanmıştır. Lasswell’e göre iletişimi tanımlamak için şu sorulara cevap aramak gerekmektedir. Kim? (kaynak), neyi? (mesaj), hangi yolla? (kanal), kime? (alıcı), hangi tesirle? (etki). Bu söylem eskiden beri Lasswell modeli olarak bilinmektedir (Lasswell, 1948). Bir sosyolog olan Cooley ise iletişimi başka bir açıdan “insan ilişkilerinin içerisinde var olan ve gelişen bir mekanizma” olarak tanımlarken burada insanlar arası etkileşime dikkat çekmektedir (Akt. Şahin ve Aral, 2012). Shannon ve Weaver’ın modelinde ise iletişim daha çok matematiksel bağlamda incelenmiştir. İletişim süreci bireysel temelde ele alınmaktadır. Verilmek istenen bilgi içerikten ayrılmış teknik bir kavramdır (İplikçi, 2015). Taymaz tarafından ise iletişim; toplumla ilgili bilimlerin kendi aralarındaki fikirlerin, duyguların ve bilgilerin aktarımı olarak ifade edilmiştir (Akt. Güçlü, 2017).

Açıklamalardan da çıkarılabileceği gibi toplumun katmanları arasındaki tüm etkileşim iletişimiyle gerçekleşmektedir. Bu yönüyle iletişimin; toplumun belli başlı ana ayaklarını oluşturan bir düzen, toplumsal ve yönetsel yapının sistemli sürmesini sağlayan bir araç, öznel tutumları gösteren ve yönlendiren bir teknik ve toplum içinde gerek duyulan bir sanat sayılması gerekir.

2.1.1. İletişim Süreci Unsurları ve Modelleri

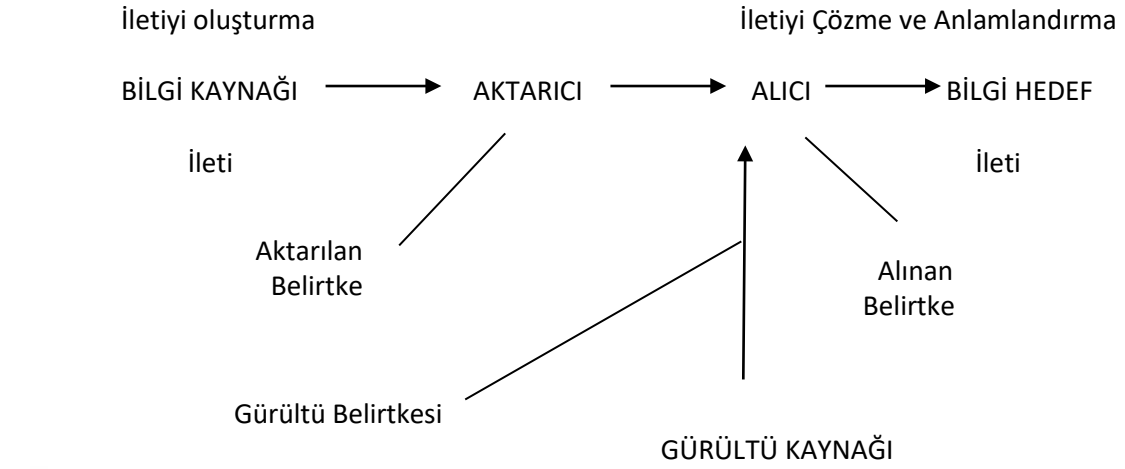
İletişim olgusu bir süreç özelliği gösterir. Dolayısıyla onu oluşturan öğelerin birbirleriyle bir ilişki içerisinde olduğu ve söz konusu öğelerin arasındaki etkileşmeye göre farklılaşan sonuçların oluştuğu gözlenir. Alanyazın incelendiğinde iletişim modellerinin çizgisel, dairesel, sosyo-psikolojik, toplum bilimsel, görsel, işitsel, dokunsal-hissel iletişim modelleri gibi değişik sınıflandırmalar dahilinde incelendiği görülmektedir (Açıkgöz, 2005). İletişim için gerekli olan unsurlar dikkate alındığında Kaya’ya (2010) göre, kaynak, mesaj ve alıcı gibi üç temel iletişim unsurundan oluşan Aristo İletişim Modeli iletişim sürecini açıklayan ilk model olması yönüyle önemlidir. Aristo’nun iletişim modelinde mesaj, belirli bir kaynaktan belirli bir alıcıya doğru, tek yönlü olarak ilerler. Dolayısıyla Aristo’nun iletişim modeli özellikle kişiler arası iletişim olgusunu açıklamaktan uzak

kalmaktadır. Fakat iletişim olgusunu ve bu yöndeki çalışmaların nasıl ilerlediğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Aristo tarafından M.Ö.4.yy'da geliştirilen iletişim modeli aşağıdaki şekil 2.1.'de görüldüğü gibi ifade edilmektedir.

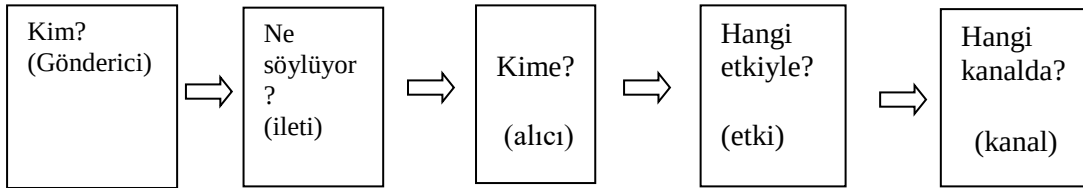
Şekil 2.1. Aristo İletişim Modeli (Ergin, 2010: 287)

Şekil 2.1.'de görüldüğü gibi Aristo'nun iletişim süreci olarak kaynak, ileti ve alıcı olmak üzere iletişim unsurlarından üçü yer almaktadır. Ancak iletişim sürecinde mesajı alıcıya iletme amacıyla bir kanal kullanıldığı ve mesajın anlaşılıp anlaşılmadığının test edilmesi için geribildirim alınması gerektiğinden, süreçte yer alan temel unsurları beşe çıkartmak gerekliliği de söz konusudur. Aristo'dan farklı olarak ilgili araştırmalarda görülüyor ki Shannon ve Weaver'a (1949) göre iletişim beş temel ögeden oluşmaktadır; bu öğelerden bilgi kaynağı, mesajın oluştuğu yer olarak tanımlanır. İnsan beyni bilgi kaynağıdır. Gönderici ise bilgi kaynağında bulunan bilginin alıcıya gönderilmek üzere işaret şekline dönüştürüldüğü yerdir. Kanal göndericiden çıkan mesajın hedefe ulaşmasını sağlayan ileticidir (Dökmen, 2005). Shannon ve Weaver (1949) tarafından geliştirilen iletişim kuramı şekil 2.2'de şu şekilde görülmektedir.

Şekil 2.2. Shannon-Waver İletişim Modeli (Tekinalp ve Uzun, 2006: 64)

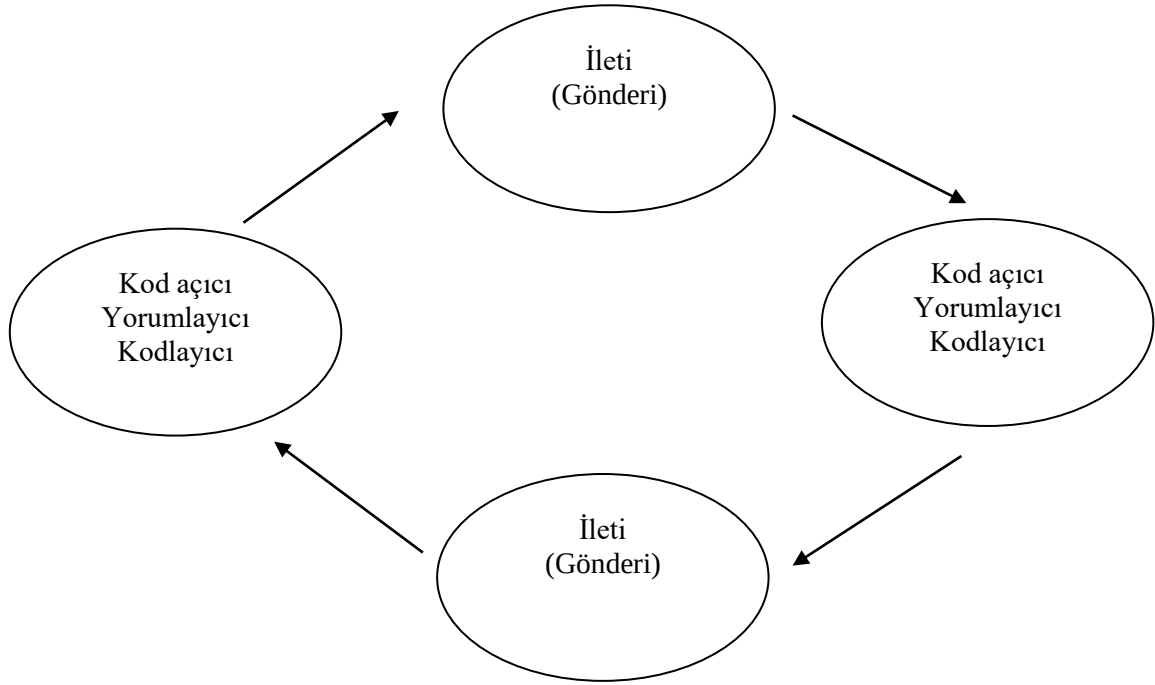
Ancak şekil 2.2.’de de görüldüğü üzere Shannon ve Waver’in modelinde dönüte (geri bildirim) yer verilmemesi en büyük eksiklik olarak belirtilmektedir. Model, bu yönüyle iletişimin tek yönlü, çizgisel bir eylem gibi algılanmasına neden olmaktadır. Modelde gürültü kaynağına yer verilmesi ise iletişimde dikkate alınması gereken önemli bir değişkenin varlığını göstermesi açısından önemlidir (Ergin, 2010). Yine iletişimin beş temel unsur çerçevesinde şekillendiğini ifade eden başka bir model ise Lasswell Modeli (1948)’dir. Lasswell Modeli şekil 2.3’te şu şekilde görülebilir.

Şekil 2.3. Lasswell İletişim Modeli (Tekinalp ve Uzun, 2006: 62)

Lasswell’in oldukça basit olan iletişim modelinde şekil 2.3.’te görüldüğü üzere, mesajın kaynağı olan gönderici, ilettiği mesaj, kullanılan kanal, mesajın iletildiği kişi veya grup ile mesajın bıraktığı etki oldukça açık bir şekilde vurgulanmıştır. Günümüzde de sıkça kullanılmakta olan “5N1K” (ne, nerede, ne zaman, niçin, nasıl ve kim) soru biçiminin Lasswell iletişim modelinde kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca doğrusal iletişim sürecini benimseyen Lasswell iletişim modeli üzerinde gürültü ile geri bildirim öğelerinin yer almadığı açıkça görülmektedir (Tekinalp ve Uzun, 2006). Doğrusal iletişim modellerinden

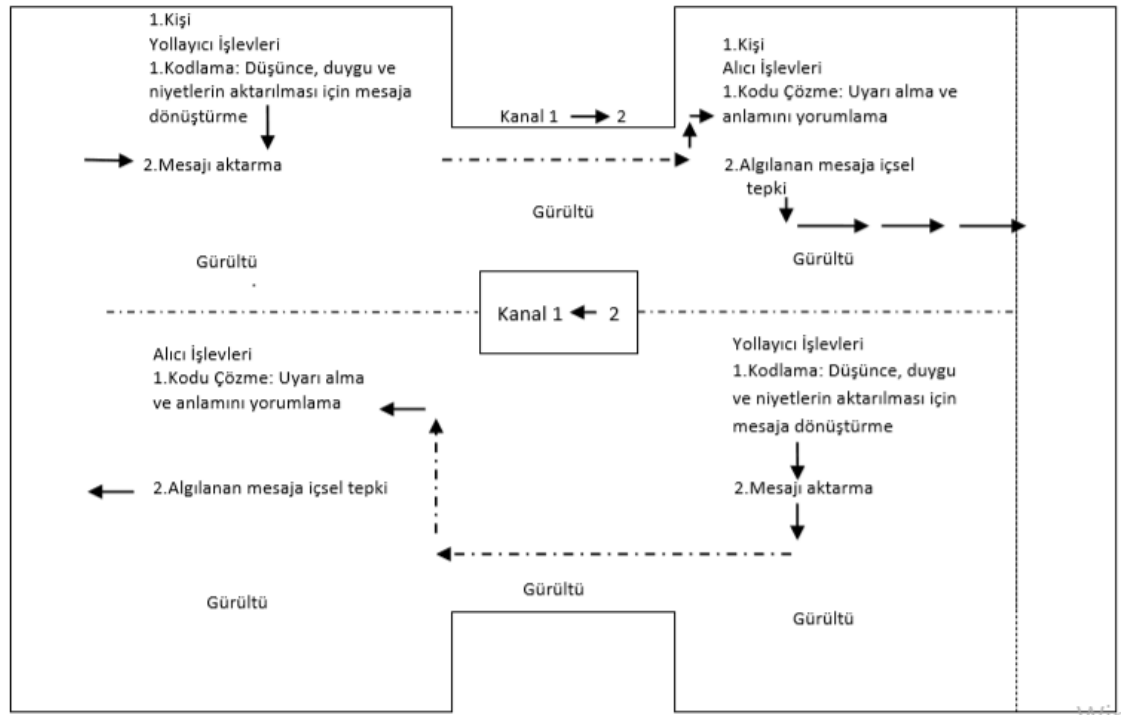
farklı olarak Osgood ve Scrahamm'ın (1954) iletişim modeli ise iletişimi karşılıklı bir etkileşim süreci olarak ifade etmektedir. Şekil 2.4.'te bu durum açıkça fark edilmektedir.

Şekil 2.4. Osgood ve Schramm Dairesel İletişim Modeli (Telman ve Ünsal, 2005: 38)

Osgood ve Schramm'ın iletişim modeli, iletişimin hep alışlagelmiş tek yönlü tanımından dairesel olması sebebiyle farklılık göstermektedir. Şekil 2.5.'te de görüldüğü üzere kaynak hem gönderici hem alıcı, alıcı ise hem hedef hem de kaynak rolündedir. Böylece iletişim sürecinde her ikisinin de hem kodlayıcı hem yorumlayıcı hem de kod açıcı pozisyonlarında bulunduğu döngüsel bir süreçten oluştuğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Söz konusu modelin geri bildirim üzerine bir model olduğu ve dolayısıyla kişiler arası iletişim için daha uygun olabileceği belirtilebilir. (Ergin, 2010)

Shannon ve Weaver ile Osgood ve Schramm'ın iletişim modellerini birleştiren Johnson iletişim modeli ise, oldukça ayrıntılı bir kişiler arası modeldir. Johnson'a (1993) göre iletişim, kişiler arası ilişkilerde bireylerin mesajları eş zamanda alıp verdiği aynı anda yorumlayıp sonuç çıkardığı, başı sonu olmayan bir süreçtir (Akt. Deniz, 2003).

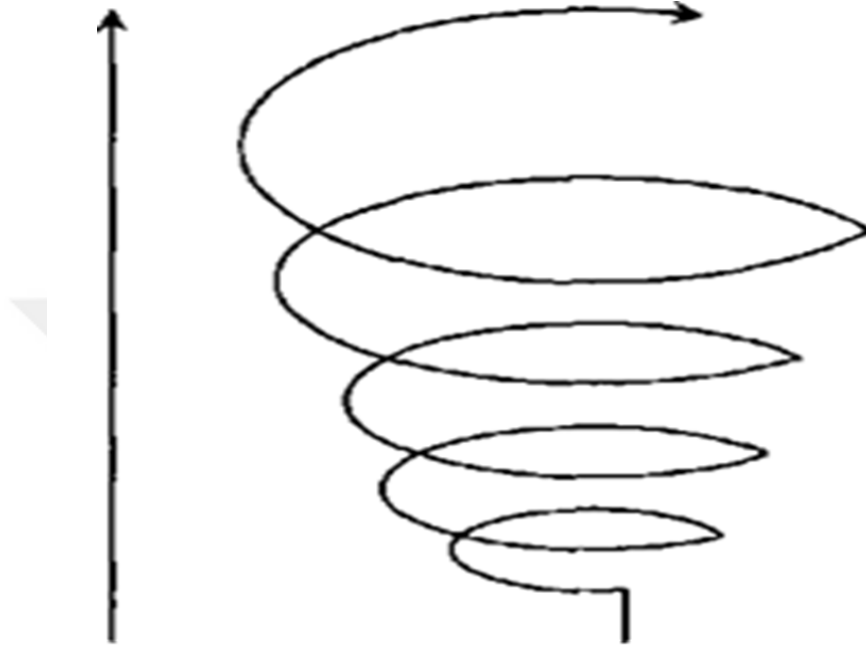
Şekil 2.5. Johnson Kişilerarası İletişim Modeli (1993) (Akt. Deniz, 2003)

Şekil 2.5.'te de görüldüğü gibi Johnson'a (1993) göre iletişim, yedi unsurdan oluşmaktadır:

1. İletinin içeriğini iletiyi gönderen bireyin hisleri, düşünceleri veya iletiyi yollama biçimi belirler.
2. Gönderici, alıcıya iletilerini ulaştırmak amacıyla uygun bir şekilde kodlar.
3. Gönderici tarafından mesaj alıcıya iletilir.
4. İleti kodlanır.
5. Alıcı, iletiyi anlamlandırmak için iletiyi çözümler. Alıcının iletiyi çözümlemesi iletinin amacını anlayıp anlamadığına bağlı olarak değişir.
6. Alıcı, vereceği tepkiyi iletinin içeriğine göre oluşturur.
7. Göndericinin iletmek istediği iletiyle alıcının anlamlandığı ileti arasındaki farka neden olan her unsur gürültü olarak adlandırılır. Gürültünün nedeni gönderici, alıcı veya kanal olabilir. İletinin karşı tarafa anlaşılır bir biçimde ulaşabilmesi gürültü etkeninin denetim altına alınabilmesiyle doğru orantılıdır. (Deniz, 2003).

İletişimin durağan bir sürecin aksine dinamik bir süreç olduğunu öne süren Dance'ın iletişim modeli ise iletişim sürecinin her evresinde bilgi ve deneyim bakımından yeni öğretilerin eklendiğinin altını çizen sarmal yapıda bir iletişim modelidir. Dance, iletişimin asla başladığı yere dairesel bir döngü çerçevesinde geri gelmeyeceği üzerinde

ısrarla durmuştur. Dance'e göre iletişim ileriye dönük ve dinamik bir süreçtir. (Kaya, 2010). Dolayısıyla Dance'ın iletişim modelinde diğer modellere kıyasla bireyin iletişim süreci içerisinde daha aktif olduğunu belirtmek yanlış bir ifade olmayacaktır. Dance tarafından geliştirilen sarmal iletişim modeli (1967) aşağıdaki şekil 2.6.'da görüldüğü gibi ifade edilmektedir.

Şekil 2.6. Dance'ın Sarmal Modeli (Ergin, 2010: 301)

Şekil 2.6.'da da görüldüğü gibi Dance'ın Sarmal Modeli'nde (1967) iletişim sürecini başlatan iletişim ögesi kaynaktır. Kaynak bir mesajı hedefe gönderen herhangi bir kişi, grup, kurum ya da toplum olabilir. Bu bağlamda hangi iletişim türü ve model söz konusu olursa olsun mutlaka bir kaynak olması kaçınılmazdır. Gürgen'e (1997) göre kaynak ile hedefin, iletilen mesaj ve mesajın üzerinde taşındığı kanal arasında iletişimin sonuçlarını etkileyen ilişkiler mevcuttur. İletişim belli bir başlangıcı ve bitişi bulunmayan, durağan olmayan ve birtakım özelliklerle etkileşim içinde bulunan karmaşık bir dizi süreçlerin bileşkesi ve bütünü olarak ortaya çıkmaktadır. İletişim sürecinde alıcı ise kaynağın gönderdiği mesaja hedef olan taraftır. Alıcı, kaynağın kodlayarak gönderdiği mesajı kod açmak suretiyle almak ve yorumlamak durumundadır. Alıcı da tıpkı kaynak gibi bir veya birden fazla kişi, bir topluluk veya bir kurum olabilmektedir. Aydoğan'a (2018) göre iletişim süreci göndericinin mesajını kodlayarak net ve açık bir biçimde alıcıya ilemesiyle başlar ve gönderici mesajını alıcı tarafından algılanabilecek bir işarete dönüştürmektedir. Dolayısıyla gönderici kodlama yapmakta ve bir araç yoluyla mesajı

göndermektedir. Mesaj sözlü veya sözsüz şekilde olabilir. Alıcı mesajı aldıktan sonra kendi algılayış biçimi ile yorumlamakta ve ardından geri bildirim yapmaktadır. Mesajı gönderen kişi amacının karşdakine doğru bir şekilde ulaşp ulaşmadığını kontrol etme imkânına ulaşmaktadır bu durum da iletişimin etkinliğini belirlemektedir.

2.1.2. İletişim Türleri

Bireyler kendi aralarındaki herhangi bir konu veya nesneyle ilgili iletişim ihtiyacını karşılamak amacıyla iletişimin birçok türüne başvururlar. Bu bölümde iletişim türlerine kısaca değinilmiştir. Bunlar kişi içi iletişim, kişiler arası iletişim, grup iletişimi, kitle iletişimi olarak dört başlık altında incelenmiştir.

Kişi İçi İletişim: İletişim normalde en az iki bireyin birbirleriyle haberleşmesiyle bireyin kendi içinde bir durumu değerlendirmesi bu durum hakkında akıl yürütmesi ya da iç gözlem yapması kişi içi iletişim olarak adlandırılabilir.

Kişilerarası İletişim: Bireylerin diğer bireylerle eş zamanlı olarak sözlü veya sözsüz kurdukları iletişime kişilerarası iletişim denilebilir. Bu iletişim türü günlük yaşamda en çok kullanılan iletişim türüdür. Mektup, elektronik posta veya telefon ile de yapılabilir. Tubbs ve Moss (1974) bir iletişimin kişiler arası iletişim sayılabilmesi için üç temel ölçütün olması gerektiğini ifade etmiştir. Bunlar;

- Kişiler arası iletişime dahil olanlar, belli bir yakınlık derecesinde yüz yüze olmalıdırlar.
- Katılımcıların arasında tek yönlü iletişim yerine karşılıklı mesaj alışverişiyle oluşturulan bir iletişim türü olmalıdır.
- Söz konusu mesajlar sözlü ve sözsüz nitelikte olmalıdır. (Akt. Altıntaş, 2006).

Grup İletişimi: Grup, aynı aidiyet düşüncesiyle bir araya gelmiş, birbirlerini ortak bir amaç doğrultusunda etkilemiş bireylerin oluşturduğu topluluktur. İki veya daha fazla kişinin birbirlerini etkiledikleri ve birbirlerinden de etkilendikleri bir yapı olarak tarif edilen grup iletişimi bilinçli olarak bir araya gelmiş resmi örgütler içinde olabileceği gibi gayri resmi gruplar arasında da olabilir. (Tutar ve Yılmaz, 2010). Sosyal yaşamın bir parçası olan gruplar onu oluşturan bireyleri olumlu veya olumsuz yönde etkileyebileceği gibi bazı özellikleri nedeniyle öne çıkan bireylerin de grubu etkileyebilmesi olasıdır. En başta aile olmak üzere sosyal, ekonomik, dinsel veya mesleki gruplara kadar birçok grup üyesi konumundaki bireylerin grup içerisindeki iletişimleri o grubu oluşturan bireylerin davranışlarından büyük ölçüde etkilenebilir.

Örgütsel İletişim: Ürün ve hizmet üretmek için kurulmuş tüm kurumlar, işletmeler ve sivil toplum kuruluşları da bireyler gibi birtakım hak ve sorumluluklara sahip olarak iletişim olgusunun içerisinde yer alırlar. Dolayısıyla tüm toplumsal etkileşimler iletişime dayalı olduğundan, iletişim olmadan örgütler olamayacağına göre, iletişim bir örgütün vazgeçilmez becerisidir demek yanlış olmayacaktır. Yiğiter ve Engin'e (2007) göre örgüt içinde yer alan bireylerin öncesinden tanımlanmış rollere girip hiyerarşik bir düzen içinde bu rollerinin gereğince üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirerek iletişime geçmeleri de örgüt içi iletişim olarak tanımlanabilir. Farklı bir deyişle, örgüt içi iletişim örgüt içinde yapılan sözel ya da sözel olmayan mesajların iletilmesi ve alınması sürecidir. Sözü edilen iletişim, örgütsel yapıya göre biçimlenmektedir. Dolayısıyla bireyler de durumlar karşısındaki tutumlarını bu çerçevede göstermekte; yapılması ve yapılmaması gereken davranışları öğrenmektedirler.

Kitle İletişimi: Dökmen'e göre (2005) kitle iletişimi, bilgilerin veya sembollerin birtakım hedefler tarafından meydana getirilmesi, bu mesajların sayıca fazla bireylerden oluşmuş topluluklara iletilmesi ve iletilerin bu bireyler tarafından yorumlanması sürecidir. Kitle iletişiminde kaynak ile hedef arasındaki kanallara ise "kitle iletişim araçları" adı verilir. Nesne veya olaylara ilişkin bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli uzaklıklarda yer alan geniş kitlelere söz konusu kitle iletişim araçlarıyla yani medya adı altında dergi, gazete, radyo, televizyon ve internet gibi çoklu ortam araçlarıyla ulaştırılabilmektedir. Kitle iletişiminde eş zamanlı çok fazla insana ulaşmak ve bu insanlara yazı veya görüntü gibi mesajları gönderebilmek mümkün olduğu için bu araçları kullananların çok fazla insanı etkilemesi, onların duygu ve düşüncelerini yönlendirmesi, toplumsal hayatta gündem oluşturarak kitlelerin tutum veya fikir değişikliklerine yol açması daha kolay olabilmektedir. Çok sayıda insana ulaşabilmek söz konusu olduğu için kitle iletişiminde alıcıların kimler olduğu tam olarak bilinemez. Bu sınırlılığı sebebiyle kitle iletişimini başlatan kaynağın göndermiş olduğu mesajı kime göre oluşturacağını belirlemek zorluklar yaratabilir.

2.1.3. İletişim Becerisi ve Öğretmenlik Mesleği

Kişilerarası etkileşimin temelini oluşturan iletişimin her insanın yaşamında önemli bir yeri vardır. Çünkü insanlar duygu ve düşüncelerini iletişim yoluyla paylaşarak mutlu olma ve çevrelerindeki bireylerin mutluluklarına katkıda bulunma olanağı elde ederler. İnsanı ve insana yardımcı esas alan meslek gruplarının başarıları da onların iletişim becerilerine bağlıdır. İnsanlarla sık ilişkide bulunabilecek kişilerin ya da yoğun insan ilişkilerinin bulunduğu meslek gruplarında çalışan kişilerin iletişim tekniklerini çok iyi

bilmesi ve bu teknikleri sadece mesleklerinde değil sosyal yaşamlarında da etkili kullanabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle iletişim, bireyler için tartışmasız öneme sahip, birey veya toplum etkileşimi için vazgeçilmez bir beceridir.

Okullar topluma hayat veren kurumlarıdır. Okullara bu gücü veren ise öğretmen öğrenci etkileşimidir. Öğretmen öğrenci etkileşimi için esas olan iletişim ne kadar iyi olursa topluma yansısı da o kadar iyi ve etkin olacaktır (Barut, 2004). Özden'e (2003) göre eğitim sisteminin amacına uygun öğrenciler yetiştirmesi iyi yetişmiş ve mesleğinde söz sahibi öğretmenlere bağlıdır. Etkin olarak kurulan iletişim becerileri, öğretmenin hem mesleki hem de kişisel özellikleri bakımından yüksek derecede öneme sahiptir. Öğretme ve öğrenme sürecinin bir iletişim süreci olduğu göz önüne alınacak olursa etkili iletişim becerilerine sahip öğretmenin gerekliliği öğrenciler için tartışılmaz bir boyuttur. Bu süreçte, mesaj alışverişinin etkin ve anlamlı olması, öğretmenin sahip olduğu yeterlilikleri ile ilgilidir (Pehlivan, 2005). Öğretmenlik, insan ilişkilerinin yoğun ve etkili olarak yaşandığı mesleklerden biridir. Öğretmenlerin öğrencileriyle olan ilişkilerinde etkin ve anlayışlı olmaları öğrencilerinin başarı düzeyini olumlu yönde etkilemektedir. Eğitimde amaç öğrencileri başarıya ulaştırmak olduğundan, öğretmenler etkili iletişim becerilerini bilmek ve uygulamak durumundadırlar.

Olumlu iletişimler bireyin olumlu davranışlar geliştirmesini destekler. Dolayısıyla öğrenci öğretmen arasındaki etkili iletişimin gerçekleşmesi her iki taraf içinde istendik bir durum olup eğitim açısından özel bir önem taşımaktadır. İletişim olmaksızın eğitimin gerçekleşmesi beklenemez. Söz konusu iletişim olumlu olabileceği gibi olumsuz da gerçekleşebilir. Öğretmenlerin iletişim becerileri öğrenmenin ve dolaylı olarak öğrencilerin gelişimlerini, davranışlarını, duygu ve tutumlarını ve en önemlisi kendilerini algılama biçimlerini ve çevreleriyle iletişim becerilerini etkileyecek belki de belirleyicisi olacaktır (Barut, 2004). Başka bir deyişle eğitimde gerçekleşen değişimlerin merkezinde öğretmen olduğuna göre, eğitimsel reformlar da er geç öğretmen desteği ile gerçekleşmek zorundadır. Bu nedenle, öğretmenler bilgi ve becerilerini sürekli yenilemek, öğrenmeye ve gelişmeye açık olmak zorundadırlar (Kılbaş, 2000).

Lisans eğitimi ile mesleklerinin gerektirdiği bilgi ve birikimlere sahip olarak mezun olan öğretmenler, buna rağmen görev yaptıkları okullarda, informal bir şekilde, çevresindeki diğer öğretmenler, mesleki kurallar ve okulda kendilerine biçilen roller bağlamında yeniden eğitilmektedirler. Buna bağlı olarak ise mesleki yönden tekrar şekillenmektedirler. Öğretmenlerin bu süreçte diğer öğretmenler, veliler ve yöneticilerle kurdukları diyalog; sınıf içinde öğrencilerle kuracağı veya kurduğu iletişime de

yansıyabilmektedir. Öğretmenin çevresinde kurduğu bu ilişkiler mesleki konumunu şekillendiren etkenler olabilir. Kişilerin iletişim algılarının yüksek olmasının, mesleki performansları ve bu kişilerin problem çözme becerileri ile doğru orantılı olabileceği beklenmektedir. (Ergen, 2001)

İletişim becerileri sözel olan ve olmayan iletilere duyarlı olma, etkin olarak dinleme ve yine etkin olarak tepki verme biçiminde ifade edilebilmektedir. İletişim becerilerinin doğuştan ve sezgi yoluyla gerçekleştiğini düşünenler olsa da pek çok çalışma iletişim tekniklerinin çoğu öğesinin öğrenilebilir ve öğretilebilir özellikler taşıdığını göstermektedir (Egan, 1994). Dolayısıyla bu konuda öğretmenlik mesleğini yapan bireylere yetiştirdikleri öğrencilerin edinecekleri iletişim becerileri bakımından önemli ölçüde sorumluluk düştüğü söylenebilir.

Akoğuz'un (2002) iletişim kanallarını kapalı tutan bireyin öğrenme düzeyinin düşeceği, iletişim becerisi gelişmiş bireyin ise daha çabuk öğreneceği sözü dikkate alınacak olursa verimli ve kaliteli bir eğitimde öğrenciler tarafından anlamlı öğrenme sağlanabilmesi için öğretmenler tarafından iletişim becerilerine sahip öğrenciler yetiştirmek temel hedef olmalıdır. Jones ve Jones (1998) öğrenci başarısında öğretmenin sınıfta oluşturduğu etkileşim ortamının çok önem taşıdığını ifade etmektedir. Buna dayalı olarak öğretmenin öğretim sürecindeki rolü özel bir önem kazanmaktadır. Dolayısıyla öğretmenin öğrenci başarısını sağlama konusundaki sosyal donanımının, teknik alandaki donanımından daha etkili olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenin öğrencilerini değerlendirirken objektif bakış açısını kaybetmemesi, onları oldukları gibi kabul etmesi, onlarla uygun şartlarda doğru bir iletişim kurması öğrencilerin anlamlı öğrenme gerçekleştirmelerine ve onların başarıya giden yolda eksiklerini görebilmelerine olanak vermektedir (Akt.Kısaç, 2002). Ayrıca öğretmenin sadece öğrencileriyle etkin bir iletişim ortamı oluşturmak dışında, bunu destekleyebilecek yönde öğrencisinin ailesi ve çevresinden gelen iletişim örüntülerini bilmesi de öğrencileri konusunda destekleyici olacaktır. Öğretmen, öğrenci çevresinden edineceği bu öğretileri ve bilgileri yeni bir yaşantı ve davranış değişikliği kazandırmak adına kullanabilir. Dolayısıyla öğretmen, öğrencisi ile ilişki kurarken aile içindeki iletişim örüntüleri ve çevresel koşulları önem taşımaktadır denilebilir.

Bunun yanı sıra öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci veya öğretmen-öğretmen diyalogları sırasında etkili ve sağlıklı iletişimin oluşmasını engelleyen veya öncesinde sağlanmış olan ilişkiyi bozucu bir etki yaratan çeşitli sebeplerden kaynaklanabilecek birtakım engellerin olduğu da kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Söz konusu iletişim

engelleri olarak adlandırılabilir. Bu iletişim bozucu etkenler aşağıdaki başlık altında açıklanmıştır.

2.1.4. İletişim Engelleri

İletişim engelleri, kişiler arası ilişkilerde olumsuz sonuçlara sebep olabilecek ve iletişimi bozacak yüksek riskli davranımlardır. İletişimi engelleyen unsurlar konuşma içine farkında olmadan dahil edilebilmektedir. Söz konusu engelleyicilerle iletişim sürecinde konuşurken veya karşı tarafı dinlerken genellikle çoğu kişi farkına varmadan bu engellerin etkisi altında olabilmektedir. Solak'a (2009) göre sağlıklı iletişim kurmanın birtakım engelleri olabilir. İletişimin engelleri, iletişim kurmayı engelleyen her şey olarak tanımlanabilir. Gürüz ve Eğinli'nin (2011) bu konuda sunmuş olduğu örnek verilecek olursa mesajı alan kişinin, kendisi ile ilgili düşünceleri olumsuzsa aldığı her mesajı olumsuzla dönüştürecektir. Yine alıcı kaynakla ilgili olumsuz bir düşünceye sahipse aldığı her mesajı olumsuz olarak değerlendirecektir. Bu engellerin sebepleri farklı kaynaklara dayanabilmektedir. Bu kaynaklar arasında, globalleşme ile doğru orantılı olarak oluşan toplumsal çözülme süreci, bireylerin önceden oluşturmuş oldukları kalıp yargıları, nesne ve olaylara ilişkin duygu ve düşünceleri, teknik ve dil engelleri gibi etmenler olabilir. Sıklıkla karşılaşılan iletişim engellerini oluşturan faktörler; fiziksel ve teknik, psikolojik ve sosyal ve de fizyolojik faktörler şeklinde aşağıdaki gibi gruplandırılabilir. (Sabuncuoğlu ve Gümüş, 2008)

2.1.4.1. Fiziksel ve teknik faktörler: Kaliteli iletişimi engelleyen mesajdan kaynaklı engellerin fiziksel ve teknik engeller içerisinde ilk olarak incelenmesinde yarar vardır. Bir mesajın kaliteli iletişim engeli olmasında en büyük faktör belirsizlikler içermesidir. Mesajın ne demek istediği, kimden, ne zaman ve nasıl bir tepki beklediği konusundaki belirsizlikler yanında gereksinim duyulan bilgi ile mesajın içeriği arasındaki farklılıklardan ortaya çıkan belirsizlikler örnek oluşturabilir. Bununla birlikte mesajın oluşturulmasında kullanılan sembollerin, alıcının algılayıp anlamlandırabileceği şekilde düzenlenmesi nedeniyle mesajın yanlış ya da eksik ulaşması gibi engellerde söz konusudur (Sabuncuoğlu ve Gümüş, 2008: 176).

Mesajın kodlanmasından, mesajın çözümleme aşamasına kadar, iletişimin kötü işlemesine veya tümüyle engellenmesine neden olan her şey gürültü olarak adlandırılabilir (Bayrak, 1995: 104). Gürültü kavramını fiziksel ve teknik iletişim engelleri içerisinde irdelenecek olunursa, kişinin iletişim ortamındaki düzensiz ses ve ışık değişimleri, işitme bozuklukları, dikkat dağınıklık unsurları, göndericinin telaffuzundaki bozukluklar, güçlükle okunan yazılar fiziksel gürültüler içerisinde yer alabilir. Bunların

yanı sıra gönderici ve alıcı arasındaki görüş ayrılıkları, önyargılar ve kişilerin değer yargıları da yine iletişim engelleri içerisinde fiziksel gürültüler olarak yer alabilmektedir.

2.1.4.2. Fizyolojik faktörler: Kaynak veya alıcının işitme, görme, konuşma bozuklukları, zihinsel engelleri, kodlama ve kod açma sistemlerindeki tıbbi sorunlar, açlık, yorgunluk veya uykusuzluk gibi durumları iletişimi bozan veya engelleyen fizyolojik faktörleri oluşturabilmektedir. Örneğin kekeme bir insanın iletişim ortamındaki söylediği cümleler net ve iyi anlaşılacaktır. Başka bir örnekle ifade etmek gerekirse, işitme kaybı olan bir kişiye normal yükseklikte sesle söylenen bir cümlenin ona anlaşılır gelmemesi olasıdır.

2.1.4.3. Psikolojik ve sosyolojik faktörler: İletişim sürecine katılan bireylerin, kendi kişisel özelliklerinden kaynaklanan engel ve bozukluklardır. Bu engel ve bozukluklar, bireylerin sahip oldukları duygu, düşünce ve değer yargılarından; onların amaçları, tutum ve davranışları, düşünce çerçeveleri, iletişimin konusuna duydukları ilgiye; algılama ve dinleme becerilerinden, içinde yetiştikleri sosyo-kültürel ortamın farklılığına kadar geniş bir yelpazeye sahip olmaktadır (Türkmen,2000: 19). İnsan ilişkilerinde ve kişiler arası iletişimde sıkıntı oluşturabilecek ve telafisi çok kolay olmayan unsurların başında kişilerin algılama biçimleri yer almaktadır. Bireysel amaçlar, duygu ve düşünceler, oluşmuş kalıp değer yargıları ve alışkanlıklar kaynağın iletiyi meydana getirirken yaptığı kodlama biçimini etkiler. Aynı durum alıcının da gelen iletilere yönelik olumsuz ve umursamaz bir tutum takınmasına neden olabilir. “Kişi duymak istediğini duyar.” sözü böyle durumları anlatmak için kullanılır. Buna ek olarak inanç ve değerlerimizden kaynaklanan yargılarımız da sözlü ve yazılı iletişimimizi olumsuz etkileyebilmektedir. Dolaylı yoldan gözlemlediğimiz ve bunun sonucunda yargıya vardığımız durumlarda kesin ve nesnel yargılar kullanmak yerine bu yargıları öznel bir biçimde dile getirmek daha sağlıklı ve anlaşılır olabilir. Örneğin ‘Bu iletişimde göndericinin iletisi anlaşılır değil.’ demek yerine ‘Bence iletişimsizliğin nedeni göndericiden kaynaklanıyor olabilir.’ demek daha doğru bir iletişime zemin hazırlayacaktır.

Yüksek düzeyde heyecan, mutluluk, korku veya kaygı gibi ruhsal durumlarda, göndericiye ilişkin negatif tutumlar oluşabilmektedir. Bu durumların etkisiyle savunma mekanizmaları devreye girebilir ve ortaya suçlayıcı konuşma, savunmacı dinleme gibi psikolojik iletişim engelleri doğması söz konusudur. Özodaşık’a (2012) göre bireyler arasındaki iletişimin kayda değer bir öneme sahip psikolojik engellerinden bir diğeri de savunucu iletişim biçimidir. Davranış bilimlerinde insanın benlik bilincini koruma gereksiniminden doğan ve psikolojik bir savunma mekanizması olarak görülen bu davranışın örneklerine günlük yaşamda aile içerisinde veya iş yerlerinde çok sık

rastlanabilmektedir. Bu sorun toplumsal yaşamda; evde anne ve babanın, iş yaşamında yöneticinin yargılayıcı ve eleştirici bir üslup yerine destekleyici ve açık iletişim tarzını benimsemeleriyle aşılabılır. Bu şekilde açık ve destekleyici bir iletişim ortamı oluşturulduğunda dinleyiciler otoritenin mevcut gücüne değil söylemek istediği mesaja dikkat edebilir. Böylelikle daha sağlıklı bir iletişim gerçekleşebilir.

Sağlıklı ve açık iletişimin oluşmasına engel olan yukarıda sözü edilen etmenlerin nasıl giderilmesi gerektiği konusunda kişiler ya da örgütlerin birtakım yöntemleri uygulamaları gerekmektedir. Bu yöntemlere göre;

- Kaynak, sözlü mesajları alıcının anlayabileceği ve algılayabileceği şekilde kullanılmalıdır.
- Kaynağın gönderdiği mesajlar yalnız sözlü olmamalı, aynı zamanda çizim, resim, yazı gibi semboller şeklinde de olmalıdır.
- Kaynağın gönderdiği mesajlar alıcının ilgisini çekecek şekilde biçimlendirilmelidir,
- Mesaj, alıcıyı etkileyecek türden bir kanalla gönderilmelidir.
- İletişim çevresi iletişime elverişli duruma getirilmelidir.
- Mesajın anlaşılıp anlaşılmadığı geri bildirimle kontrol edilmelidir (Tutar ve Yılmaz, 2010: 87).

Kişiler, tutumların olumlu-olumsuz, çekici-itici olmaları durumuna göre iletişimde bulunmaktadır. Bu bağlamda bir tutum ne kadar aşırı ve güçlü ise onu değiştirmek o derece güç olacaktır. Bu güçlü tutumlar iletişim engeli olmaya devam edeceklerdir (Sabuncuoğlu ve Gümüş, 2008: 181). İletişim engellerini tamamen ortadan kaldırmak veya yok saymak olasıdır. Kişi kendisinden kaynaklanan engelleri azaltsa ya da tamamen iletişim ortamından uzaklaştırabilse de kendi isteği dışında oluşan iletişim engellerini tamamen azaltamayabilir. Çünkü çevredeki kendi isteği dışında oluşabilecek çok sayıda engelleyici faktör söz konusudur. Günlük yaşamın her anında gerek iş yaşamı gerekse evdeki yaşantısı süresince kişi ya yanlış anlaşılabilir ya da duygu ve düşüncelerini karşı tarafa yanlış aktarmak ihtimalini yaşayabilmektedir. Bu durumda yapılabilecek şeylerden biri objektif bir tutumla empatik anlayışı kaybetmeden kişilerin iletişime açık olmalarını sağlamalarıdır. İletişim engellerinin yaşamın birçok aşamasında olabileceği gerçeğini bilerek bu engeller için gereken tedbirleri alıp söz konusu engellerin üstesinden gelmenin yollarını aramak ve kişide empatik beceri yetisi kazandırmak da işe yarayabilecek eylemler arasında olabilir.

2.2. Empati Nedir?

Bireylerin sosyal ilişkilerindeki belli başlı gereksinimlerinden biri ilişki içinde olduğu kişiler tarafından yaşantısının, duygusunun ve düşüncesinin anlaşılmasıdır. Her birey sosyal ilişkilerinde diğer bireyler tarafından anlaşılma ister. Sosyal ilişkilerde bireyin kendini karşıdaki kişinin yerine koyarak olayları farklı bakış açılarından görebilme kapasitesi olarak tanımlanabilecek olan empati, sosyal varlık olan insan için çok fazla öneme sahiptir. Bu özelliği nedeniyle empati kavramı insan ilişkileri ve iletişimin temel kavramlarından biridir denilebilir (Kaya ve Siyez, 2010).

Alman psikolog Lipps (1897), estetik ve psikoloji alanındaki çalışmaları kapsamında insanın dışındaki bir objeyi kendine mal etme sürecini Almancadaki 'einfühlung' kelimesi ile isimlendirerek empati kelimesini ilk kullanan kişi olmuştur. 'Einfühlung' sözcüğünü bireyin karşısındaki bir nesneyi algılaması olduğunu ve bu sözcüğün kendisini veya diğer bireyleri algılaması sırasında ortaya çıkabileceğini anlatmıştır. Almancadaki 'einfühlung' sözcüğünü 1909 yılında Titchener, eski Yunancadaki 'empathia' teriminden yararlanarak İngilizceye çevirmiştir. Empati sözcüğünü bir olaya veya nesneye onun içine girerek bakmak olduğunu ifade etmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi empati sözcüğünün iki atası bulunduğunu belirtmek mümkündür. Bu sözcükler, Almancadaki 'einfühlung' ve eski Yunancadaki 'empathia' olarak belirtilmektedir. (akt. Dökmen, 2008).

Empati, 1920'lerden itibaren hem kişilik kuramcıları hem de psikoterapistler tarafından geniş bir biçimde kullanılmıştır. Ersoy ve Köşger'in (2016) aktardığına göre Freud, psikanalitik kuramında empati kavramına bugünkü manasında yer vermemesine rağmen, kullanmış olduğu özdeşim kavramıyla empati terimine yakın bir anlam ortaya atmıştır. Freud "Analistin kendi bilinçdışını, hastanın verici bilinçdışına karşı alıcı bir organa dönüştürmesi gerektiğini" ifade ederek empati sürecinin iki yönüne değinmiştir. Bunlar; serbest çağrışımların oluşması için, bireyin duygu ve düşüncelerini hür iradesiyle açıklayacağı bir ortam yaratmak ve bireyin bilinçdışına uyum sağlamak olarak anlatmaya çalışmıştır. Ancak daha sonra, 1920'li yıllarda empatinin tanımını "egomuza yabancı olan bir başka kişiyi anlamamızda en mühim kısmı oluşturan süreç" olarak tanımlayan Freud, empatiyi "özne ve nesne arasındaki birtakım benzerliklerden baz alan özel bir özdeşim biçimi" olarak yorumlamıştır. Freud empatiyi başka bir kişinin ruhsal hayatını kavramak ya da anlamak olarak düşünmemiş, başka birisinin yaşantılarıyla düşünmek, araştırmak ve bulmak olarak ifade etmiştir. Freud'un empati anlayışı daha çağcıl bir kullanıma yönelik değişmeyi göstermekle beraber, bu ifadesini daha fazla geliştirmemiştir (Güldağ, 2007).

1950’lerde Harry Stack Sullivan ise empatinin bir belirsizlik durumunu yansıttığından bahsetmiştir. Kendisi empatiyi tıpkı kaygılı bir annenin çocuğunda da kaygıyı başlatması gibi yani tam olarak tanımlanamayan kişiler arası bir süreç" olarak tanımlamıştır (Wiske, 1990). Gldağ’ın (2007) belirttiğine göre yine psikanalistler içerisinden Kohut, empatinin insan yaşamında iki farklı önemi olduğunu açıklayarak empatiyi en iyi tanımlayan kuramcı olarak gösterilmiştir. Empati kavramının, bahsedilen yıllardan sonra önem kazanmış olmasının en önemli nedenlerinden biri Kohut'un empatiye verdiği önem olması olasıdır. Kohut, empatinin insan yaşamındaki önemlerinden ilkinin, empatinin hastaların içsel hayatlarını tamamıyla algılayabilmek için önemli bir yol olduğunu ifade etmiştir. Buradan anlaşılabacağı üzere terapist, hastanın yaşamını empati kurmadan anlamak için çabalarsa; hastanın yaşamı hakkındaki değerlendirmesi yeterli olmayacaktır, bunun yanı sıra hasta üzerinde terapotik anlamda da bir etki sağlayamayabilir. Kohut’un altını çizdiği diğer önemli nokta ise bir annenin empatik becerilerinin, çocuğun benlik gelişimi üzerinde yüksek derecede öneme sahip olmasıdır.

Psikanalizle uğraşan Sandor Ferenczi empati konusunda diğer önemli isimlerden biri olarak düşünülmektedir. Ferenczi, nevrozların gelişimini ödipal çatışmalara değil erken çocukluk çağındaki empati yetersizliği yaşantılarına bağlamıştır. Bu kapsamda çalışmış olduğu terapi tekniğinin yetişkin bir bireyin içindeki çocuğa karşı anlayışlı, açık ve empatik iletişimin, güvenli, savunma geliştirmeyen ve kendi farkındalığını kazanmaya açık bir ortam yarattığı şeklinde yorumlanmıştır (Akt. Ersoy ve Köşger, 2016). Hoffman (1994) ise empati gelişimini biyolojik bir temele bağlamıştır. Empatinin bireyin bebeklik sürecinden başlayarak doğal bir ilerleyişinin söz konusu olduğunu belirtmektedir. Taklitiliğin empatinin kendisi gibi göründüğünü, kişinin başka bir bireyin ifadesini gözlemleyerek kendiliğinden onun ifadesini taklit etmesini empatiyle bağdaştırmıştır.

Günümüzdeki “empati” tanımına gelinecek olursa akla, Carl Rogers ve onun bu konudaki yapmış olduğu çalışmaları gelmektedir. Rogers empati sözcüğünü çeşitli şekillerde tanımlamıştır ve günümüzde empati sözcüğünün birçok kişi tarafından algıladığı anlamına ise 70’li yıllarda ulaşmıştır. Dolayısıyla, Rogers’ın empatiyi bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine “empati” adı verilir şeklinde tanımlamasıyla bugünkü anlamının vurgulandığı görülmektedir (Akt. Dökmen, 2005: 135). Alanyazında söz konusu empati ile çeşitli psikolojik değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin olduğunu ortaya koyan araştırma bulguları ve empati ile saldırganlık, şiddet, akran zorbalığı, otizm, depresyon ve şizofreni

gibi kavramların ilişkilerinin incelendiği çalışmalar da (Yılduz ve Duy, 2014; Bebek, 2012; Siyez ve Kaya, 2011; Erdil, 2008; Rehber ve Atıcı 2009; Sağkal, 2011) bulunmaktadır. Öte yandan, yüksek düzeyde empati ile olumlu sosyal davranışlar, özgecilik, iletişimden alınan doyum ve iyi oluş gibi kavramlar arasında anlamlı ilişkilerin varlığı ortaya konulmuştur. Yapılan araştırmalar (Nazik ve Arslan, 2011; Ekinci ve Aybek, 2010; Göztepe ve Kışlak, 2012; Yeşilyaprak, 2001, Güler ve Gazioğlu, 2008) ışığında bakılacak olursa özellikle empati ile duygusal zeka, öz duyarlılık, duygu dışavurumu, eleştirel düşünme, öznel iyi oluş, yargılama, iletişim gibi kavramlarla da ilişkilerinin ön plana çıktığını görmek mümkündür.

2.2.1. Empati Becerisi ve Empatik Anlayış nedir?

Bazen insanların ne hissettiklerini anlamak gerçekten zordur. Çoğu kez ne hissettiklerini söylemek istemezler, söylemek isteseler de bunları çoğunlukla kendileri bile bilmezler. Bu kişilerin bedenlerinin ortaya koyduğu belirtilere bakarak o anda nasıl bir duygu içinde oldukları anlaşılabilir. Bunun için duyarlılık kazanmak önemlidir (Cüceloğlu, 1995: 33). Bireyin kendisini karşısındakinin yerine koyup onun duygu ve düşüncelerini anlaması ve bunu karşısındakine iletmesi olan empatik beceri, kişilerarası ilişkilere etki eden çok önemli bir iletişim ögesidir (Garton and Gringart, 2005: 19). Empatik becerisini kazanmış olan bireyler diğer bireylerin durumları karşısındaki duygu ve düşüncelerini daha doğru şekilde algılayabilirler. Bu özelliğiyle bireyler arasındaki sosyal yaşamda birbirleriyle olan uyumlarına katkı yapabildiği düşünülen empati becerisi, yalnızca terapilerde ve danışma ortamlarında tercih edilen bir iletişim becerisi olarak değil, günlük yaşamın her anında ve birçok alanda kullanılabilen bir beceri olarak karşımıza çıkabilmektedir. Vural (2005) empati becerisini şu şekilde tanımlamıştır:

- Kendisini karşısındakinin yerine koyma.
- Olaylara karşısındakinin bakış açısıyla bakma.
- Kendisini yerine koyduğu kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlama, hissetme ve karşısındakine iletme.
- Dönemin şartlarına uygun olarak geçmişteki insanların düşünce, amaç ve duygularını anlama (tarihsel empati) (s. 508).

Empati becerisi edinme sürecinin değerlendirilmesine değinilecek olursa burada Dökmen'in (1988) aşamalı empati sınıflandırma sürecinin incelenmesinde yarar vardır. Dökmen'in aşamalı empati sınıflaması, onlar basamağı, ben basamağı, sen basamağı olmak üzere üç temel basamaktan meydana gelmektedir. Bu basamakların her biri kendi

içerisinde “düşünce” ve “duygu” olmak üzere iki alt basamaktan oluşmaktadır. Aşamalı empati sınıflamasında kişiler arası ilişkilerde kişilerin birbirlerine gösterdikleri tepkiler etkisi en az olandan en fazla olana doğru sıralanmıştır. Bu basamaklar sırasıyla aşağıdaki gibidir (Dökmen, 2005);

1- *Onlar basamağı*: Bu basamakta kişi, karşıdaki kişinin kendisine anlattığı ileti veya problem üzerinde düşünmez. Karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerinin farkına varmaz. Mesaja yönelik kendi duygu ve düşüncelerinden bahsetmez. Karşıdaki kişiye geribildirim olarak o ortamda olmayan kişilerin yani toplumun görüşlerini dile getirmektedir. Bu basamakta tepki veren bireyler birtakım genellemeler yapar, atasözleri kullanır.

2- *Ben basamağı*: Bu basamakta tepki veren bireyler, ben merkezcidir. Karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamak yerine, onu yargılar. Kimi zaman ise bireyi kendi sorunuyla yalnız bırakıp kendi hakkında konuşmaya başlar. Örneğin ben basamağında empatik tepki veren bir birey, ‘aynı sorunu ben de yaşıyorum’ diyerek kendinden bahsetmeye başlayabilir. Bu basamakta tepki veren birey, karşıdaki bireyi belli bir ölçüde rahatlatılabilir. Bu yüzden ben basamağındaki tepkiler onlar basamağındaki tepkilerden daha kaliteli sayılabilir. Fakat ben basamağında empatik tepki veren bireylerin yine de yeterli düzeyde empati kuran bireyler olduğu düşünülmemektedir.

3- *Sen basamağı*: Bu basamakta tepki veren birey ise karşıdaki kişinin rolüne girebilir, yaşananlara veya anlatılanlara o kişinin bakış açısıyla bakar. Karşıdaki kişinin bahsettiği sorun karşısında, diğer insanların ya da kendisinin bu soruna ilişkin fikirlerini dile getirmez. Karşıdaki bireyin duygu ve düşünceleri üzerinde durur hatta o kişinin söz konusu sorunla ilgili hislerini anlamaya çalışır.

Dökmen (2005) bu üç temel empati basamağını içine alacak şekilde on alt empati basamağı oluşturmuştur. Bu basamaklar sırasıyla en kalitesiz empati basamağından en kaliteli empati basamağına kadar ilerlemektedir. Bu basamaklar ise aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.

1. *Senin problemin karşısında başkaları ne düşünür ne hisseder*: Bu basamakta empati kurmaya çalışan kişi, dinlediği soruna ilişkin olarak genelde toplumun neler hissedebileceğini dile getirir. Genellemelere başvurur. Karşıdaki kişiyi çoğunlukla toplumun değer yargıları açısından değerlendirir veya eleştirir.

2. *Eleştiri*: Dinleyen kişi karşıdaki kişiyi kendi değer yargıları çerçevesinde eleştirir, yargılar.

3. *Akıl verme*: Karşıdaki kişiye sorun veya olay karşısında ne yapması gerektiğini ifade eder.

4. Teşhis: Karşısındaki kişiye anlattıkları doğrultusunda teşhis koyar, ‘bu durumun sebebi insanların sana yaptıkları baskı ya da sen bu durumu çok fazla sorun ediyorsun’ der.
5. Bende de var: Aynı sorunun kendinde de olduğunu ifade ederek kendisinden bahsetmeye başlar.
6. Benim duygularım: Karşısındaki bireyin anlattıkları karşısında kendi duygularını sözel ya da duygusal olarak ifade eder.
7. Destekleme: Karşısındaki bireyin sözlerini yinelemeden onu anladığını belirtir.
8. Soruna eğilme: Karşısındaki bireyin sorunuyla ilgilenir, sorunu irdeler ve sorunla ilgili çeşitli sorular yöneltir.
9. Tekrarlama: Kendisine iletilen mesajı, mesajı ileten bireyin kullandığı birtakım sözcüklere önem vererek özetler. Dolayısıyla dinlediği mesajı mesaj kaynağına yansıtmış olacaktır. Ayrıca dinlediği kişinin gözlemlediği duygularını da yansıttığı bu mesaja ekler.
10. Derin duyguları anlama: Bu basamakta empati kuran birey, kendisini empati kurduğu bireyin yerine koyarak, onun net bir şekilde ifade ettiği veya edemediği duygularını ve fikirlerini algılar ve bu fark ettiklerini karşısındaki ona iletir.

Bu basamaklardan, 1. basamak onlar basamağına, 2. 3. 4. 5. 6. basamaklar ben basamağına, 7. 8. 9. 10. basamaklar ise sen basamağına aittir. Empati ile ilgili kuramsal açıklamalardan da anlaşılacağı üzere gerçek anlamda empati yalnızca son dört basamakta yani sen basamağına ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır. Son dört basamaktan önceki basamaklar ise empati kurma yolundaki basamaklar olarak ifade edilebilir (Dökmen, 2005).

Dökmen’e göre (1987) empati, sosyal anlamda kişiler arası uyuma etkisi olan insani özelliklerin en temelidir. Bireyin kendisiyle olan iletişimi, çevresindeki diğer bireylerle olan iletişiminin bir parçasıdır. Günlük yaşamda birçok alanda kişiler arası iletişimi kolaylaştıran empati becerisi insanların sosyal yaşamını düzenlemesi bakımından önemli bir yere sahiptir (Akt. Dinçyürek, 2004). Kişiler kendileri ile kurulan empati sayesinde diğer kişiler tarafından anlaşıldıkları ve kendisine önem verildikleri duygusunu yaşarlar.

Empati kurabilen kişilerin diğer kişilerle olan iletişimlerine yön veren birtakım davranışlar gösterdiği düşünülmektedir. Bu durumu örneklendirmek gerekirse Krznaric (2013) kitabında ileri düzeyde empati becerisine sahip kişilerin altı davranış biçimi olduğunu ileri sürmüştür.

1. Davranış: Empati beyninizi açmak; empatinin insan doğasının merkezinde olduğunu ve tüm yaşamımıza etkili bir şekilde yayılabileceğini anlamak için zihinsel yapıları dönüştürmek.

2.*Davranış*: İmgesel sıçrayışı gerçekleştirmek; kendini başkalarının (bunlara düşmanlarımız da dahil) yerine koymak amacıyla onların insancılığını, kişiliğini ve bakış açılarını kabul etmek için bilinçli bir çaba göstermek.

3.*Davranış*: Deneysel maceralara atılmak; doğrudan dahil olarak, empati yolculuklarına çıkarak ve sosyal iş birliği yaparak kendimizinkine taban tabana zıt olan hayatları ve kültürleri araştırmak.

4.*Davranış*: Sohbet becerisini geliştirmek; yabancılara yönelik merak duygusunu ve radikal dinleme davranışını geliştirmek ve duygusal maskelerimizi çıkarmak.

5.*Davranış*: Koltuğunuzda seyahat etmek; sanat, edebiyat, sinema ve sosyal ağların yardımıyla başkalarının zihinlerine yolculuk etmek.

6.*Davranış*: Bir devrime ilham vermek; toplumsal değişimi yaratmak için kitlesel ölçekte empati kurmak ve empati becerilerimizi doğal dünyayı kucaklamak üzere genişletmek.

Krznaric (2013) bu altı davranış şeklini benimseyerek yaşamının, ütöpik olan hiçbir yanının olmadığını çünkü empati kurma becerisinin, birçok insanın sahip olduğu müthiş, gizli yeteneklerden biri olduğunu ifade etmiştir. İnsanların sadece çok azı psikolog Simon Baron-Cohen'in (2006) 'sıfır derece empati' olarak adlandırdığı davranışları gösterebileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla empati kurma becerisini bireyler yaşamlarının her anında kullanamamaları da içlerinde taşıyor olabileceklerinin altını çizmiştir.

Alanyazın incelendiğinde, empatik becerileri yüksek olan bireylerin daha olumlu kişiler arası ilişki tarzları geliştirdikleri, kendilerini açma davranışları gösterdikleri, daha kolay okula uyum gösterdikleri, sosyal çevresinde yakın arkadaşlıklar kurduğu ve daha fazla akran desteği aldıkları görülmüştür (Aydın, 1996; Ataşalar, 1996; Kabasakal ve Çelik, 2010). Görüldüğü üzere empati becerisi, bireylerin birbirleriyle sosyal yönden birçok ortamda uyum sağlamalarıyla yakından ilişkilidir. Yine empati becerisi konusunda yapılan diğer araştırmalarda, empati becerisine sahip kişilerin kendi tavır ve davranışlarının sebeplerini olduğu kadar, diğer kişilerin davranışlarının sebeplerini algılamakta daha başarılı oldukları, toplumda yaşayan farklı etnik gruplara hoşgörü gösteren bireylerin empati beceri düzeylerinin yüksek olduğu, empatik becerileri yüksek düzeyde olan bireylerin daha fazla işbirliğine yatkın olabilme davranışı gösterdikleri, insanlarla daha fazla iletişim halinde çalışan meslek üyelerinin ise empati becerilerinin kişisel farklılıkları anlamalarına destek olduğu görülmektedir. (Çetinkaya ve Alparslan, 2011; Bozkır, Tekin, Mete, Nacar ve Özer 2015; Demirbolat, 1999; Yıldırım, 2005; Genç, 2010; Kesicioğlu ve Güven, 2014; Rehber ve Atıcı, 2009).

Meslek üyeleri içerisinde öğretmenlerin; öğrencileriyle, yönetim alanındaki bireylerle, öğrenci velileriyle ve diğer öğretmenlerle sürekli iletişim halinde olduğu gerçeği göz önüne alınacak olursa empati becerisinin bu meslek grubundaki bireyler için önemi tartışılmaz bir gerçektir. Empatinin psikoterapide danışana kendini daha fazla tanıyabilme olanağı oluşturması gibi, empatik sınıf ortamı oluşturabilen öğretmenle karşı karşıya olan öğrenci de, bu öğrenme ortamında öğretmeniyle çok daha rahat iletişim kurabilme fırsatı yakalayabilecektir. Dolayısıyla Karahan'ın (1998) da belirttiği üzere empatik anlayış ve beceri insan doğasına ilişkin olumlu görüş ve yargılar geliştirebilmesiyle ilişkili olduğu için empati becerisinin öğretmenlik mesleğini yapacak olan veya yapan bireylerde bulunması beklenen temel kişilik özellikleri arasında olduğunu ifade etmek de yanlış olmayacaktır.

Günümüzde empatinin öğretilebilir ve öğrenilebilir bir beceri olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Örneğin empati bireyin sahip olduğu karakter özelliği olarak düşünülmekteyken, artık empatinin öğretilebilecek ve öğrenilebilecek bir beceri olduğu fikri insanlar tarafından kabul edilmektedir (Pala, 2008). Bu becerinin bireyler tarafından edinilmesi çeşitli yollarla sağlanabilir. Bireyler edindikleri empati becerisi sayesinde birçok sorunun üstesinden gelebilirler. Bunun yanı sıra oluşabilecek sorunlara da engel olabilirler.

2.2.2. Empatinin Öğretme – Öğrenme Sürecine Etkisi

Toplumun tüm kurumlarının işleyişinde öğretmenin ve okulun etkisi söz konusudur. Her bakımdan iyi yetiştirilmiş, donanımlı, yeteneklerini keşfetmiş, öğrencilerin karakterlerinin şekillendirilme sürecinde sevgi ve saygının mutlak gücüne inanmış, vicdanlı ve özverili öğretmenlere sahip olan toplumlar, şanslı toplumlardır ve böyle toplumlardan oluşmuş milletlerin geleceği de mutlaka aydınlık olacaktır (Korkmaz, 2008). İlkokuldan üniversiteye kadar eğitimin her aşaması öğrenci davranışları için önem taşımaktadır. Tüm aşamalarda eğitim faaliyetlerini uygulayan eğitimcilerin alan bilgisine hakim olmanın yanı sıra eğitim süreci boyunca öğrencilere davranış edindirme konusunda etkin olmak gibi sorumlulukları vardır. Fakat temel bilgi ve becerilerin öğrenildiği, daha karmaşık öğrenmelerin en temel yapısının oluşturulduğu ve öğrenmeye karşı öğrencilerde tutum sahibi olma konusunda özellikle ilköğretim döneminin ayrı bir önem taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Birçok araştırmacı ve eğitimci söz konusu yıllardaki yaşantıların öğrenci davranışlarındaki tesirine, öğretmenin eğitim süreci boyunca etkili veya etkisiz olmasının öğrencide ne gibi ciddi sonuçlar doğurabileceğine dikkat çekmektedir (Tatar, 2004). Eğitim öğretim sürecinin etkili olabilmesi için bu sürecin

aktörleri olan öğretmenlerin ve öğrencilerin arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulması gerekmektedir. Diğer bir deyişle öğretmen öğrenci arasında bir tür özel bağ kurulmalıdır. Bu sözü edilen özel bağ empati ile gerçekleştirilebilir. Empatik düşünce ve davranışa sahip öğretmen ön yargıdan uzak, içten ve insanlara dolayısıyla öğrenciye değer veren bir kişi olarak görülmektedir (Aydın, 2009). Öğrencisini dinlerken etkin katılımlı dinleme yaparak öğrencisinin yüz ifadesine, mimiklerine, konuşma biçimine, kullandığı sözcüklerin anlamına ve vücut hareketlerine dikkat eden ve kendini onun yerinde olduğunu varsayarak onun ne hissettiğini ona ileten öğretmen empatik davranabilmektedir (Ercoşkun, 2005). İnsanlar karşındaki kişinin kendilerini, neler hissettiklerini ve hangi duygu hali içerisinde olduklarını anlamaya çalıştığını fark ettiklerinde kendilerini güvende ve huzurlu hissedeceklerdir. Kuzgun (2006) empatik davranabilen öğretmenlere sahip öğrencilerin de kendilerini öğretmenlerine daha yakın hissettiğini, öğretmenlerine güvendiklerini, onların anlattığı veya anlatmaya çalıştığı konulara daha çok ilgi duyduklarını ifade etmiştir. Öğretmenlik statüsü gereği bilgi verme rolünün yanında öğretmenin tutum ve davranışları da burada önemli bir yer tutmaktadır. Öğretmenin düşünsel tutumu, duygusal tepkileri ve diğer çeşitli alışkanlıkları öğrenciyi etkilemektedir. Çoğu kez öğrenci, öğretmenin anlattığı konulardan çok konulara olan yaklaşımına dikkat etmekte ve olayları yorumlama biçiminden etkilendiği görülmektedir (Varış 1988: 119). Cooper'e (2002) göre öğrencileriyle empati kuramayan öğretmenler, öğrencilerin duygularını, bireysel farklılıklarını önemsemeyerek sadece konuya ve programa yoğunlaşarak onların motivasyonlarının kaybolmasına neden olmaktadır. Ayrıca öğrenciler öğretmenlerinin kendilerini yargılamadığını, onları anlamak için çabaladığını fark ettiklerinde en başta öğretmenlerini daha çok seveceklerdir. Ardından sevginin ön planda olduğu bir eğitim ortamı, arkadaşlık ilişkilerine ve okul başarılarına olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Pala'ya (2008) göre öğretmenlerin öğrencilere süreç içerisinde rehber olması gerektiği göz önüne alınacak olursa öğretmenlerin öğrencilerle olan ilişkilerinde daha sağlıklı iletişim kurabilmeleri adına empatik iletişimi bir tutum haline getirmeleri gerekmektedir. Empatik anlayışın egemen olduğu bir sınıf ortamı için öğretmen, öğrencilerine bireysel bakış açısı doğrultusunda yönlendirme yapmamalı, şahsi görüşlerini öğrencilere aktarmamalıdır. Öğretmenlerin her bir öğrenciyi oldukları gibi tüm kişisel özellikleriyle samimi kabul etmesi beklenmektedir.

Öğretmenlik mesleği diğer mesleklerle karşılaştırıldığında, öğretmenlik mesleğinde daha yoğun empatik duygunun gelişmiş olması beklenmektedir. Çünkü öğretmen rollerinden en önemlisi, öğrencilerle sağlıklı empatik ilişkiler kurarak onlarla ilgilenmek,

onların dünyalarını keşfederek anlamaya çalışmak ve bunun sonucunda samimi ve güvenli bir sınıf iklimi meydana getirmektir. Ancak empatik bir sınıf atmosferinde öğrencinin aktif katılım gösterdiği ve öğrenmeye karşı ilgisinin canlı tutulduğu gözlemlenebilir. Dolayısıyla sağlanan bu ortam aynı zamanda öğrencinin başarısının artmasını da beraberinde getirecektir (Pala, 2008). Ayrıca Dilekmen'nın (1999) da bahsettiği üzere öğretmenlerin empatik yaklaşımlarını içeren davranışları ile öğrenciye örnek olması, onların kendi aralarında da iletişim kurarken sağlıklı iletişim biçimini kullanmalarını sağlayabilecektir.

Çocuklarda empati gelişimi konusunda Ünal (2007), anne, baba ve çevresindeki diğer yetişkinlerin tavırlarının oldukça etkili olduğunu dile getirmiştir. Anne, baba ve öğretmenlerin, çocuklarda empatinin gelişebilmesi için onlarla iletişimlerinde empatik davranışlarıyla ve söylediklerini kendileri uygulayarak çocuğa bu konuda örnek model olmaları gerekmektedir. Çocukların duygularını ve düşüncelerini anlamak, onların diğer çocuklardan ve yetişkinlerden farklılıklarını kabul etmek, dolayısıyla olaylara verdikleri tepkilerin yetişkinler gibi olamayacağını anlamak çocuklarla kurulacak sağlıklı bir empatik iletişim sürecinde çok önemlidir. Cotton (2001), anne ve babanın çocuğa empatik bir tavırla yaklaşmasının yanı sıra, çocuğuyla aynı ortamda diğer kişilere de empatik davranışlar göstermesinin, çocuklarda empatik davranış gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir.

Bu konuda yapılan birçok araştırma göz önüne alındığında çocukların empatik becerilerinin geliştirilmesinin onların sağlıklı ilişkilere sahip olabilmeleri açısından önem taşıdığı gözlenmektedir. Kaya ve Siyez'e (2010) göre çocukların normal gelişim süreçlerini sürdürebilmeleri için empatik eğilimlerinin erken dönemde fark edilerek doğru müdahalelerde bulunulması oldukça önemlidir. Çocuklarla çok sık iletişim halinde olan öğretmenler, ilköğretimin birinci kademesinde öğrencilerin kişilikleri üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu göz önüne alınacak olursa sınıf öğretmeni adaylarının empatik beceriye sahip olup olmamaları, üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir konu olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik eğitimi alırken kendilerinde bulunan empatik beceri düzeylerinin bilinmesi, onların mesleklerini yaparken ne kadar empatik davranabileceklerini göstermesinin yanında, onların gerekli olan empatik beceriyi edinebilmeleri konusunda ilgililere önemli mesajlar verebilir. Empatik beceri, kişilerarası iletişimi geliştirmenin yanında ilişkiye anlam veren bir özellik olduğu düşünülecek olursa bu becerinin öğretmen öğrenci arasındaki ilişkilerde giderek daha çok önem kazanmakta olduğu fark edilmektedir. Öğretmenlerin empatik davranışlarıyla öğrencilerine örnek olmaları, bu beceriyi gözlemleyebilmelerini sağlamanın yanı sıra

öğrencilerin öğretmenleri tarafından anlaşılmalardan dolayı aralarındaki ilişkiye anlam ve katkı sağlayabilecektir.

2.3. Empati ve İletişim İlişkisinin Eğitimde Önemi

İletişim ve empati sınıf öğretmenliği mesleğinin en önemli boyutlarındandır. Sınıf öğretmenliği bölümündeki öğrencilerde bu becerilerin kazandırılması ve geliştirilmesi beklenir (Vural, 2005). Bilgiyi kullanan, esnek düşünen, araştıran, eleştirel düşünen bireylerin yetiştirilmesini amaç edinen Türk Milli Eğitim sisteminde yer alan ilköğretim programında, öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceriler belirlenmiştir. Bu beceriler şunlardır:

1. Eleştirel Düşünme Becerisi
2. Yaratıcı Düşünme Becerisi
3. İletişim Becerisi
4. Araştırma Becerisi
5. Problem Çözme Becerisi
6. Karar Verme Becerisi
7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
8. Girişimcilik Becerisi
9. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi
10. Gözlem Becerisi
11. Mekanı Algılama Becerisi
12. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
13. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
14. Sosyal Katılım Becerisi
15. Empati becerisi (<http://oygm.meb.gov.tr/www/>).

Yukarıda kazandırılması hedeflenen becerilerden özellikle iletişim becerisi ve empati becerisi eğitim programı içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Bolat'a (1996) göre öğretmen sınıf içerisinde öğrenme ve öğretme sürecini yöneten ve öğrencilere bilgi aktaran konumunun yanında öğrencilerine olumlu iletişim becerileri sunması gerektiğinin de bilincinde olmalıdır. Öğretmenin sahip olduğu iletişim becerileri öğretimin kalitesini de artırmaktadır. Öğretmenin öğrencileriyle gerçekleştirdiği iletişim sürecinde, karşılıklı gösterilen empatik eğilimler iletişimin daha sağlıklı gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Dökmen (2005), yapılan araştırmalarda sağlıklı iletişim ortamı oluşturan ve empati kurabilen öğretmenlerin olduğu sınıflarda öğrencilerin motivasyon ve başarı düzeylerinin arttığını belirtmiştir. Okulların amacı başarılı ve iletişime açık bireyler yetiştirmekse bu

hedef doğrultusunda öğretmenlerin empatik beceriye sahip olmaları kaçınılmazdır. Öğretmen ve öğrenciler, iletişim kurdukları sırada empatik bir ortam oluşturabilirlerse birbirlerinin ne düşündüklerini anlamaları kolaylaşacak, karşılıklı olarak hissettiklerini hissedebilecekler böylece aralarındaki oluşabilecek sorunlar için önlemler alabileceklerdir. Empatinin karşılıklı olarak sağlanabildiği sağlıklı iletişim ortam özelliği gösteren okullardaki öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci ve öğretmen-öğretmen ilişkilerinde bu tarz bir iletişim biçimi olumlu bir etkiye neden olabilecektir.

Öğrencilerin hangi duygular içerisinde olduğunu ve onların bakış açılarını anlayabilen öğretmenler, öğrencilerinin gereksinimlerini fark edebilir ve bu gereksinimleri karşılamaya çaba gösterebilirler. Böylece, öğrenciler öğrenmeye daha istekli olacak, yaratıcılıklarının farkına varabilme şansı yakalayacak ve birlikte çalışma, paylaşma üzerinde yoğunlaşabileceklerdir. (Cüceloğlu, 1995). Bu bağlamda okuldaki anne baba olarak nitelendirilen sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin bilinmesinin büyük önem taşıdığı düşünülmüştür. Bu nedenle, sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi araştırmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, kıdem, çalıştığı yerleşim yeri, mesleği isteyerek seçip seçmeme ve mesleklerinden memnun olup olmama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde son yıllarda eğitim fakültesinde öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili doğrudan ve dolaylı olarak yapılmış olan araştırmalarla ilgili kısa açıklamalara yer verilmiştir. Araştırmaların özetlenmesinde kronolojik sıra izlenmiş olup önce yurt içindeki daha sonra yurt dışındaki araştırmalara değinilmiştir.

2.4.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Aydoğan'ın (2018) araştırmasının amacı, İstanbul ili içerisindeki 3 farklı üniversitenin 3 ayrı fakültesinde okuyan öğrencilerin empatik eğilim ve iletişim becerilerini karşılaştırmaktır. Araştırmada “Empati Ölçeği” ve “İletişim Becerileri Ölçeği” kullanılmıştır. Bu çalışmada empati ve iletişim becerileri konusunda bölümler arasındaki farklılık değişkeni açısından önemli bulgular saptanmıştır. Araştırma sonucunda empati ve iletişim becerileri konusunda öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bölümler arası farklılıklara bakıldığında ise; psikoloji öğrencilerinin empati ve iletişim becerileri konusunda tiyatro ve mühendislik öğrencilerinden daha iyi olduğu,

tiyatro öğrencilerinin de mühendislik öğrencilerinden daha iyi olduğu saptanmıştır. Erkek öğrencilerin bilişsel empati açısından kadınlardan daha iyi olduğu, empatik ilgi-sempati açısından da kadınların erkeklerden daha iyi olduğu saptanmıştır. Kadın öğrencilerin iletişim becerileri konusunda erkek öğrencilerden uyum yetenekleri, konuşmayı idare etmeleri ve konuşmaya karşı ilgileri açısından daha yüksek çıktığı görülmüştür.

Güner ve Levent (2018) halk eğitimi merkezlerinde çalışan öğretmenlerin kültürler arası duyarlılık düzeyleri ile empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin belirlenmesini amaçladıkları araştırmalarında veri toplamak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu”, “Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği” ve “Empatik Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kültürler arası duyarlılıkların cinsiyet, mezuniyet, unvan, kıdem, medeni durum ve hizmet içi eğitim alma durumuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kültürler arası duyarlılık puanlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. 29 yaş ve altı alan öğretmenlerin kültürler arası duyarlılık puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Kültürler arası duyarlılık puanlarının kurumdaki çalışma süresine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Öğretmenlerin empatik eğilimleri ölçeği puanların sonucunda empatik eğilimin daha da geliştirilebileceğini göstermektedir. Kadın öğretmenlerin empatik eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Empatik eğilimlerin yaşlarına göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş olup empatik eğilimlerin mezuniyetlerine, kıdemlerine göre grupların aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğretmenlerin empatik eğilimlerinin yöneticilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Empatik eğilimlerin kurumdaki çalışma süresine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bekâr öğretmenlerin empatik eğilimlerinin evli öğretmenlere göre, hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin empatik eğilimlerinin ise hizmet içi eğitime katılmayan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kültürler arası duyarlılık ile empatik eğilimler arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Ersoy ve Köşger (2016) çalışmalarında empatinin tanımı, tarihçesi, önemi, biyolojik yönleri ve çocuklardaki gelişimini gözden geçirmişlerdir. Tıpkı diğer kişilik özelliklerimiz gibi, empatik becerilerimizin gelişiminde de hem biyolojik hem de çevresel faktörlerin rolü olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmalar empati kurma becerisinin iletişim çatışmalarını engelleyerek daha olumlu ilişkilerin kurulmasını sağladığını, empatinin kendini açma, sosyal duyarlılık, topluma uyum, yardımlaşma ve prososyal davranışları arttırdığını, bunun yanı sıra saldırganlığı ve anti sosyal davranışları azaltıcı bir rol oynadığı görüşüne varmışlardır. Ayrıca araştırmaların, çocuğa karşı sıcak ve

destekleyici bir yaklaşım sergileyen ve rol modeli olan anne-babalar ile öğretmenlerin olumlu davranışlarının çocukların empatik becerilerini geliştirmelerine yardım ettiğini ortaya koyduğunu bu nedenle pek çok kişisel, duygusal ve sosyal yeteneğin şekillendiği çocukluk döneminde empatinin çalışılması, empatinin doğasının, işlevinin daha iyi anlaşılması için araştırılmasının oldukça önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Kıssal, Kaya ve Koç (2016) bir üniversitenin Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü öğrencileri ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin karşılaştırması ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla tanımlayıcı bir araştırma yapmışlardır. Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü öğrencileri ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören öğrenciler bu çalışmaya katılmıştır. Bu çalışmada Hemşirelik öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Fakat sınıflara göre iletişim beceri düzeyleri her iki bölüm öğrencilerinde de istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir. Erkek öğrencilerin iletişim beceri düzeyi kadın öğrencilerden daha düşük olup aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Öğrencilerin spor yapma, yaşadığı yer, baba ve anne eğitim düzeyi, ailenin gelir durumu ile iletişim becerisi arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sonuç olarak sınıf düzeyinin yükselmesinin iletişim beceri puanlarını değiştirmiyor olması, erkek öğrencilerin iletişim beceri düzeylerinin daha düşük olması ders müfredatlarına bazı düzenlemeler yapılmasının ve öğrencilerin iletişim beceri düzeylerini geliştirmesinin mesleki açıdan son derece önemli bir gereklilik olduğunu ortaya koyduğu belirtilmiştir.

Özkan ve Yılmaz (2016) okul öncesi ve bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmenlerinin empati düzeylerinin incelenmesi üzerine araştırma yapmışlardır. Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin empati puanları branş ve cinsiyetlerine göre farklılaşmakta olduğu, hizmet yılına göre ise farklılık görülmediği belirtilmiştir.

Elkin, Karadağlı ve Barut (2016) Sağlık Bilimleri Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri düzeylerini ve ilişkili değişkenleri belirlemek amacıyla araştırma yapmışlardır. Araştırma bulgularına göre; öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ile iletişim becerileri ölçeği ve alt boyutlarının puan ortalamaları ilişkisi değerlendirildiğinde; kadınlarda, odyoloji bölümünde okuyanlarda ve iletişim ile ilgili teorik eğitim alanlarda davranışsal alt boyutu puan ortalaması daha yüksek bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi okuryazar olan öğrencilerin iletişim becerileri ölçeği puan ortalaması daha yüksek bulunduğu belirtilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin iletişim becerileri ölçeği puan ortalamasının orta düzeyde saptanmış olması sevindirici olmasına karşın öğrencilerin

iletişim becerisi düzeyinin, sınıf düzeyine paralel artış göstermemesi olumsuz olarak yorumlanabileceği belirtilmiştir.

Yıldız (2016) turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin iletişim ve problem çözme becerisi düzeylerinin belirlenmesine yönelik araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda, araştırma kapsamında incelenen turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin iletişim ve problem çözme becerilerinin iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin iletişim becerisi ile problem çözme becerisi ve alt boyutları arasında orta düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin iletişim ve problem çözme becerilerinde demografik değişkenler açısından anlamlı bir farklılık bulunamadığı belirtilmiştir.

Aşçı, Hazar ve Yılmaz (2015) sağlık yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerine ilişkin algılarının ne düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında bazı değişkenlere göre iletişim becerisi algılarının anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı ve iletişim becerisi algısı ile bazı değişkenlerin ilişkisini araştırmışlardır. Kadın öğrencilerin erkeklere göre iletişim becerisine yönelik algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Akademik başarı derecesi yükseldikçe iletişim becerileri değerlendirme ölçeği puan ortalamaları da anlamlı olarak yükselmekte olduğu belirlenmiştir. Kardeş sayısı ve akademik başarı algısı arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyon saptanmıştır. Sonuç olarak, sağlık yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerisi algıları akademik başarı ve kardeş sayısı ile ilişkili ve sınıf düzeyinin yükselmesinin iletişim becerisi algısını değiştirmiyor olmasının dikkat çekici olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin iletişim becerisi algısının düşük olması ve akademik başarı algısının yükselmesinin iletişim beceri algısını da yükseltmesinin önemli olduğu ifade edilmiştir.

Korur, Öncü ve Kılıç (2016) beden eğitimi öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme ve empatik eğilimlerini bazı değişkenlere göre incelemek ve aralarındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla araştırma yapmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların eleştirel düşünme becerilerinin düşük; empatik eğilimlerinin ise orta düzeyde olduğunu göstermekte olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların eleştirel düşünme ve empatik eğilimleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmazken; sınıf, anne ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre ise anlamlı bir şekilde farklılaştığı ifade edilmiştir.

Çiftçi, Koçak ve Duman (2015) Turgut Özal Üniversitesi'nin çeşitli fakülte ve yüksekokullarında okuyan birinci sınıf öğrencilerinin iletişim ve empati kurma becerilerini cinsiyete ve fakülte/yüksekokul türüne göre ortaya koymak ve aralarındaki ilişkiyi belirlemek üzere araştırma yapmışlardır. Araştırma sonuçları, üniversite birinci sınıf

öğrencilerinin iletişim becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini, empati kurma becerilerinde ise anlamlı bir farklılık görülmediğini ortaya koymuştur. Veriler fakülte/yüksekokul türüne göre incelendiğinde ise öğrencilerin hem iletişim becerileri ve hem de empati kurma becerileri arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında üniversite öğrencilerinin iletişim ve empati kurma becerilerini geliştirmek için uygulamalı faaliyetlerin, seminer ve eğitim çalışmalarının yapılması önerilmiştir.

Karakuş ve Tümkaya (2015) sınıf öğretmenlerinin empatik beceri düzeylerinin sosyo-demografik değişkenlere ve tercih ettikleri disiplin türlerine göre incelemek üzerine araştırma yapmışlardır. Yapılan analizler sonucunda sınıf öğretmenlerinin empatik beceri puanlarının cinsiyete, medeni duruma, mesleği isteyerek tercih edip/etmeme durumuna ve okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaşmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte yaş ve eğitim düzeyi değişkenleri ile empatik beceri puanları arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu; yaş arttıkça empatik becerinin azaldığı, eğitim düzeyi arttıkça empatik becerinin arttığı belirlenmiştir. Empatik beceri ile Disiplin Türleri Ölçeğinin alt boyutları olan “önleyici” ve “düzeltici disiplin” türleri arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişkinin olması araştırmadan elde edilen bir başka bulgudur. Bağımsız değişkenlerin empatik beceri düzeyini ne derece yordadığına ilişkin yapılan ikili lojistik analizi sonucunda, sadece “yaş” değişkeninin yüksek empatik beceri düzeyinde olmayı negatif yönde anlamlı şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yanık (2015) beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin yaptıkları spor türü ve diğer bazı değişkenlerin iletişim beceri düzeylerine etkisinin ne olduğunu belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerisi algı düzeylerinin tespitine yönelik yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara göre Besyo öğrencilerinin iletişim becerileri algılarının yüksek düzeyde olduğu belirtilmiştir. Yapılan çalışmada Balıkesir Üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin yaptıkları spor türü değişkenine göre iletişim becerisi düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirtilmiştir. Yapılan spor türünün toplumda genel kanı olan takım sporu yapanların daha yüksek iletişim becerisine sahip olmaları beklentisinin dışına çıkmış olup spor yapanların iletişim beceri düzeylerinin benzer özellik gösterdiği söylenebileceği belirtilmiştir. Çalışmada besyo öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Buna göre çalışma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda besyo öğrencilerinin iletişim becerileriyle cinsiyet değişkeni arasında ilişki bulunmadığı gösterilmiştir. Sıra

ortalamaları dikkate alındığında ise besyo öğrencilerinden kadın öğrencilerin iletişim beceri puanları erkek öğrencilerin iletişim beceri puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Bulunan sonuçlar kadın öğrencilerin iletişim konusunda erkeklerden daha iyi düzeyde olduklarını göstermektedir. Araştırmada besyo öğrencisi olup, farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri arasındaki farklılık incelendiğinde ise bölümler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Dördüncü sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerine göre daha yüksek puana sahip oldukları bu durumun da sınıf düzeyi arttıkça uygulanan eğitim programı uygulamalarının öğrenciler arasındaki iletişim becerisini geliştirici özellikte olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Çalışmada besyo öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin araştırıldığı bir diğer değişkende öğrencilerin algıladıkları akademik başarı düzeyleridir. Elde edilen bulgulara göre besyo öğrencilerin algıladıkları akademik başarı düzeylerine göre gruplar arasında iletişim beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmemektedir. Ancak sıra ortalamaları incelendiğinde akademik başarı düzeyini "çok iyi" olarak algılayan grubun diğer gruplara göre daha yüksek bir iletişim beceri ortalama puanına sahip olduklarının görüldüğü belirtilmiştir.

Tuncer ve Demiralp (2015)'in yaptıkları çalışma, psikiyatri kliniklerinde çalışan hemşirelerin duygusal zekâ ve iletişim becerileri ilişkisinin belirlenmesi amacıyla planlanmıştır. Hemşirelerin yaş ve eğitim durumlarının duygusal zekâ ve iletişim becerilerini yordayan, klinikteki çalışma sürelerinin ise sadece iletişim becerilerini yordayan değişkenler olduğu belirlenmiştir. Söz konusu araştırmada sağlıklı iletişim becerileri gösteren hemşirelerin duygusal zekâ ile ilgili farkındalıklarının arttığını ifade etmişlerdir.

Çelikkaleli ve Avcı (2015) öğretmenlerin empatik eğilimi, kişilerarası öz yeterliliği ve sınıf içi istenmeyen davranışları arasındaki ilişkileri incelemek; öğretmenlerin empatik eğilimleri ile sınıf içi istenmeyen davranışlar arasındaki ilişkide öğretmenlerin kişilerarası yetkinliğin aracı rolünü ortaya koymak ve cinsiyet değişkenine göre bu değişkenleri karşılaştırmak üzerine çalışma yapmışlardır. Araştırma sonuçları, öğretmenlerin empatik eğilimi ile öğretmenlerin kişiler arası yetkinlik inancı arasında olumlu yönde, sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışları ile empatik eğilim ve kişilerarası yetkinliği arasında olumsuz yönde ilişkiler bulunmuştur. Aracılık testi sonuçları ise, öğretmenlerin empatik eğilimi ile sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışları arasındaki ilişkide öğretmenlerin kişilerarası yetkinliğin tam aracı rolü oynadığını belirtmişlerdir. Ayrıca, öğretmenlerin empatik eğilimi, kişilerarası yetkinliği sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarının cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamakta olduğu ifade edilmiştir.

Elkatmış (2015), sınıf öğretmenliği anabilim dalı öğrencilerinin öğretim programında yer alan Türkçe I: yazılı anlatım ve Türkçe II: sözlü anlatım ile etkili iletişim derslerinin iletişim becerilerine etkisinin olup olmadığını incelemek üzere çalışma yapmıştır. Araştırma sonucuna göre, yazılı ve sözlü anlatım ile etkili iletişim derslerini almadan önce ve aldıktan sonra sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri toplam puanları; cinsiyetlerine ve sınıf düzeylerine göre değişmezken aile tutumuna göre istatistiksel olarak farklılaştığı saptanmıştır.

Bozkır, Tekin, Mete, Nacar ve Özer (2015) asistan doktorların iletişim becerileri ve empatik eğilim düzeylerini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Yapılan çalışma tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırmaya katılan asistan doktorların sosyo demografik özelliklerine göre iletişim becerileri ölçeği ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Empatik eğilim ölçeğinden alınan puan ortalamaları; bölüm değişkeni bağlamında aradaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Araştırmaya katılan asistan doktorların empatik eğilim ölçeği ve iletişim becerileri ölçeği puanları arasında anlamlı bir korelasyon bulunmuştur. Elde edilen bu değerler sonucunda İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi asistan doktorların iletişim becerileri ve empatik eğilim düzeylerinin “orta düzey” olduğu, temel bilimlerde çalışan hekimlerin çalışma ortam memnuniyetlerinin daha yüksek olarak saptandığı belirtilmiştir.

Bingöl ve Uysal (2014) empati geliştirme grup rehberliği programının ilköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin empati düzeylerine etkisi incelenmek üzere bir araştırma yapmışlardır. Araştırma bir ilköğretim gören ikinci sınıf öğrencileri arasından seçilen 20 denekle (10 kontrol grubu, 10 deney grubu) yürütülmüştür. Araştırmada öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Deney grubuna araştırmacılar tarafından geliştirilen sekiz oturumluk empati geliştirme programı uygulanmıştır. Ölçme aracı olarak ‘Çocuklar İçin Empati Ölçeği’ kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre deney grubunda yer alan öğrencilerin öntest-sontest puanları arasında son-test puanları lehine anlamlı bir artış görülmüşken, kontrol grubunda bir değişim gözlenmemiş olduğu belirtilmiştir.

Kan (2014) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim sorunları konusunda kendilerini değerlendirmeleri üzerine bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim sorunlarını belirlemektir. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adaylarının kendilerinden kaynaklanan sorunlar arasında; sözlü ifadelerde güçlük çekme, anlaşılma ya da yanlış anlaşılma ve beden dilini iyi

kullanamama; karşı taraftan kaynaklanan sorunlar arasında ise dinlememe, beden dilini iyi kullanamama ve saygısızlık davranışlarının geçtiği belirtilmiştir.

Körükçü, Gündoğan ve Ogelman (2014) yapmış oldukları araştırmada okul öncesi üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının benlik saygıları ile empatik becerileri arasında ilişkiyi incelemektedir. Araştırmanın çalışma grubuna Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Programına devam etmiş, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri dahil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda; okul öncesi öğretmen adaylarının benlik saygıları ile empatik becerileri arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Öğretmen adaylarının benlik saygısı arttıkça, empatik becerileri de artmakta, benlik saygısı azaldıkça empatik becerileri de azalmaktadır. Öğretmen adaylarının empatik becerileri, benlik saygısı düzeyine göre anlamlı biçimde farklılık göstermektedir. Benlik saygısı düzeyi yüksek olan öğrencilerin empatik beceri puan ortalaması, benlik saygısı düzeyi düşük olan öğrencilerin empatik beceri puan ortalamasına göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Uğurlu (2013) ilköğretim okullarında öğretmenlerin iletişim becerileri ile empatik eğilimlerinin çocuk sevmeye düzeylerine etkisini incelediği araştırmada öğretmenlerin iletişim becerileri ve empatik eğilimlerinin çocuk sevmeye (öğrenciler) düzeylerini ne derece etkilediğini birlikte ve tek tek ortaya koymaya çalışmaktadır. Araştırma verileri, “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği”, “Empatik Eğilim Ölçeği” ve “Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin iletişim becerileri ile empatik eğilimlerinin çocuk sevmeye düzeylerini etkilediği, iletişim becerileri ile empatik eğilimlerin birlikte bu etkiyi biraz daha artırdığı görülmüştür.

Küçükkaragöz, Canbulat ve Akay (2013) yaptıkları araştırmada öğrenim görmekte olan bir grup sınıf öğretmeni adayının atılganlık düzeyi ve iletişim becerilerini inceleyerek bazı psiko-sosyal değişkenler (cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, başarı algısı, kendini zeka ve yetenek bakımından değerlendirmesi ve öğrenim görülen programdan memnuniyet) açısından değerlendirmişlerdir. Verilerin toplanmasında, öğretmen adaylarının bireysel psiko-sosyal özellikleri kapsayan ve araştırmacılar tarafından hazırlanan “Bireysel Durum Formu”, Rathus (1973) tarafından geliştirilen “Rathus Atılganlık Envanteri” ve Çetinkanat (1998) tarafından geliştirilen “Öğretmen İletişim Becerileri Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre; öğretmen adaylarının atılganlık düzeyleri ile kendilerini zeka ve yetenek bakımından değerlendirmeleri arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Diğer psiko-sosyal değişkenlere göre ise her iki bağımlı değişkende anlamlı

farklılıklar saptanmamıştır. Bunun yanında, öğretmen adaylarının atılganlıkları ile iletişim becerileri arasında orta düzeye yakın bir ilişki bulunmuştur.

Karabulut ve Pulur (2013) yapmış oldukları araştırmada, Türkiye’deki üst düzey üniversiteli tenisle ilgilenen sporcuların empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Dökmen tarafından geliştirilen “Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)” kullanılmıştır. Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ), bireylerin günlük yaşamdaki empati kurma potansiyellerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Sonuç olarak, sporcuların EEÖ puanları ile yaş ve cinsiyet değişkeni arasında anlamlı ilişki tespit edilememiş bununla beraber kadınların puanları erkeklerden yüksek çıkmıştır. Ayrıca algılanan aile tutumu ve anne eğitim düzeyi değişkenleri ile EEÖ puanları arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Afyon ve Işıkdemir (2013) futbol antrenörlerinin tükenmişlik düzeyleri, iletişim becerileri ve yaşam tatminleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada Muğla ilinde 2012 Temmuz ayında düzenlenen Futbol Antrenör Gelişim Seminerine katılan antrenörlere anket uygulaması yapılmıştır. Sonuç olarak; futbol antrenörlerinin iletişim becerileri ile duygusal tükenmişlik düzeyleri arasında negatif bir ilişki saptanmıştır. Antrenörlerin yaşam tatmin düzeyleri ile yaş değişkeni arasında pozitif, eğitim durumları arasında ise negatif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca futbol antrenörlerinin iletişim becerileri ile yaşam tatmin düzeyleri arasında negatif bir ilişki vardır. Bu sonuçlar bize, antrenörlerin iletişim becerilerinin yükseldikçe mesleki tükenmişliklerinin azaldığını, yaşam tatmin düzeylerinin ise arttığını göstermektedir.

Yiğitbaş, Deveci, Açık, Ozan, ve Oğuzöncül (2013) empatik eğilim ve lisans ve lisansüstü düzeyinde sağlık eğitimi alan bir grup öğrencinin empatik becerilerini değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmada çeşitli sağlık birimlerinde çalışan öğrenciler üzerinde çalışma yapmışlardır. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri hakkında veriler bir anket yoluyla ve 1988 yılında Dökmen tarafından geliştirilen ve geçerliliği ve güvenilirliği aynı kişi tarafından test edilen Empatik Beceri Ölçeği (ESS) ile toplanmıştır. Anketlere göre kadınların ESS noktasının erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sağlık eğitimi almış öğrencilerin empatik becerilerinin orta düzeyde olduğu belirtilmiştir. Bu düzeyi artırmayı amaçlayan eğitsel ve sosyal çalışmaların, yararlı olduğu düşünüldüğü ifade edilmiştir.

Gemci (2012) yapmış olduğu araştırmada ilköğretim 8. sınıf öğrencilerine uygulanan etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin öğrencilerin iletişim ve empatik becerilerine etkisini incelemiştir. Veri toplama aracı olarak, Empatik Beceri Ölçeği B

Formu (EBÖ) ve İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ) kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, uygulanan Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitim Programı'nın öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmadığını, empatik becerileri üzerinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark yarattığını göstermiştir.

Ekinci, Bindak ve Yıldırım (2012) ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin mesleki sorunlarının, öğretmen ve yönetici görüşlerine göre öncelik sırasını belirlemek ve bu sıralamaları kullanarak ilköğretim okulu yöneticilerinin empatik düşünme yaklaşımlarını incelemek üzere yaptıkları araştırmada öğretmen sorunlarının öncelik sıralamasını belirlemek için Thurstone'un ikili karşılaştırmalar metodu kullanılmıştır. Analiz sonucunda her bir maddenin (öğretmen sorununun) ölçek değeri yönetici görüşüne göre ve öğretmen görüşüne göre olmak üzere iki farklı kategoride, sayı doğrusu üzerinde belirlenerek öğretmenlerin öncelikli mesleki sorunlarına yöneticilerin nasıl tepki verdikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlara dayalı olarak yöneticilerin empatik düşünme düzeyleri hakkında yorumlar yapılmıştır. Öğretmenlerin mesleki sorunlarından dört ifadede yönetici ve öğretmenlerin sorunu aynı önem düzeyinde gördükleri, buna karşın on bir ifadede ise farklı önem düzeyinde gördükleri tespit edilmiştir. Bu sonuçların, okul yöneticilerinin empatik yaklaşım düzeylerinin yeterli olmadığına dair bazı ipuçlarına işaret ettiği belirtilmiştir.

Kılıçoğlu, Gedik ve Akhan (2011) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim becerilerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş, üniversitenin bulunduğu bölge, yaşanan yerleşim merkezi, mezun olduğu lise türü, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı ve ailenin aylık gelir düzeyi değişkenlerine göre iletişim becerileri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının iletişim becerilerini belirlemek amacıyla Korkut (1996) tarafından geçerliği ve güvenilirliği yapılan "İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği" (İBDÖ) ve öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular ışığında yaş, üniversitenin bulunduğu bölge, yaşanan yerleşim merkezi, mezun olunan lise türü, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı değişkenlere göre öğretmen adaylarının iletişim becerileri arasında anlamlı fark bulunmazken, öğretmen adaylarının cinsiyet ve ailenin aylık geliri değişkenine göre anlamlı fark saptanmıştır.

Çetinkaya (2011) Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmadaki veriler, "İletişim Becerileri

Envanteri” ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu belirlenmiştir. İletişim becerileri ile annenin ve babanın eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Cinsiyet ve sınıf değişkenleri açısından da anlamlı bir farklılık elde edilmiştir.

Bingöl ve Demir (2011) Amasya Sağlık Yüksek Okulu ebelik ve hemşirelik programı öğrencilerinin iletişim becerilerine ilişkin algılarının ne düzeyde olduğunu belirlemek üzere yaptıkları araştırmada bazı değişkenlere göre iletişim becerisi algılarının anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı da araştırılmıştır. Araştırmada iletişim becerisi algılarına ilişkin veriler Korkut (1997) tarafından geliştirilen üniversite öğrencileri üzerinde daha sonra geçerliği ve güvenilirliği yapılan “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ)” ve öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmıştır. Amasya Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerisi algılarının oldukça yüksek olduğunu göstermiştir. Araştırmada devam edilen bölüm ve öğrencilerin akademik başarı düzeyi ile iletişim becerilerine ilişkin algıları arasında anlamlı ilişki bulunurken, diğer değişkenlerin iletişim becerisi algısı üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturmadığı saptanmıştır.

Nacar ve Tümkaya (2011) sınıf öğretmenlerinin iletişim ve kişilerarası problem çözme becerilerini inceledikleri araştırmada ilköğretim okullarının I.kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin, iletişim ve kişilerarası problem çözme becerilerinin; cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, mezun oldukları okul, görev yapılan okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyi, görev yaptığı sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı ve iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığına bakılması amaçlanmıştır. Öğretmenlerin iletişim becerilerini ölçmek için “Öğretmen İletişim Becerileri Ölçeği”, kişilerarası problem çözme becerilerini ölçmek için “Kişilerarası problem Çözme Envanteri”, kişisel özellikleri belirlemek üzere ise araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin iletişim becerilerinin ve kişilerarası problem çözme becerilerinin cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, mezun olunan okul, görev yapılan okulun sosyo-ekonomik düzeyi değişkenlerine göre fark bulunmuştur. Okutulan sınıf düzeyine göre iletişim ve kişilerarası problem çözme becerileri açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin iletişim ve kişilerarası problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Oğuz ve Altun (2011) öğretmen adaylarının yaratıcı dramaya yönelik tutumları ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmadan elde edilen veriler

dikkate alındığında öğretmen adaylarının yaratıcı dramaya yönelik tutumları ile empatik eğilimleri arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın esas amacı yaratıcı dramaya yönelik verilen eğitimin öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin olumlu yönde gelişmesine katkıda bulunup bulunmadığını tespit etmektir. Bu kapsamda bir dönem boyunca her hafta yaratıcı dramaya yönelik öğretmen adaylarıyla uygulamalar yapılmıştır ve bu uygulamalar doğrultusunda veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler dikkate alındığında, öğretmen adaylarının yaratıcı dramaya yönelik tutumları ile empatik eğilimleri arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Küçük (2011) müzik eğitiminde öğretmenin öğrencilerine karşı empatik anlayış içinde olması, onlarla etkin ve sağlıklı iletişim kurmasında etkili olacağını ileri sürerek bu düşüncelerden hareketle çalışmasında müzik öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yapmış olduğu çalışmasının amacı, müzik öğretmeni adaylarının empatik eğilim ile iletişim becerisi düzeylerini belirlemek ve bu iki değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Çalışma grubunu Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nın 1., 2., 3. ve 4. sınıfında öğrenim gören bir grup öğretmen adayı oluşturmuştur. Çalışmanın verileri Dökmen tarafından geliştirilen Empatik Eğilim Ölçeği ve Ersanlı ve Balcı tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Envanteri ile elde edilmiştir. Çalışma sonucunda, müzik öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Akbulut ve Sağlam (2010) yaptıkları araştırmada sınıf öğretmenlerinin empatik eğilimlerini cinsiyet, medeni durum, mesleği isteyerek seçip seçmeme, mesleklerinden memnun olup olmama açısından incelemişlerdir. Araştırmada, Kişisel Bilgi Formu ile Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, sınıf öğretmenlerinin empatik eğilimleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kadın sınıf öğretmenlerin empatik eğilim puan ortalaması, erkek sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim puan ortalamasından yüksek olduğu görülmüştür. Medeni durum, mesleki kıdem, çalıştıkları yerleşim yeri, mesleği isteyerek seçip seçmeme durumu, mesleklerinden memnun olup olmama durumu ile empatik eğilim puan ortalamaları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır.

Çelik ve Çağdaş (2010) araştırmalarında okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin empatik eğilimlerinde; mesleki kıdem, yaş, mezun oldukları eğitim düzeyi, öğrenci sayıları, medeni durumları, çalıştıkları kurumları (Anaokulu/Anasınıfı/Kreş), sahip oldukları çocuk sayıları, mesleği isteyerek seçip

seçmemeleri, mesleklerini sevip sevmemeleri, tam günlük/yarım günlük çalışma biçimi değişkenleri yönünden anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırmada okul öncesi öğretmenlerin kişisel bilgilerini içeren “Kişisel Bilgi Formu” ile empatik eğilimlerini ölçmek için “Empatik Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin; mesleki kıdem, yaş, eğitim düzeyleri, öğrenci sayıları, medeni durumları, çalıştıkları kurumları, sahip oldukları çocuk sayıları, çalışma biçimlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği, buna karşın mesleği isteyerek seçenlerin mesleği istemeyerek seçenlere, mesleği sevenlerin mesleği sevmeyenlere göre empatik eğilim puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ekinci ve Aybek (2010) yapmış olduğu araştırmada öğretmen adaylarının eleştirel düşünme ve empatik eğilimleri bağımlı değişkenleri ile okudukları program, sınıf düzeyleri, cinsiyetleri, anne ve baba eğitim düzeyleri, algıladıkları sosyo-ekonomik düzey bağımsız değişkenleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

İkiz (2009) ilköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların empatik beceri ve empatik eğilim düzeylerinin belirlenmesi ve farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yaptığı araştırmadaki istatistiksel analizler sonucunda ilköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların empatik beceri puan ortalamalarının yaşa, kaç yıldır çalışıyor olduğuna, medeni duruma ve çocuğu olup olmamasına göre farklılık göstermediği, ancak çocuğu olanların empatik eğilim düzeylerinin çocuğu olmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Empati kurmada kişisel yeterliliklerini algılayışlarına ve cinsiyetlerine göre anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Güvenli bir okul atmosferine ulaşmada psikolojik danışmanın yeterlikleri, ilköğretimde psikolojik danışma hizmetleri ve önleyici hizmetler açısından olası doğurgular tartışılmıştır.

Şahin (2009) yapmış olduğu araştırmada öğretmen adaylarının empatik becerileri ve kişilik özelliklerini incelemiştir. Araştırmada Empatik Beceri Ölçeği-B Formu, Eysenck Kişilik Envanteri ve Bilgi Formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğretmen adaylarının empatik becerilerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı, öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre ise; dördüncü sınıflar lehine farklılaştığı görülmüştür. Kişilik özelliklerine göre, erkek öğretmen adaylarının daha psikotik, kadın öğretmen adaylarının ise yalan eğilimli oldukları bulgusu elde edilmiştir. Birinci sınıf öğretmen adaylarının ise daha psikotik ve nevrotik oldukları son sınıf

öğretmen adaylarının ise daha dışa dönük oldukları görülmüştür. Öğrenim görülen programa göre ise; Türkçe Öğretmenliği öğretmen adaylarının ile Güzel Sanatlar programlarında öğrenim gören öğrencilerin, okulöncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilere oranla anlamlı derecede psikotik özellik gösterdikleri bulgusu elde edilmiştir.

Tuncay ve İl (2009) sosyal hizmet uygulamasında empatiyi yeniden düşünmek başlıklı makalelerinde, sosyal hizmet mesleğinde empati kavramının anlamı ve çağrışımları ele alınmaktadır. Makalede, empatinin yardım sürecindeki temel rolü güncel bilgiler ışığında tartışılmaktadır. Sosyal hizmette empati, içeriğin ve hissin yansıtılmasıyla gelişen bir süreç olduğu belirtilmektedir. Ortaya çıkışını sağlayan unsurların neler olduğu ise tartışılan bir konu olduğu, bireyin kalıtsal yetenekleri arasında olduğu veya eğitimle edinilen bir beceri olduğu yönünde çeşitli görüşlerin mevcut olduğu ifade edilmiştir. Makalede, çeşitli referanslarla savunulan temel görüş, empatinin bir süreç olarak ortaya çıkmasına eğitimle yardım edilebilirken, davranışın kendisinin bir beceri olarak doğrudan öğretilemeyeceğidir. Öz-farkındalığı gelişmiş, etkili dinleme becerilerine sahip, toplumsal ve kültürel farklılıklar hakkında bilgi, saygı ve hoşgörü sahibi bir sosyal hizmet uzmanında empatinin gelişmesi kolaylaştırılabileceği bununla birlikte, terapötik görüşmelerde kullanılan empatik tepkiler ise eğitimle sosyal hizmet uzmanlarına kazandırılacak bir uygulama becerisi olduğu belirtilmiştir. Yazarlar, uzantıları oldukça yoğun bir kavramlar alanına yayılan empatiyi sosyal hizmet disiplini bakışıyla tartışmaktadır.

Özellikle spor etkinliklerinin empatik beceri ve eğilim düzeyleri yüksek, nitelikli, araştırmacı ve üretken eğitimciler tarafından uygulanmasının, sporun sağlıklı bir şekilde topluma yayılması açısından önemli arz ettiğini belirten Yılmaz ve Akyel (2008) araştırmalarında Beden Eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Dökmen (1988) tarafından geliştirilen “Empatik Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada sonuç olarak beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim puanlarının iyi düzeyde olduğu ve incelenen değişkenlere göre (cinsiyet, sınıf, yaş, sporla uğraşma düzeyi) farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Genç ve Kalafat (2008) yapmış oldukları araştırmalarında öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerini farklı değişkenler açısından değerlendirmişlerdir. Veri toplamak için Gözütok (1995) tarafından geliştirilen “Demokratik Tutum Ölçeği” ve Dökmen (1988) tarafından geliştirilen “Empatik Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, öğretmen adaylarının cinsiyetlerine ve

öğrenim şekillerine göre demokratik tutumları ile ilgili görüşleri arasında farklılık olduğunu, öğrenim gördükleri sınıflara, anabilim dallarına, annelerinin ve babalarının öğrenim durumlarına göre ise farklılık olmadığını göstermiştir. Diğer taraftan, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri anabilim dallarına göre empatik becerileriyle ilgili görüşleri arasında farklılığın olduğu; cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf, öğrenim şekilleri, annelerinin ve babalarının öğrenim durumlarına göre ise farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Çetin (2008), ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin ana baba tutumları ve özsaygı ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmada kişisel bilgi formu, Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Ana-Baba Tutum Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, kadın öğrencilerin empatik beceri düzeylerinin, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Doğuş sırası ile empati arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Araştırmada annenin öğrenim durumuna göre empatik beceri puanı en düşük olan grup, annesi okur-yazar olmayan öğrencilerdir. Empatik beceri puanı en yüksek olan grup ise annesi yüksek okul ya da üniversite mezunu olan öğrencilerdir. Babanın öğrenim durumu ile empatik beceri puanları arasında ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Gelir düzeyine göre empatik beceri puanı en düşük olan grup, kendilerini alt gelir düzeyinde algılayan öğrencilerdir; Empatik beceri puanı en yüksek olan grup ise kendilerini orta gelir düzeyinde algılayan öğrencilerdir. Empati ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Empati ile özsaygı arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma yapan Pala (2008) eğitim fakültesi öğrencilerinin empati kurma düzeylerini ve empati düzeylerin bazı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye çalışmıştır. Bu araştırmada öğretmen adaylarının empati düzeylerinin ekonomik durum, ders kitabı dışında kitap okuma sıklığı, cinsiyet, lisans programı, sınıf (1. ve 4. sınıf), doğdukları ve en uzun yaşadıkları bölge, ailede birlikte yaşanan kişi sayısı ve yapısı (çekirdek, geniş, parçalanmış), anne-baba yaş ve eğitim durumu gibi değişkenlere göre fark gösterip göstermediğini incelemiştir. Öğrencilerin empati kurma düzeylerine ait aritmetik ortalama 5 üzerinden 3.5'tir. Bu ortalama genel olarak öğrencilerin empati kurma düzeylerinin orta düzeyin biraz üzerinde olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin empati kurma becerisinin çok önemli olduğu göz önüne alındığında, bu düzey yetersiz olarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Empati becerisinin geliştirilmesi için öğretmen adaylarına empati eğitimi

verilmesi gereği ortaya çıkmakta olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Sosyal Bilgiler lisans programı öğrencilerinin empati puanları daha yüksek bulunmuştur.

Beden Eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından inceleyen Yılmaz ve Akyel (2008) yapmış oldukları araştırmada beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim puanlarının iyi düzeyde olduğu ve incelenen değişkenlere göre (cinsiyet, sınıf, yaş, sporla uğraşma düzeyi) farklılaşmadığını tespit etmişlerdir.

Dilekmen, Başçı ve Bektaş (2008) yaptıkları çalışmada eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerilerini cinsiyet, sınıf düzeyi ve bölüm değişkenleri açısından incelemiştir. Öğrencilerin iletişim becerilerinde cinsiyete ve sınıf düzeyine göre anlamlı fark bulunamamıştır. Ancak üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinde bölümler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark, Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilgisi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı ile İlköğretim Matematik Anabilim Dalı öğrencileri arasında olup; sınıf öğretmenliği, Fen Bilgisi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı lehinedir.

Atlı ve Kutlu (2008) çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyleri incelenmiştir. Araştırmada çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeyi Dökmen (1988) tarafından geliştirilen “Empatik Eğilim Ölçeği” ile çeşitli kişisel niteliklerine ilişkin bilgiler ise “Kişisel Bilgi Formu” ile elde edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin cinsiyet, eğitim düzeyi, kendini algılama biçimi ve aldıkları maaşa göre empatik eğilim düzeylerinde anlamlı fark bulunmuştur. Ayrıca, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin çalıştıkları kurum, yaş, medeni durum ve çocuk sahibi olup olmamalarına göre empatik eğilim düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Özerbaş, Bulut ve Usta (2007) öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinin akademik başarılarına etkisini incelemek amacıyla yaptıkları araştırma sonucunda, bağımsız değişkenlerden olan sosyo-ekonomik düzey ve bölüm ile iletişim becerileri arasında bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Buna karşılık öğretmen adaylarının, cinsiyet, öğrenme biçimi (birinci öğretim ve ikinci öğretim) ve akademik başarı düzeyleri değişkenleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Alper (2007), psikolojik danışmanlar ve sınıf öğretmenlerinin duygusal zeka, iletişim ve empati beceri düzeylerini karşılaştırmış oldukları araştırmada “Duygusal Zekâ Ölçeği”, “İletişim Becerileri Envanteri” ve “Empatik Beceri Ölçeği B- Formu”,

kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, psikolojik danışmanlar ile sınıf öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri puanları psikolojik danışmanların iletişim becerileri puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Psikolojik danışmanların empatik beceri puanları sınıf öğretmenlerinin empatik beceri puanlarından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Uğur (2007), araştırmasını; oluşturmacı sosyal bilgiler öğretiminde örnek olay incelemesi tekniği kullanımının öğrencilerin empatik düşünme becerilerine etkisini ortaya çıkarmak amacıyla yapmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler örnek olay incelemesi tekniği kullanımının öğrencilerin empatik düşünme becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Empatik düşünebilen öğrencilerin iletişim becerilerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler derslerinin örnek olay incelemesi tekniği ile yürütülmesinin öğrencilerin konuları kavramalarında, problem çözme becerilerinin gelişmesinde ve derse yönelik tutumları üzerinde olumlu yönde bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Duru (2007) araştırmasında öğretmen adaylarında empati-yardım etme eğilimi ilişkisi ve yardım etme eğilimini bazı psikososyal değişkenler açısından incelemiştir. Analiz sonuçları empati ve yardım etme eğilimi arasında pozitif ilişki olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde yardım etme eğiliminin perspektif alma ve empatik ilgi ile pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar empatik eğilim düzeyi yükseldikçe yardım eğiliminin de yükseldiğini göstermektedir. Ayrıca, regresyon analizi sonuçlarına göre, empatik eğilimlerin yardım davranışının yordanmasında etkili değişkenler olduğu görülmüştür. Empatik ilgi perspektif alma eğilimine göre yardım eğilimlerini daha yüksek oranda öngörebilmekte olduğu belirtilmiştir. Araştırma sonuçları empatik ilginin yardım eğilimini öngörmeye varyansa katkısının, perspektif alma ve kişisel sıkıntı duygusuna göre daha yüksek olduğunu gösterdiği belirtilmiştir.

Şahin (2007), bir müdahale programı olarak empati eğitimi programının, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri arasında görülen zorbacı davranışlar üzerindeki etkililiğini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, haftada bir saat olmak üzere 10 saat empati eğitim programı uygulamıştır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak, deney grubundaki deneklerin zorba davranışlarında, kontrol grubundakilere göre anlamlı düzeyde azalma olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, deney grubundaki deneklerin empatik beceri ve benlik saygısı düzeylerinde, kontrol grubundakilere göre anlamlı düzeyde bir yükselme olduğu belirlenmiştir.

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarında fark olup olmadığı inceleyen Rehber (2007), araştırmada veri toplama aracı olarak Empatik Eğilim Ölçeği ve Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği kullanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin saldırganlık davranışları empatik eğilim düzeyi yüksek olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin problem çözme davranışlarının, empatik eğilim düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre hem empatik eğilim düzeylerinin hem de problem çözme davranış düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Karahan, Sardoğan, Güven, Özkamalı ve Dicle (2006) İnsan İlişkileri ve İletişim Dersi'nin öğretmen adaylarının çatışma çözme ve empatik beceri düzeylerine etkisini inceledikleri araştırmada 12 haftalık insan ilişkileri ve iletişim dersi alan öğretmen adaylarının, çatışma çözme ve empatik beceri düzeylerinin; bu dersi almayan öğretmen adaylarının çatışma çözme ve empatik beceri düzeylerinden daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Araştırma bulguları; bilgilendirme ve beceri kazandırma odaklı iletişim, insan ilişkileri ve çatışma çözme becerileri öğretiminin, öğretmen adaylarının çatışma çözme ve empatik beceri düzeylerini olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir.

Ercoşkun, Dilemken, Ada ve Nalçacı (2006) yapmış oldukları araştırmada sınıf öğretmenleri adaylarının empatik becerilerinin bireysel değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada empatik becerilerin ölçülmesinde Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği-B Formu kullanılmıştır. Bulgulara göre; sınıf öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, öğretim şekli, sınıf öğretmenliği anabilim dalını tercih sırası ve sınıf öğretmenliğini kabul derecesi değişkenleri açısından empatik beceri puanları arasında istatistiksel olarak önemli bir fark olmadığı görülmüştür.

Akyol ve Çiftbaşı (2005) okul öncesi öğretmen adaylarının empatik beceri düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapmış oldukları çalışmada, araştırma grubunu birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfa devam eden öğretmen adayları oluşturmuşlardır. Araştırmada, veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Empatik Beceri Ölçeği B Formu” (EBÖ-B Formu) kullanmışlardır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının empatik becerilerinin bulundukları sınıflara göre anlamlı düzeyde farklı olduğu ve sınıf düzeyinin ilerlemesiyle birlikte öğretmen adaylarının empatik becerilerinin arttığı belirtilmiştir.

Alver (2005) yapmış olduğu araştırmada, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda öğrenim görmekte olan

öğretmen adaylarının empatik becerileri ve karar verme stratejileri incelenmiştir. Araştırmada, bireylerin empatik becerileri ile ilgili veriler, Empatik Beceri Ölçeği- B Formu; karar verme stratejileri ile ilgili veriler ise Karar Stratejileri Ölçeği ile toplanmıştır. Cinsiyete göre, empatik beceri puan ortalamaları arasında kadınların lehine, bağımsız ve içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında erkeklerin lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu; cinsiyete göre mantıklı karar verme ve kararsızlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Yaş gruplarına göre mantıklı karar verme ve kararsızlık puan ortalamaları arasında 17- 21 yaş grubunun lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu; yaş gruplarına göre empatik beceri, bağımsız ve içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Sınıf düzeylerine göre empatik beceri, mantıklı ve içtepsel karar verme puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu; yaş gruplarına göre bağımsız karar verme ve kararsızlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirtilmiştir.

Pehlivan (2005) öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine yaptığı çalışmasında sınıf öğretmenliği ana bilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının iletişim becerisi algılarının sınıf düzeyleri ve cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır. Çalışmasının sonuçlarında, öğretmen adaylarının iletişim becerisi algılarının oldukça yüksek olduğuna ulaşmıştır. Adayların algıları arasında cinsiyetlerine göre bir farklılık olmadığı anlaşılmıştır. Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algılarına sınıf düzeyleri açısından bakıldığında birinci sınıf ile dördüncü sınıf arasında anlamlı bir fark olduğu gözlemlenmiştir.

Korkut (2005) yapmış olduğu araştırmada 12 saatlik iletişim becerileri eğitiminin yetişkinlerin iletişim becerilerini değerlendirme düzeyleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Veri elde etmek için iletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği ile katılımcıların bazı kişisel bilgilerini almaya yönelik olan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre deneysel işlem olarak kullanılan eğitimin bireylerin iletişim becerilerini değerlendirme düzeylerinde artış görülmektedir. Bu bulgulara göre adı geçen programın benzer amaçlı çalışmalarda kullanılabileceği yorumuna varılmıştır.

Barut (2004) araştırmasında ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma eğilimi düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Bu araştırmada öğretmenlerin Empatik Eğitim ve Çatışma Eğilimi düzeylerini etkilediği düşünülen bazı bağımsız değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Bağımsız değişken olarak cinsiyet, yaş, branş, hizmet yılları mezun oldukları okullar alınmıştır. Bağımlı değişkenler olarak öğretmenlerin Empatik Eğilim Ölçeği ve Çatışma Eğilimi

Ölçeğinden elde ettikleri puanlar alınmıştır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu ve Üstün Dökmen tarafından geliştirilen Empatik Eğilim ve Çatışma Eğilim Ölçekleri kullanılmıştır. Araştırmada, öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin, cinsiyetleri ve mezun oldukları okullara göre anlamlı bir değişme gösterdiği yaş, hizmet yılları, branşlara göre anlamlı bir değişme göstermediği bulunmuştur.

Bozkurt Bulut (2004) yaptığı araştırmada ilköğretim sınıf öğretmenlerinin, iletişim becerisine yönelik algılarının cinsiyet, medeni durum, çalışma süresi, iş hayatındaki verim, çalışma ortamından memnun olup olmama ve öğretmenlik mesleğinin toplum içinde hak ettiği yerde bulunup bulunmamasına ilişkin değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Araştırmanın sonuçlarına genel olarak bakıldığında, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre iletişim becerisi “etkililik” ve “yeterlilik” alt boyutlarında daha yüksek ortalamaya sahip oldukları saptanmıştır. Öğretmenlerin mesleki verimlilik derecelerine ilişkin algılamalarına göre iletişim becerileri toplam puanları ortalamaları arasında ve iletişim becerileri alt ölçekleri olan “empati”, “eşitlik”, “etkililik” ve “yeterlilik” puanlarının ortalamaları arasında anlamlı fark saptanmıştır.

Alkaya (2004), lise öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini sosyo-demografik değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre lise öğrencilerinin empati becerisinin 15-17 yaşlar arasında anlamlı olduğu, “alay etme” iletişim engelini kullanmayan öğrencilerin empati beceri puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Günay (2003) çalışmış olduğu yüksek lisans tezinde sınıf yönetiminde öğretmenlerin iletişim becerilerine ilişkin algılarını değerlendirmiştir. Sınıf öğretmenlerinin kendi iletişim becerilerine ilişkin algılarının nasıl olduğu ve bu algıların; cinsiyet, kıdem, okulların sosyo-ekonomik düzeyi ve okuttukları sınıf düzeyi değişkenleri açısından anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda Öğretmenlerin kendi iletişim becerilerine ilişkin algıları çok olumlu olduğunu bulmuştur. Ayrıca öğretmenlerin kendi iletişim becerilerine ilişkin algılarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmadığını ve sınıf öğretmenlerinin kendi iletişim becerilerine ilişkin algılarının kıdeme göre farklılaştığını saptamıştır. 21 yıl ve üstü kıdeme sahip sınıf öğretmenlerinin, 1-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl kıdeme sahip sınıf öğretmenlerine göre kendi iletişim becerilerine ilişkin algılarının yüksek olduğunu belirlemiştir. Sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları okulların sosyo-ekonomik düzeylerine göre kendi iletişim becerilerine ilişkin algılarının farklılaştığını saptamıştır. Öğretmenlerin kendi iletişim becerilerine ilişkin algılarının çalıştıkları okulların sosyo-ekonomik düzeylerinin

yükselmesiyle doğru orantılı olarak olumlulaştığını ifade etmiştir. Sınıf öğretmenlerinin, okuttukları sınıflara göre kendi iletişim becerileri ilişkin algılarında, anlamlı bir farklılık bulunmadığını ve sınıf öğretmenlerinin kendi iletişim becerilerine ilişkin algıları, okuttukları sınıflara göre değişmemekte, benzerlik göstermekte olduğunu belirlemiştir.

Korkmaz, Şahin, Kahraman ve Öztürk (2003) gerçekleştirmiş oldukları araştırmalarında Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerini ortaya koyarak cinsiyetler arasındaki farkı belirlemektedirler. Araştırma sonucuna göre, kadın ve erkek öğretmen adaylarının cinsiyet farkı göz önüne alındığında ve aynı cinsiyetteki öğretmen adayları kendi yaş grupları arasında değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının empatik beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Erçoban (2003), ilköğretim II. kademesindeki branş öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiş, empatik eğilim düzeylerinin kadın öğrenciler lehine farklılaştığını, öğretmenlerin medeni durumları, sahip oldukları çocuk sayıları, hizmet yılları, branşları, yaşları, öğretmen yetiştiren bir okul mezunu olup olmamaları ve hizmet içi eğitim alıp almamalarına göre empatik eğilimlerinin bir farklılık göstermediğini, buna karşılık mesleğini isteyerek seçen ve aylık gelirini yeterli bulan öğretmenlerin empatik eğilimlerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Sayın (2003) araştırmasında farklı programlarda okuyan öğretmen adaylarının empatik eğilimi, öğretmenlik mesleğine karşı tutum ve mesleki benlik saygısı üzerindeki etkileri incelemiştir. Empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı tutum puanlarının ve mesleki benlik saygısı puanlarının empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyleri düşük ve yüksek olan öğrencilerin hem öğretmenlik mesleğine karşı tutum puanları hem de mesleki benlik saygısı puanları arasında empatik eğilim düzeyi yüksek olan grubun lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Duru (2002) öğretmen adaylarında empatik eğilimi bazı değişkenler açısından incelemiştir. Yapmış olduğu araştırma sonucuna göre, kadın öğretmen adaylarının empatik eğilim puanlarını anlamlı düzeyde farklı bulmuştur. Empati puanlarının, öğrenim görülen alana göre farklılaştığını ve toplumsal yaşama uyum düzeyi, algılanan kişisel değer yönelimine ve önceliklerine, algılanan sorumluluk düzeyine göre empati düzeyinin değiştiğini bulmuştur.

Tutuk, Al ve Doğan (2002) yapmış oldukları çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin algıladıkları iletişim becerisi ve empati düzeylerini belirleyerek, sınıflara ve diğer bazı değişkenlere göre bu özelliklerde farklılık olup olmadığını ortaya koymayı

amaçlamışlardır. Çalışma sonunda, öğrencilerin algıladıkları iletişim becerisi ve empatik eğilim puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu belirlenmiş, eğitim yılı arttıkça her iki ölçek puan ortalamalarının arttığı saptanmıştır. Elde edilen bulgular hemşirelik eğitiminin geliştirilmesi yönünden tartışılmıştır.

Şahin ve Özbay (1999) üniversite öğrencilerinin empatik sınıf atmosferine ilişkin algılamaları hakkında araştırma yapmışlardır. Bu araştırmanın amacı üniversitenin farklı bölümlerinde okuyan öğrencilerin öğretmenlere ilişkin empatik sınıf atmosferi tutum algılamalarını humanistik eğitim ve öğrenciyi merkez alan eğitim anlayışı çerçevesinde incelemektir. Fen/Matematik, Sosyal ve Sanat Eğitimi bölümlerinden oluşan örneklem grubundan Sınıf Atmosferi Tutum Ölçeği ile öğretmen tutumlarına ilişkin bilgi toplanmıştır. Sonuçlar bölüm-konu alanı ve empatik tutum ilişkisi, yakın ilişkiler, öğretmen tutumları ve empatik atmosfer algılamalarında cinsiyet farklılıkları açısından tartışılmıştır. Toplanan bilgiler ışığında empatik sınıf atmosferi açısından bölüm farklılıkları ortaya çıkmıştır. Sanat eğitimi bölümünde okuyan öğrenciler, Fen ve Sosyal bölümlere göre öğretim üyelerini daha fazla empatik algılamakta oldukları belirtilmiştir. Bunun yanında sosyal ve fen bölümlerinde kadın öğrenciler sınıf içi öğretmen tutumlarını daha empatik olarak algılamaktadırlar.

Çetinkanat (1998) yaptığı çalışmada, öğretmen adayları ile Milli Eğitim Bakanlığı bakanlık müfettişlerinin, öğretmenlerin iletişim becerilerine ilişkin görüşlerini karşılaştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adayları ile bakanlık müfettişlerinin görüşleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Öğretmen adaylarının empatik eğilim, yardım arama davranışları ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi inceleyen Şahin (1997) söz konusu araştırmasında yardım arama davranışları üzerinde empatik eğilim ve psikolojik belirtilerin etkileşimsel etkisinin olduğunu göstermiştir. Yardım arama davranışlarının boyutlarından özellikle kişiler arası duyarlılık, zorlanma, ihtiyaç hissetme ve danışmaya olan inanç üzerinde empatik eğilim ve psikolojik belirtilerin etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Ünal (1997) psikolojik danışma ve rehberlik eğitimi alan öğrencilerin empatik eğilimlerinde gözlenen değişimleri araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kadın öğrencilerin empatik eğilim puan ortalamalarının erkek öğrencilere göre anlamlı bir şekilde farklı olduğunu, en yüksek empatik eğilime sahip grubun genel lise, en düşük empatik eğilime sahip grubun endüstri meslek lisesi mezunu öğrencilerinin olduğunu, empatik eğilimin en çok ara sınıflarda farklılaştığını belirtmişlerdir.

Ergül (1995), sağlık meslek lisesi öğrencilerinin benlik algı düzeyleri ile empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, benlik algı düzeyleri düşük olan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğunu, lise dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre empatik eğilim puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiş, mesleği isteyerek ve istemeyerek/tesadüfi seçen öğrenciler ile hemşirelik veya laborantlık bölümünde okuyan öğrencilerin ise empatik eğilim puanları arasında bir farkın olmadığı gözlemlenmiştir.

Uçak-Şimşek (1995), öğretmen-öğrenci iletişimini empatik tepki açısından incelemiş ve öğretmen ve öğrencilerin empatik tepkileri ile öğrencilerin kendilerine verilmesini istedikleri empatik tepkilerin karşılaştırılmasını amaçlamıştır. Araştırmada, Empatik Beceri Ölçeği B Formu ve araştırmanın amaçlarına uygun olarak geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği Öğrenci Formu veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin empatik beceri düzeylerinin öğretmenlerden yüksek olduğu, öğrencilerin verdikleri empatik tepkilerle karşıdan bekledikleri empatik tepkiler arasında fark olmadığı ve öğrencilerin öğretmenlerden bekledikleri empatik tepkileri alamadıkları sonucuna varılmıştır.

İlköğretim müfettiş adaylarıyla yaptıkları çalışmalarında Yıldırım ve Ergene (1994), müfettiş adaylarının empatik eğilim düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, adayların meslekten memnuniyet derecesine göre empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu araştırmayla bağlantılı olarak Yıldırım ve Ergene (1994), ilköğretim müfettiş adaylarının empatik eğilim düzeylerine göre iş doyumlarını da incelemişlerdir. Sonuç olarak, empatik eğilim düzeyi arttıkça iş doyum düzeyinde yükselme olduğunu; empatik eğilim ile iş doyum arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymuşlardır.

Sargın (1993), rehber öğretmenlerin empati düzeylerinin geliştirilmesine ilişkin bir model önerisi" adlı çalışmada, kişilere verilen empati eğitiminin onların empatik becerilerini artırdığı, empatik eğiliminde ise herhangi bir değişiklik oluşturmadığı sonucuna varmıştır.

Öz (1992), araştırmasında, hemşirelerin empatik iletişim becerileri ve eğilimleri üzerinde empati eğitiminin etkisini incelenmiştir. Haftada iki saat olmak üzere 10 hafta süre ile empati eğitim programı deney grubuna verilmiş; deney ve kontrol grubuna ön ve son test uygulanmıştır. Değerlendirme sonuçlarına göre, deney grubundaki hemşirelerin empatik iletişim becerileri artarken, kontrol grubundaki hemşireler için herhangi bir artışın söz konusu olmadığı saptanmıştır. Ayrıca, empati eğitimi sonucunda, hemşirelerin empatik

iletişim becerilerinin geliştiği, ancak empatik eğilimlerinin bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir.

Yıldırım (1991), yaptığı araştırmada rehber öğretmenlerin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre; cinsiyet, yaş, medeni durum, meslekteki kıdem, mezun olunan program ve meslekte memnuniyete göre empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı, mesleğe isteyerek girenlerin empatik eğilim düzeylerinin mesleğe tesadüfen girenlere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadınların empatik beceri düzeylerinin erkeklere göre, bekarların empatik beceri düzeylerinin evlilere göre, psikolojik danışma ve rehberlik mezun olanların empatik beceri düzeylerinin diğer programlardan mezun olanlara göre, mesleğe isteyerek girenlerin empatik beceri düzeylerinin isteyerek girmeyenlere oranla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ayrıca mesleki kıdeme göre empatik beceri yönünden aralarında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

2.4.2.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Goodman (2017) yapmış olduğu araştırmada durum çalışması olarak ortaokul drama dersinde iletişim, takım çalışması ve empati gibi temel sosyal becerilerin öğrenilmesi ve bu becerilerin başka akademik konuların öğrenilmesinde yarar sağlayıp sağlamadığı konusunu ele almıştır. Karma yöntemli bir tasarım kullanmıştır. Bu çalışma eğitim sistemindeki farklı bakış açılarını farklı perspektifler üzerinden ele almayı amaçlamıştır. Araştırma, nicel verilerin toplanmasında drama dersi içinde yer alan temel sosyal becerilerin öğrenilmesi ve bu becerilerin başka konuların öğrenilmesine etkilerini ve katkılarını ele alan anketler kullanılmıştır. Nitel veriler ise öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler ile yapılan yarı yapılandırılmış mülakatların derinlikli bir değerlendirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu analiz, sürecin içinde yer alan kimselerin algıları ve anlayışları arasındaki bağlantıları açığa çıkartmanın yanı sıra, iyileştirilmiş öğretim yöntemleri, program tasarımı ve disiplinler arası projeler için de sonuçlar çıkarmayı amaçlamıştır. Sonuçlar öğrencilerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin drama dersine dikkat çekici oranda değer verdiklerini göstermektedir. Öğrenciler drama dersinin takım çalışması ve iletişim becerileri konularındaki etkilerini daha güçlü hissederken, empati geliştirme ve becerilerin başka konulara aktarımı konularında bu etkiyi o kadar güçlü hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler ve yöneticilerin anket sonuçları değerlendirildiğinde tüm kategorilerde öğrencilerden daha yüksek puanlar ortaya çıkmıştır. Hepsi drama dersinin çocuklarda sosyal becerileri geliştirme potansiyeli konusunda destekleyici görüşler

belirtmişlerdir. Bu bağlamda sınıf içi uygulamalar için yararlanılacak çıkarımlar bu sonuçlar uyarınca ele alınmış ve geliştirilmiştir.

Duy ve Yıldız (2013) kişilerarası iletişim becerileri psiko-eğitim programının görme engelli erinlerin empatik eğilim ve iletişim becerileri üzerine etkisini incelemişlerdir. Araştırmadaki katılımcıların empatik eğilim düzeyleri KA-Sİ Çocuk ve Ergenler İçin Empatik Eğilim Ölçeği'nin Ergen Formu ile iletişim becerileri düzeyleri ise, İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği ile ölçülmüştür. Ön test ölçümünün ardından deney grubunda yer alan bireylere dokuz oturumdan oluşan kişilerarası iletişim becerileri eğitimi programı uygulanmıştır. Bu süre içerisinde kontrol grubundaki bireylerle hiçbir işlem yürütülmemiştir. Oturumların sona ermesinden bir hafta sonra son-test ölçümleri alınmış ve dört ay sonrasında ise izleme ölçümü yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre kişilerarası iletişim becerileri psiko-eğitim programının, görme engelli ergenlerin empatik eğilimlerini ve iletişim becerilerini artırmada etkili olduğu belirtilmiştir.

Nickerson, Mele ve Princiotta (2008), zorbalıkla karşılaşıldığında kişinin sergileyeceği davranışı tahmin etmede aileye düşkünlük ve empatinin rolünü araştırmışlardır. Bu araştırma, kendilerini zorbalığı önleme konusunda aktif olarak kabul eden (savunucular) ya da müdahale etmeden pasif olarak bekleyenler (dışardan bakanlar) olarak nitelendiren ortaokul öğrencilerinin davranışlarını tahmin etmede cinsiyetin, anneye babaya düşkünlüğün ve empatinin rolünü incelemektedir. Araştırmada, cinsiyet, anneye düşkünlük, babaya düşkünlük ve empatinin çocuğun zorbalıkla karşılaştığı durumlarda olaya müdahale edip etmeyeceğini belirleyen önemli etmenler olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırma bulgularına göre sadece cinsiyetin, tek başına bir karar verici değişken olduğunu söylemenin yanlış bir yorum olacağını belirtmişlerdir. Yine araştırma bulgularına göre anneye düşkünlük değişkeninin araştırmaya anlamlı bir katkı sağladığı, fakat babaya düşkünlük değişkeninin ise tek başına katkı sağlamayıp ancak cinsiyet ve anneye düşkünlükten hemen sonra üçüncü sırada katkı sağlamakta olduğu belirtilmiştir. Empatinin ise anlamlı bir fark yarattığı ancak diğer üç değişkenden sonra katkı sağlamakta olduğu belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ortaokul öğretmenleri zorbalıkla mücadele konusunda öğrencileriyle objektif olarak tartışması buna ek olarak öğrencilerine ve onların ailelerine empatik yaklaşımı öğretmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Fernandez-Olano, Montoya-Fernandez ve Salinas-Snchez (2008)'in yaptıkları araştırmanın amacı iletişim yeteneklerinin tıp öğrencilerinin empati düzeyleri üzerindeki etkisini değerlendirmektir. JSPE (Jeffersonun doktor empati ölçeği) uygulanan ve biri kontrol diğeri denek grubu olmak üzere 2 gruba bölünen toplam 203 denekten oluşan bir

örneklem üzerinde 25 saatlik teorik ve pratik iletişim ve empati çalışması yapılmış ve empati düzeyleri ölçülmüştür. Sonuç olarak, çalışma öncesi ortalama puanın her iki grup için de benzer olduğunu görülmektedir. Çalışma sonrası JSPE ortalama puanlarının denek grubunda 5.24 puan yükseldiği ve gruptakilerin % 68.9' unun kendilerini geliştirdikleri görülmektedir. Araştırma sonucuna göre, iletişim becerisi çalışmasının deneklerin empati düzeyleri üzerinde bir miktar gelişim sağladığı belirtilmiştir.

Manger ve diğ. (2008), 14-15 yaşlarındaki öğrencilere uygulanan okul tabanlı sosyal düşünme eğitiminin etkileri üzerinde yaptığı bir çalışmada, Gresham ve Eliot'un sosyal becerileri derecelendirme sistemi ve Olweus'un empatik reaksiyon anketi uygulamışlardır. Araştırma sonucuna göre, sosyal düşünme eğitimine katılan öğrencilerin empatik eğilimlerinin katılmayanlara oranla daha belirgin ve pozitif bir biçimde farklılaştığını ancak empatik gelişim ile cinsiyet arasında bir etkileşim bulunmadığını saptamışlardır.

Chen, Lew, Hershman ve Orlander (2007)'e göre, empati doktor-hasta ilişkisinde önem taşımaktadır. Önceki çalışmalar klinik eğitimin doktorun empatisini azaltabileceğini iddia etmekte olduğunu ifade etmişlerdir. Bu araştırmanın amacı, tıp okulu yılları boyunca öğrenci empatisini ölçmek ve incelemektir. 2006 yılında Boston Üniversitesinden bir öğrenci grubu katılımcı olarak incelemeye alınmıştır. Puanlama sistemi 20-140 arasında değişen geçerlik güvenirlik çalışmaları yapılmış 20 maddelik bir anketten oluşan JSPE-S (Jeffersonun öğrenciler için doktor empati ölçeği) kullanılmıştır. JSPE-S puanları cinsiyet, yaş, mezuniyette beklenen finansal borç miktarı ve gelecekle ilgili kariyer beklentileri gibi bağımsız değişkenler kontrol edilmiştir. Toplam 658 öğrenci bu araştırmaya katılmıştır. Okulun ilk yılındaki tıp öğrencileri en yüksek empati puan ortalamasını alırken, dördüncü yani son yıl tıp öğrencileri en düşük empati not ortalamasını almışlardır. İki ve üçüncü yıllardaki notlar ilk yıldaki klinik eğitime cevaben değişkenlik göstermektedir. İnsan merkezli uzmanlık alanlarını tercih eden öğrenciler teknoloji odaklı uzmanlık alanlarını tercih edenlerden daha yüksek ortalama tutturmuşlardır. Kadın öğrenciler erkek öğrencilere oranla insan merkezli uzmanlık alanlarını tercih etmeye daha yatkındır. Kadınlar JSPE-S den erkeklere oranla daha yüksek notlar almışlardır. Yaş ve borç durumlarının empati düzeyini etkilemediği görülmüştür. Sonuç olarak, klinik öncesi yıllara ait empati puanlarının klinik yıllarından daha fazla olduğu görülmüştür.

Tettegah ve Anderson' ın (2007) öğretmen adaylarının empatik eğilimlerini belirlemek üzere yapmış oldukları araştırmalarında; katılımcıların yanıtlarının skeçlere bağlı olarak değişiklik gösterip göstermemesini, sözcük değerinin bir gösterge sayılıp

sayılmadığını, öğretmen adaylarının empati düzeyleri ve öğretmen tepkilerinin analiz sonuçları incelenmiştir. Öğretmen adaylarının anket sonuçlarının analizine göre öğretmen anket yanıtları içerisinde gizli bir değişkenin bulunduğu ifade edilmiştir.

Cruz ve Patterson (2005) öğretmen eğitiminde çapraz kültürel simülasyonlarda empati ve uzlaşmayı incelemişlerdir. Öğretmen eğitim programları, geleceğin öğretmenlerini hazırlamak için çoklu kültürel toplumların ve dünyanın sağladığı eşsiz fırsatların önemini farkına vardığını belirtmişlerdir. Öğretmenleri çok kültürlü bakış açısı bağlamında duyarlı hale getirmek için etkili bir yöntemin kültürler arası simülasyonlar olduğunu dile getirmişlerdir. Simülasyonların, öğrencileri kinestetik ve etkili teknikler kullanarak yaparak yaşayarak öğrenme yolunda teşvik ettiğini ifade etmişlerdir. Tartışmalar, modelleme, alan deneyimleri ve gözlemler içeren kültürler arası simülasyonların öğretmen eğitim programına bütünsel olarak dahil edilmesiyle kültürel anlayışı geliştiren anlamlı tercihler yaratılabileceğini belirtmişlerdir.

Üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bir araştırmada ise Loudin, Loukas ve Robinson (2003) sosyal kaygı ve empatinin ilişkisel saldırganlık (relational aggression) üzerindeki etkileri ile cinsiyet ve sosyal kaygı, cinsiyet ve empati arasındaki etkileşimsel ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda “olumsuz olarak değerlendirilme korkusu” ve “başkalarının bakış açılarından bakabilmenin (perspective taking)” ilişkisel saldırganlığın yordayıcıları olduğu belirtilmiştir. Cinsiyet ve empatik anlayış arasındaki etkileşimin ise sadece erkeklerde anlamlı sonuçlar gösterdiği, göreceli olarak daha düşük empatik anlayışa sahip olan erkeklerin ilişkisel saldırganlığa daha fazla başvurduğu gözlenmiştir.

Sung-II Kim ve P. Rohner (2003) yaptıkları araştırmada, üniversite öğrencilerinin duygusal empati düzeyleriyle geçmişte anne ve babalarından ilgi görüp görmemeleri arasında bir ilişki olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre kız çocuklarının duygusal empati düzeylerinin annelerinden gördükleri ilgi ile, erkek çocuklarının duygusal empati düzeylerinin babalarından gördükleri ilgi ile doğrusal olarak arttığını ya da azaldığını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak anneleri tarafından reddedilen kız çocuklarının, anneleri tarafından kabul gören kız çocuklarından daha az empati düzeyine sahip olduklarını ortaya koymuşlardır.

Deloney ve Graham (2003), birinci sınıf tıp fakültesi öğrencilerinin drama yoluyla empati ve merhamet duygularının gelişimini incelemişlerdir. Tıp fakültesi öğrencilerine drama dersi verilmiş, araştırma sonucunda eğer uygun şekilde kullanılırsa dramının tıp öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerini geliştirebileceği saptanmıştır.

Mueller ve Waas (2002), 18-19 yaşlarında, toplam 334 özel okul öğrencisi üzerinde yaptığı, “öğrencilerin intihar algılamaları: empatinin davranış, değerlendirme ve olaya tepki verme üzerindeki rolü” adlı araştırmalarında denekler intihara meyilli hayali bir arkadaşla empati kurma durumuyla karşı karşıya bırakılmışlardır. Bu durumda yüksek derecede empati becerisi sahibi öğrencilerin hem efektif hem de davranışsal boyutta söz konusu intihara meyilli hayali öğrenci ile daha fazla iletişim kurdukları, konuşarak onu telkin etmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir.

Myrsky ve Helkama, (2001), üniversitesinin Sosyal Bilimler, İşletme ve Teknoloji Bölümlerine devam etmekte olan 138 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada SVS (Shwartz Düzey Araştırması), SAVT (Spranger-Allport- Vernon Tipoloji Anketi) ve MEME (Mehrabian-Epstein empati ölçüm anketi) testlerini uygulamışlar ve sonuç olarak işletme öğrencilerinin daha çok güç ve başarı önceliklerine, sosyal bilimler öğrencilerinin daha çok evrensel değerlere, teknoloji öğrencilerinin daha çok güvenlik öğelerine önem verdikleri sonucuna varmışlardır. Buna ek olarak empati konusunda işletme öğrencilerinin teknoloji öğrencilerinden, sosyal bilimler öğrencilerinin ise işletme öğrencilerinden daha başarılı olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca genel olarak erkeklerde değer önceliklerinin kadınlardakinden daha önemli olduğunu, evrensellik ve yardımlaşma değerlerinin empatiyi belirlemede önemli bir etkisi bulunduğunu ortaya koymuşlardır.

Stephan ve Finlay (1999) yapmış oldukları çalışmada gruplar arası ilişkileri geliştirmede empatinin rolünü analiz etmişlerdir. Bilişsel empati, iki çeşit duygusal empati, reaktif ve paralel empati olmak üzere üç tip empati tanımlanmıştır. Araştırmada empatinin olumlu sosyal davranışlara sebep olabileceği ve eğitimin empatik yetenekleri arttırabileceği söylenmiştir. Ayrıca gruplar arası ilişkinin empatiyi arttırdığı belirtilmiştir. Empatinin dış grup üyelerinin ön yargısı üzerindeki etkileri tartışılmış ve empatinin farklı süreçlerin yol açtığı bazı etkileri tamir edebileceği söylenmiştir. Empatinin gruplar arası ilişkiler programlarına nasıl uygulanacağı öneriler ve uygulama ile anlatılmıştır.

İletişim becerileri eğitiminin etkililiğini belirlemek amacıyla Nerdum (1997) tarafından sosyal çalışma öğrencileri üzerinde bir deneysel çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kontrol grubu sadece sosyal çalışma kavramlarıyla ilgili bir ders alırken, deney grubu ise bu dersin yanı sıra iletişim becerileri dersi de almıştır. Her iki grubun eğitim öncesi ve sonrasındaki empatik becerilerine ilişkin algıları karşılaştırıldığında iletişim becerileri eğitimi alan grubun bu eğitimi almayan gruba göre empatik becerilerinin daha iyi olduğu, empatik becerilerinin zaman geçtikçe daha da geliştiği ortaya çıkmıştır.

Higgins-D'alessandro ve Sath (1997), öğrencilerin yüksek okul kültürünü (okulu sevmeye, ait hissetmeye) pozitif olarak algılamalarının yardım etme davranışı ve yüksek dereceli empati ile ilişkili olup olmadığını sorgulamaktadırlar. Yazarlar geniş bir çerçevedeki okul kültürü algısını güvence altına almak için iki ayrı örneklemden bilgi toplamaktadırlar. Okul kültürü ölçüsünün geçerliliğine bir kanıt olarak, küçük bir alternatif okulun öğrencileri, okul kültürünü, eşdeğer düzeydeki daha büyük ve geleneksel bir yüksek okulun öğrencilerinden çok daha fazla sevdiklerini ve içselleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Okul kültürünün daha olumlu algılanmasının yüksek dereceli empati ile ilişkilendirilebileceğini fakat yardım etme davranışının aynı yönde ilişkilendirilemeyeceğini belirtmişlerdir. Araştırmadaki yaş değişkeninin okul kültürü algılamasını etkilemediğini cinsiyet değişkeninin ise bu algıyı etkilediğini ifade etmişlerdir.

Greathouse ve Dowd (1996) yazdıkları empatiyi öğretmede eleştirel düşüncüyü kullanma adlı makalede, radyolojik teknoloji öğrencilerin mesleki eğitimlerini artırmak ve ezberci eğitimi azaltmak amacıyla hastalarını daha iyi anlamalarını sağlamak istemişler bu amaçla bir müfredat programı önermişlerdir. Bu müfredat programında öğrencilerin empatik iletişim becerilerini geliştirmek maksadıyla, eleştirel düşünmenin öğrenciler tarafından aktif olarak kullanıldığı, bütün dönemi kapsayan, 2 ya da 3 haftalık bir eleştirel düşünme eğitiminin devamı boyunca durumsal oyunlara ve çeşitli münazaralara yer verilmiştir.

Adams ve diğ. (1993), çocuklar üzerinde, insanların duygularını tanıma konusunda görülen yaş ve cinsiyet farklılıklarını araştırmışlardır. 3-5 yaşları arasında olan 214 çocuğa Borke Empati Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, insanların duygularını tanımada, kız çocukların etkileşiminin erkek çocuklardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Lipsitt (1993), annenin empati becerisi ve iletişim biçimi ile çocuğun empati becerisi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmaya 76 anne ve bu annelerin sekiz- dokuz yaş grubundaki çocuklarını dahil etmiştir. Araştırma sonucuna göre, annenin empatik becerisinin çocuğun empatik becerisinin tahmininde etkin olmadığını fakat annenin iletişim biçiminin çocuğun empatik becerisinin tahmininde rol oynadığını ortaya koymuştur. Buna ek olarak araştırmada annenin çocuğu destekleyici tarzdaki iletişim biçiminin, kız çocukların empatik becerisini olumlu yönde artırırken, emir verici tarzdaki iletişim biçiminin erkek çocukların empatik becerisini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır (akt. Rehber, 2007).

Dilbery (1990), danışanlara yardım etmek amacıyla danışman ve sosyal çalışmacılara danışma becerileri konusunda düzenlenen eğitimi ve empatik iletişim becerilerini değerlendirmek amacıyla yaptığı deneysel araştırma sonucuna göre, düzenlenen eğitim ile empatik iletişim becerileri açısından deney grubunda kontrol grubuna oranla anlamlı bir gelişme gözlenmiştir (akt. Tanrıdağ, 1992).

Brems (1988), araştırmasında, empatinin boyutlarını ve bu boyutların farklı değişkenlerle ilişkisini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. 122 üniversite öğrencisinden elde edilen veriler değerlendirilmiş ve empatinin bilişsel ve duygusal bileşenleri içerdiği belirlenmiştir. Bilişsel faktörler ile dokunma, kendini açma, sosyalleşme, özümleme (assimilation) ve tutuculuk (conversation) arasında; duygusal faktörler ile dokunma, kendini açma arasında ilişkinin önemli olduğu saptanmıştır.

Jackson (1987), içsel empati ve iletişimsel empatiyi belirlemek için yaptığı çalışmada, mütevazilik, samimiyet ve duygusal yüz ifadeleri içsel empatinin; baskınlık, samimiyet, araçsal kontrol iletişimsel empatinin tanımlayıcıları olarak kabul edilmiştir. Samimiyetin her iki empati biçimi ile de ilişkili olduğu varsayılmıştır. Araştırmanın sonucunda iletişimsel empati ile ilişkili olan özellikler için güçlü destekler bulunurken, içsel empati ile ilişkili olan özellikler için tam bir destek saptanamamıştır. Ayrıca, samimiyetin hem iletişimsel empati hem de içsel empatinin önemli ve güçlü bir göstergesi olduğu da belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, veri toplama aracının uygulanması ve toplanan verilerin analizi başlıklarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, dördüncü sınıf öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyleri ile iletişim becerilerinin öğretmen adaylarının mezun olunan lise türü, cinsiyetleri, anne baba eğitim durumları, kardeş sayısı ve öğretmenlik mesleğini seçme sebeplerine göre farklılaşma düzeyini belirlemek hedeflenmiştir. İletişim becerileri ve empatik eğilim bağımlı değişkenleri; öğretmen adaylarının mezun olunan lise türü, cinsiyetleri, anne baba eğitim durumları, kardeş sayısı ve öğretmenlik mesleğini seçme sebepleri bağımsız değişkenlerdir. Bu araştırma ile var olan bir durum betimlenmeye ve buna bağlı olarak değişkenlerin birbirleriyle ne düzeyde ilişkili olduğu incelenmiştir. Araştırma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

‘Tarama modeli geçmişte ve halen var olan durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Korelasyon türü, iki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir’ (Karasar, 1998: 77).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Evren, belirli bir özelliği taşıyan bireylerin tümünün oluşturduğu topluluk olarak tanımlanmaktadır. (Sümbüloğlu, 2004). Örneklem ise ilgili evrenden belirli kurallara uyarak seçilen ve o evreni temsil gücüne sahip, görece evrenden daha az sayıda bireyden (birimden) oluşan ve üzerinden çalışma yürütülecek gruptur. Bu bakımdan, örneklem, evrene göre küçük bir gruptur. Örnekleme yapılacak evrendeki herhangi bir birim örnekleme birimi olarak adlandırılır (Erkuş, 2005).

Örneklem alınmasında asıl olan örneklemin, alındığı-çekildiği evreni temsil etmesidir. Temel kural evren ne denli büyükse örneklemin de o denli büyük olmasıdır. Evrenin heterojenliği ne denli yüksekse, örneklem başka aynı büyüklükteki evrene göre daha çok sayıda kişiden oluşmalıdır (Balcı, 2005). Örneklemdeki birim sayısı arttıkça evreni temsil niteliği de artar. Ancak birim sayısının artması maliyet, zaman ve personelin

artmasına neden olur. Bu bakımdan, yapılan araştırma için uygun örnekleme yöntemi seçilmelidir (Sümbüloğlu, 2004).

Seçilmiş bireyler bir örneklemin içinde yer alarak bir evrendeki büyük grupları temsil ederler. Örneklemin amacı bir evren hakkında bilgi kazanmaktır; nadiren bir çalışma konuyla ilgili tüm evreni kapsar. Gerçekte tüm grubun kullanılması mümkün olmamakla birlikte gereksizdir. Eğer ilgili grup ulaşılmayacak kadar büyükse veya coğrafi olarak dağınıksa bu grubun çalışmasının sonuçları zaman, para ve çaba açısından oldukça masraflıdır. Zaten bir örneklem iyi seçilmişse, bu kadar kaynak harcanmasına girmeden de araştırma sonuçları, temelde o evrene genellenebilecektir (Maxwell, 1996)

Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim-öğretim yılı Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim görmekte olan dördüncü sınıf öğretmen adayları oluşturmuştur. Araştırmanın evreni 154 öğrenciden oluşmaktadır. 140 öğretmen adayına ulaşılmış olup 2 anket amaca uygun olarak doldurulmaması dolayısıyla çalışmaya dahil edilmemiştir. Toplam 138 anket değerlendirmeye alınmıştır.

3.3. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarına İlişkin Bilgiler

Araştırma kapsamına alınan ve veri toplama aracına cevap veren öğretmen adaylarının kişisel değişkenlerine ilişkin bilgiler tablo 3.1.'de verilmiştir.

Tablo 3.1. *Değişkenlere Göre Örneklem Grubuna Ait Betimsel İstatistikler*

Cinsiyet	N	%
Kadın	90	65.2
Erkek	48	34.8
Kardeş Sayısı	N	%
1	35	25.4
2	57	41.3
3	28	20.3
4	10	7.2
5 ve 5'ten fazla	8	5.8
Mezun olunan lise türü	N	%
Anadolu Lisesi	54	39.1
Anadolu Öğretmen Lisesi	52	37.7
Anadolu İmam Hatip Lisesi	32	23.2
Öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebebiniz hangisidir?	N	%
Kendi isteğimle seçtim.	80	58.0
Ailem istediği için seçtim.	15	10.9
Öğretmenlerimin yönlendirmesiyle seçtim.	10	7.2
Arkadaşlarımın yönlendirmesiyle seçtim.	3	2.2
İş garantisi olarak düşündüğüm için seçtim.	30	21.7
Anne Eğitim Durumu	N	%
Okur-yazar değil	8	5.8
İlkokul	27	19.6
Ortaokul	23	16.7
Lise	64	46.4
Üniversite	16	11.6
Baba Eğitim Durumu	N	%
Okur-yazar değil	4	2.9
İlkokul	48	34.8
Ortaokul	20	14.5
Lise	40	29.0
Üniversite	26	18.8
TOPLAM	138	100.0

Tablo 3.1 incelendiğinde; araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 90'ının kadın (%65.2), 48'inin erkek (%34.8) olduğu; 35 tanesinin 1 kardeş olduğu (%25.4), 57 tanesinin 2 kardeş olduğu (%41.3), 28 tanesinin 3 kardeş olduğu (%20.3), 10 tanesinin 4 kardeş olduğu (%7.2) ve 8 tanesinin 5 ve 5'ten fazla kardeş olduğu (%5.8) görülmektedir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının mezun olunan lise türüne göre sınıflandırıldığında, Anadolu Lisesi mezunu 54 öğretmen adayı (%39.1), Anadolu Öğretmen Lisesi mezunu 52 öğretmen adayı (%37.7) ve İmam Hatip Lisesi mezunu 32 öğretmen adayı (%23.2) olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarını öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebebe göre sınıflandırıldığında kendi isteğiyle seçen 80 öğretmen adayı (%58.0), ailesinin isteği üzerine seçen 15 öğretmen adayı (%10.9), öğretmenlerinin yönlendirilmesiyle seçen 10 öğretmen adayı (%7.2), arkadaşlarının yönlendirmesiyle seçen 3 öğretmen adayı (%2.2) ve iş garantisi olarak düşündüğü için seçen 30 öğretmen adayı (%21.7) belirlenmiştir.

Bunun yanında öğretmen adaylarının anne eğitim durumlarına bakıldığında okur-yazar olmayan 8 kişi (%5.8), ilkokul mezunu olan 27 kişi (%19.6), ortaokul mezunu olan 23 kişi (%16.7), lise mezunu olan 64 kişi (%46.4) ve üniversite mezunu olan 16 kişi (%11.6) olduğu belirlenmiştir. Baba eğitim durumlarına bakıldığında okur-yazar olmayan 4 kişi (%2.9), ilkokul mezunu olan 48 kişi (%34.8), ortaokul mezunu olan 20 kişi (%14.5), lise mezunu olan 40 kişi (%29.0) ve üniversite mezunu olan 26 kişi (%18.8) olduğu belirlenmiştir.

3.4. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada öğretmen adaylarının iletişim becerileri düzeyini belirlemek için Korkut (1996) tarafından geliştirilen "İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği" (İBDÖ), empatik eğilim düzeylerini belirlemek için Spreng ve arkadaşları (2009) tarafından bireylerin empati düzeylerini ölçme amacıyla geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Totan, Doğan ve Sapmaz (2012) tarafından yapılmış "Toronto Empatik Eğilim Ölçeği" kullanılmıştır.

Bireylerin iletişim becerilerini nasıl değerlendirdiklerini anlamak amacı ile geliştirilmiş İBDÖ bireylerin iletişim becerilerini değerlendirmek amacıyla Korkut tarafından (1996) geliştirilmiş, 5'li likert türde hazırlanmış (0 = hiçbir zaman, 1 = nadiren, 2 = bazen, 3 = sıklıkla, 4 = her zaman) bir ölçektir. Ölçek toplam 25 maddeden oluşmakta, tersine maddelerin olmadığı ölçekte elde edilebilecek en yüksek puan 100, en düşük puan ise 0'dır. Puanın fazla olması bireylerin kendi iletişim becerilerini olumlu yönde değerlendirdiklerini yansıtmaktadır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı Korkut (1996) tarafından 0.80 olarak bulunmuştur. Bu çalışmadaki örneklem grubuna göre hesaplanan güvenirlik kat sayısı .88 olarak hesaplanmıştır.

Empatik Eğilim Ölçeği Spreng ve arkadaşları (2009) tarafından bireylerin empati düzeylerini ölçme amacıyla geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Totan, Doğan ve Sapmaz (2012) tarafından yapılmış ve ölçeğin iç tutarlık güvenirlik katsayısı (Cronbach alfa) .79 olarak bulunmuştur. Bu çalışmadaki örneklem grubuna göre hesaplanan güvenirlik kat sayısı .84 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin faktör yapısı tek boyuttan oluşmaktadır.

Ölçekte 13 madde bulunmakta olup, her bir maddede belirtilen düşünceye, bireylerden "Hiç uygun değil" yanıtından, "Tamamen uygun" yanıtına kadar değişkenlik gösteren 5 derecede görüş bildirmeleri istenmektedir. Maddeler puanlanırken "Tamamen uygun" yanıtı "5" ile ve "Hiç uygun değil" yanıtı ise "1" ile puanlanmaktadır. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar yüksek empati düzeyini işaret etmektedir.

3.4.1 Veri Toplama Aracının Uygulanması

Araştırma için kullanılan veri toplama aracı, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı Denizli ilinde Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim dalında öğrenim gören dördüncü sınıf öğretmen adaylarına uygulanmıştır.

Öğretmen adaylarına dağıtılan veri toplama araçları araştırmacı tarafından toplanmıştır. Bu çalışmada dağıtılan 154 ölçme aracından, 140 öğretmen adayına ulaşılmıştır. Buna ek olarak 2 anketin amaca uygun doldurulmaması nedeniyle araştırmaya dahil edilmemiş olup 138 veri toplama aracı değerlendirmeye alınmıştır. 138 veri toplama aracından sağlanan veriler üzerinde istatistik programı kullanılarak istatistiksel işlemler yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde ilk olarak ağırlıklı ortalama, standart sapma, frekans dağılımı ve yüzdelik, gibi betimsel istatistiklerden faydalanılmıştır. Araştırmadaki ölçme araçlarından elde edilen verilerin elektronik ortama aktarılması ve istatistiksel analizleri için SPSS 22.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Çalışma kapsamında belirlenen değişkenlere Kolmogorov-Smirnov testi uygulanarak parametrik değerler gösterip göstermediği test edilmiştir. Non-Parametrik değer gösterenler için Mann Whitney U ve Kruskall Wallis testleri uygulanmıştır. Parametrik değer gösterenler için ise T testi ve Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. İlişkilerin düzeylerini ve yönünü belirlemek için ise Spearman Korelasyon testi uygulanmıştır. Ölçme aracının güvenirliliği için Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik kat sayısı hesaplanmıştır. Ölçme aracının yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Ancak uygulamadan elde edilen ölçme sonuçlarının faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak amacıyla KMO ve

BARTLETT küresellik testi uygulanmıştır. Ölçek içerisindeki yer alan maddelerin uygun olup olmadığı için madde toplam korelasyonu hesaplanmıştır.

Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ve empatik eğilim düzeylerinin, cinsiyetlerine, mezun olunan lise türüne, anne ve baba eğitim durumuna, kardeş sayısına ve öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplere göre nasıl farklılaştığı analiz sonuçlarına göre karşılaştırılmıştır. Standart sapma ve varyans analizleri kullanılarak yapılan istatistiksel analizlerin tümünde .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Verilerin önce frekans ve yüzde dağılımları yapılmıştır. Araştırmalarda, bağımlı değişken üzerinde etkisi gözlenecek değişken sayısı tek ise, tek yönlü analizler kullanılır (Büyüköztürk, 2006). “Cinsiyet” sorularında yalnız iki seçenek bulunduğu için nonparametrik testlerden Mann Whitney U testi, parametrik testlerden de T testi kullanılmıştır. Çalışmadaki ikiden fazla bağımlı değişkenlere ait diğer parametrelerdeki ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için şık sayısı > 2 olduğundan Kruskal Wallis ve Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) testleri uygulanmıştır. Empatik eğilim ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının belirlenmesi için ise Spearman Rank Korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

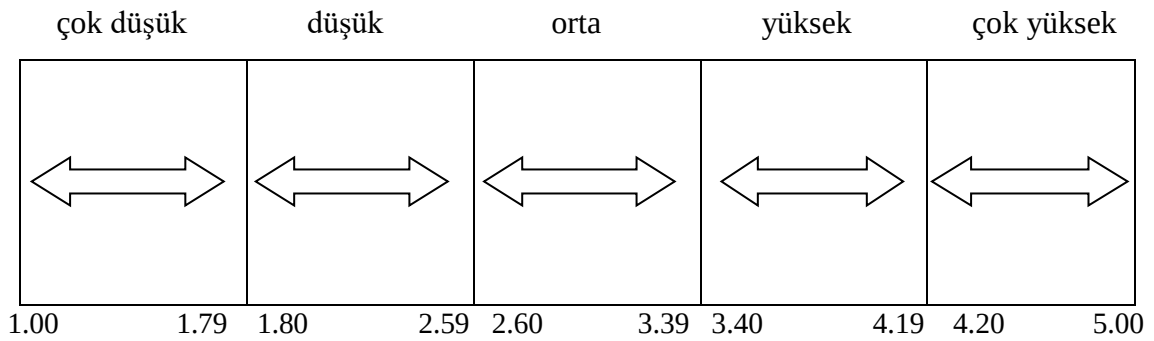
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören dördüncü sınıf öğretmen adaylarının iletişim becerileri hangi düzeydedir? şeklinde ifade edilmiştir. Öğretmen adaylarına uygulanan iletişim becerilerine yönelik ölçekten elde edilen madde puanlarının ortalaması öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeyini göstermektedir. Öğrencilerin iletişim düzeyini belirlemek için 25 maddelik beşli likert tipi Korkut (1996) tarafından geliştirilen "İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği" (İBDÖ) kullanılmıştır. Ölçekteki maddelere ait aralık genişlik değerini bulmak için $k-1/k$ formülü kullanılır (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu, 1993). Bu ölçek beşli likert olduğu için $5-1/5 = 0.80$ aralık genişlik değerinde belirlenmiştir. Ölçekteki işaretlenen maddelerin ortalamaları 4.057 olarak hesaplanmış olup bu değer aşağıdaki şekilde 'yüksek' aralığına düşmektedir. Bu da sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Şekil 4.1'de sınıf öğretmeni adaylarının iletişim düzeylerinin hangi aralığa düşmekte olduğu gösterilmektedir.

Şekil 4.1. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Düzeyleri

Şekil 4.1.'de de görüldüğü üzere İletişim Becerilerini Değerlendirme ölçeğine ait madde ortalaması 4.057 değerinde bulunan sınıf öğretmeni adaylarının iletişim düzeyleri 'yüksek' aralığındadır. Dolayısıyla sınıf öğretmeni adaylarının yüksek düzeyde iletişime sahip oldukları ifade edilebilir.

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi Eğitim Fakültesi sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören dördüncü sınıf öğretmen adaylarının iletişim becerileri; cinsiyetlerine, mezun oldukları okul türüne, kardeş sayısına, anne eğitim durumuna, baba eğitim durumuna, öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?’’ olarak belirlenmişti.

4.2.1. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “Cinsiyet” Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminin ilk değişkeni “Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?’’ şeklinde belirtilmiştir. Sınıf öğretmenliği dördüncü sınıf öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi saptamak adına T-Testi tekniği kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine yönelik veriler tablo 4.1.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. *Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları*

Cinsiyet	N	Xort	Ss	T	P
Kadın	90	100.522	9.529	-1.512	.133
Erkek	48	103.104	9.598		

$p > .05$

Tablo 4.1.’deki veriler incelendiğinde sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre kadın öğretmen adayları (Xort =100.522) ile erkek öğretmen adaylarının ölçekten aldıkları puanların (Xort =103.104) aritmetik ortalamalarına bakıldığında çok az da olsa erkek öğretmenlerin lehine bir sonuç çıktığı gözlenmektedir. Bu bulguya göre erkek öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinin kadın öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir.

4.2.2. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “Mezun Oldukları Okul Türü” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt probleminin ikinci değişkeni “Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri mezun oldukları okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmiştir. Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin mezun oldukları okul türüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin mezun oldukları okul türüne göre ANOVA sonuçları Tablo. 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. *Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri Puanlarının Mezun Oldukları Okul Türüne Göre ANOVA Sonuçları*

Okul Türü	N	Xort	Ss	F	P
Anadolu Lisesi	54	8.940	1.216	.391	.677
Anadolu Öğretmen Lisesi	52	9.138	1.267		
Anadolu İmam Hatip Lisesi	32	11.435	2.021		

$p > .05$

Tablo 4.2.’ye bakıldığında analiz sonuçları sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri puanlarının mezun oldukları okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı söylenebilir ($p > .05$). Ancak Anadolu Lisesi ($X_{ort} = 8.940$), Anadolu Öğretmen Lisesi ($X_{ort} = 9.138$) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi ($X_{ort} = 11.435$) okullarından mezun olan öğretmen adaylarının ölçekten aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığında az da olsa Anadolu İmam Hatip Lisesi’nden mezun olan öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinin, Anadolu Lisesi ve Anadolu Öğretmen Lisesi’nden mezun olan öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca Anadolu Öğretmen Lisesi’nden mezun olanların iletişim beceri düzeylerinin, Anadolu Lisesi’nden mezun olan öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinden yüksek olduğu ifade edilebilir.

4.2.3. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “Kardeş Sayısı” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt probleminin üçüncü değişkeni “Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmişti. Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Faktörlü Varyans Analizi

(ANOVA) kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin kardeş sayılarına göre ANOVA sonuçları Tablo. 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. *Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre ANOVA Sonuçları*

Kardeş Sayısı	N	Xort	Ss	f	p
1 (bir)	35	101.114	9.351		
2 (iki)	57	100.508	10.568		
3 (üç)	28	102.464	9.516	.481	.750
4 (dört)	10	102.000	6.000		
5 (beş) ve 5'ten fazla	8	104.875	7.972		

$p > .05$

Tablo 4.3.'e göre analiz sonuçları, sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile sahip oldukları kardeş sayısı arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında kardeş sayısı 5 ve 5'ten fazla olan öğretmen adaylarının ($X_{ort} = 104.875$) 5'ten daha az kardeş sayısına sahip olan öğretmen adaylarına göre daha yüksek iletişim beceri düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Aritmetik ortalamalar arasındaki farkların anlamlı düzeyde olmadığı söylenebilir.

4.2.4. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “Anne Eğitim Durumu” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt probleminin dördüncü değişkeni “Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmişti. Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin anne eğitim durumuna göre ANOVA sonuçları Tablo. 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4. Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Anne Eğitim Durumu	N	Xort	Ss	f	P
Okur-yazar değil	8	101.875	6.957		
İlkokul	27	100.333	11.259		
Ortaokul	23	101.956	8.014	.127	.973
Lise	64	101.718	9.756		
Üniversite	16	101.062	10.096		

$p > .05$

Tablo 4.4.'e göre analiz sonuçları, öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Aritmetik ortalamalara bakıldığında ise anne eğitim durumu ilkököl mezunu olan öğretmen adaylarının ($X_{ort}=100.333$) anne eğitim durumu; ortaokul ($X_{ort} =101.956$), lise ($X_{ort} =101.718$), üniversite ($X_{ort} =101.062$) mezunu olanlar ve okur-yazar olmayanlara ($X_{ort} =101.875$) göre çok az da olsa daha az iletişim düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Anne eğitim düzeyinin okur-yazar olmayan, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanların iletişim beceri puanlarının aritmetik ortalamaları arasında farklılıklar gözlenirse de bu farklılıklar istatistiksel yönden anlamlı değildir.

4.2.5. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “Baba Eğitim Durumu” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt probleminin beşinci değişkeni “Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmiştir. Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin baba eğitim durumuna göre ANOVA sonuçları Tablo. 4.5’te verilmiştir.

Tablo 4.5. *Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları*

Baba Eğitim Durumu	N	Xort	Ss	F	P
Okur-yazar değil	4	98.500	1.732		
İlkokul	48	101.625	8.811		
Ortaokul	20	101.550	9.627	.097	.983
Lise	40	101.350	11.152		
Üniversite	26	101.500	9.621		

$p > .05$

Tablo 4.5.'e göre analiz sonuçları, öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Aritmetik ortalamalara bakıldığında ise baba eğitim durumu ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının (Xort =101.625); ortaokul (Xort =101.550), lise (Xort =101.350), üniversite mezunu olanlar (Xort=101.500) ve okur-yazar olmayanlara (Xort =98.500) göre daha fazla iletişim düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Baba eğitim düzeyinin okur-yazar olmayan, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanların iletişim beceri puanlarının aritmetik ortalamaları arasında farklılıklar gözlenirse de bu farklılıklar istatistiksel yönden anlamlı değildir.

4.2.6. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerilerinin “öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebepler” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt probleminin altıncı değişkeni “Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebeplerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmişti. Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebeplerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Sınıf Öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplerine göre ANOVA sonuçları Tablo. 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. *Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri Puanlarının Öğretmen Mesleğini Seçmedeki Temel Sebeplerine Göre ANOVA Sonuçları*

Öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebepler	N	Xort	Ss	F	P
Kendi isteğimle	80	100.812	9.654		
Ailemin isteğiyle	15	106.533	8.551		
Öğretmenlerimin yönlendirmesiyle	10	100.600	8.612	1.321	.265
Arkadaşlarımın yönlendirmesiyle	3	104.333	2.886		
İş garantisi sebebiyle	30	100.420	10.284		

$p > .05$

Tablo 4.6.'ya göre analiz sonuçları, sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebebi arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri puanlarının aritmetik ortalamaları incelendiğinde öğretmenlik mesleğini ailesinin isteğiyle seçen öğretmen adaylarının (Xort =106.533); iş garantisi (Xort =100.420), arkadaş yönlendirmesi (Xort =104.333), öğretmen yönlendirmesi (Xort =100.600) ve kendi isteğiyle seçenlere (Xort=100.812) göre az da olsa daha yüksek düzeyde iletişim becerisine sahip olduğu ifade edilebilir. Öğretmenlik mesleğini kendi isteğiyle, öğretmenlerinin yönlendirmesiyle, arkadaşlarının yönlendirmesiyle ve iş garantisi sebebiyle seçenlerin iletişim beceri puanlarının aritmetik ortalamaları incelendiğinde puanlar arasındaki farklar istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığı görülmektedir.

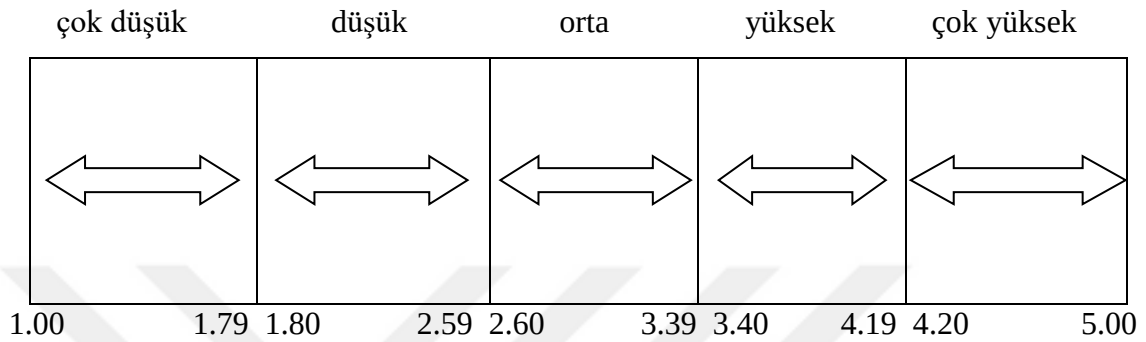
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt problemi 'Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği bilim dalı dördüncü sınıf öğretmen adaylarının empatik eğilimleri hangi düzeydedir?' şeklinde ifade edilmiştir. Alt problemde sorulan soruya cevap bulmak için öğrencilere empatik eğilimlerine yönelik ölçekten elde ettikleri madde puanlarının ortalaması onların empatik eğilim düzeyini göstermektedir.

Öğrencilerin empati düzeyini belirlerken daha önce 13 maddelik beşli likert tipi Toronto Empati Ölçeği Spreng ve arkadaşları (2009) tarafından bireylerin empati düzeylerini ölçme amacıyla geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Totan, Doğan ve Sapmaz (2012) tarafından yapılmış olan ölçek kullanılmıştır. Ölçekteki maddelere ilişkin aralık genişlik değerini bulmak için $k-1/k$ formülü kullanılır (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu,1993).

Bu ölçek beşli likert olduğu için $5-1/5 = 0,80$ aralık genişlik değeri olarak hesaplanmıştır. Ölçekteki işaretlenen maddelerin ortalamaları 4.161 olarak hesaplanmış olup bu değer aşağıdaki şekilde ‘yüksek’ aralığına düşmektedir. Bu da sınıf öğretmeni adaylarının empati düzeylerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Şekil 4.2’de sınıf öğretmeni adaylarının empati düzeylerinin hangi aralığa düşmekte olduğu gösterilmiştir.

Şekil 4.2. *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empati Düzeyleri*

Şekil 4.2.’de de görüldüğü üzere empati ölçeğine ait madde ortalaması 4.161 değerinde bulunan sınıf öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ‘yüksek’ aralığındadır. Dolayısıyla sınıf öğretmeni adaylarının yüksek düzeyde empati düzeyine sahip oldukları ifade edilebilir.

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt problemi ‘Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği bilim dalı dördüncü sınıf öğretmen adaylarının empatik eğilimleri; cinsiyetlerine, mezun oldukları okul türüne, kardeş sayısına, anne eğitim durumuna, baba eğitim durumuna, öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?’’ olarak belirlenmiştir. İlgili alt probleme yanıt aramak amacıyla, öğretmen adaylarının ölçeğe verdikleri cevapların ortalamaları Mann Whitney U-Testi ve Kruskal Wallis H-Testi yardımıyla karşılaştırılmıştır.

4.4.1 Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “Cinsiyet” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi ‘Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin cinsiyet değişkenine ilişkin olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?’’ şeklinde belirtilmiştir. Sınıf öğretmenliği dördüncü sınıf öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni ile empatik eğilimleri arasındaki ilişkiyi saptamak adına Mann Whitney U-Testi kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri açısından cinsiyet değişkeninin ne tür bir dağılım gösterdiği Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U-Testi Analiz Sonuçları

Cinsiyet	N	Xort	U	Z	P
Kadın	90	73.27			
Erkek	48	62.43	1820.5	-1.520	.128

$p > .05$

Tablo 4.7.’deki veriler incelendiğinde sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür ($p > .05$). Elde edilen bulgulara göre kadın öğretmen adayları ($X_{ort}=73.27$) ile erkek öğretmen adaylarının ($X_{ort}=62.43$) ölçekten aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığında çok az da olsa kadın öğretmenlerin lehine bir sonuç çıktığı gözlenmektedir. Bu bulguya göre kadın öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin erkek öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir. Fakat bu farklılık anlamlılık düzeyinde değildir.

4.4.2. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “Mezun Oldukları Okul Türü” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt probleminin ikinci değişkeni “Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin mezun oldukları okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmişti. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin mezun oldukları okul türüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin öğrenim gördükleri bölümlere göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları Tablo. 4.8.’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilim Puanlarının Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Okul Türü	N	Xort	X^2	df	P
Anadolu Lisesi	54	70.00			
Anadolu Öğretmen Lisesi	52	76.93	5.166	2	0.076
Anadolu İmam Hatip Lisesi	32	56.58			

$p > .05$

Tablo 4.8.'e göre analiz sonuçları, sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile mezun oldukları okul türü arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p>.05$). Elde edilen bulgulara göre Anadolu Lisesi ($X_{ort}=70.00$), Anadolu Öğretmen Lisesi ($X_{ort}=76.93$) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi ($X_{ort}=56.58$) okullarından mezun olan öğretmen adaylarının ölçekten aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığında; Anadolu Öğretmen Lisesi'nden mezun olan öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin, Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi'nden mezun olan öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinden az bir farkla yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca Anadolu Lisesi'nden mezun olanların empatik eğilim düzeylerinin, Anadolu İmam Hatip Lisesi'nden mezun olan öğretmen adayların empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğu ifade edilebilir. Belirlenen okul türleri içerisinde en düşük empatik eğilime sahip olan öğretmen adaylarını Anadolu İmam Hatip Lisesi'nden mezun olan adayların oluşturduğu görülmektedir. Fakat bu farkların istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı ifade edilebilir.

4.4.3. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “Kardeş Sayısı” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt probleminin üçüncü değişkeni “Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmişti. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin kardeş sayılarına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları Tablo. 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9. *Sınıf öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilim Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları*

Kardeş Sayısı	N	X_{ort}	X^2	df	P
1 (bir)	35	68.73	.297	4	.990
2 (iki)	57	71.50			
3 (üç)	28	66.70			
4 (dört)	10	69.20			
5 (beş) ve 5’ten fazla	8	68.81			

$p>.05$

Tablo 4.9.’a göre analiz sonuçları, sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile sahip oldukları kardeş sayısı arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında ise kardeş sayısı 2 (iki) ($X_{ort}=71.50$) olan

öğretmen adaylarının; 1 (bir) ($X_{ort}=68.73$), 3 (üç) ($X_{ort}=66.70$), 4 (dört) ($X_{ort}= 69.20$) ve 5 (beş) ve 5'ten fazla kardeş sayısına sahip olan öğretmen adaylarına ($X_{ort}= 68.81$) göre daha yüksek empatik eğilim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Kardeş sayıları 1(bir), 3 (üç), 4 (dört) ve 5 (beş) ve 5'ten fazla olan öğretmen adayları arasındaki aritmetik ortalama farklılıkları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmektedir.

4.4.4. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “Anne Eğitim Durumu” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt probleminin dördüncü değişkeni “Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmişti. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin anne eğitim durumuna göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları Tablo. 4.10.’da verilmiştir.

Tablo 4.10. *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilim Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları*

Anne Eğitim Durumu	N	X _{ort}	X ²	df	P
Okur-yazar değil	8	48.56	2.923	4	.571
İlkokul	27	69.35			
Ortaokul	23	69.83			
Lise	64	73.14			
Üniversite	16	65.19			

$p>.05$

Tablo 4.10.’a göre analiz sonuçları, öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Aritmetik ortalamalara bakıldığında ise anne eğitim durumu lise mezunu ($X_{ort}= 73.14$) olan öğretmen adaylarının; ilkokul ($X_{ort}=69.35$), ortaokul ($X_{ort}=69.83$), üniversite mezunu olanlar ($X_{ort}= 65.19$) ve okur-yazar olmayanlara göre ($X_{ort}= 48.56$) az bir farkla daha yüksek empatik eğilim düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Anne eğitim düzeyinin okur-yazar olmayan, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanların iletişim beceri puanlarının aritmetik ortalama puanları arasında farklılıklar gözlense de bu farklılıkların anlamlı düzeyde olmadığı ifade edilebilir.

4.4.5. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “Baba Eğitim Durumu” Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt probleminin beşinci değişkeni “Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmişti. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin baba eğitim durumuna göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları Tablo. 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11. *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilim Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları*

Baba Eğitim Durumu	N	Xort	X ²	df	p
Okur-yazar değil	4	41.50	6.082	4	.193
İlkokul	48	69.73			
Ortaokul	20	56.95			
Lise	40	70.96			
Üniversite	26	80.79			
<i>p>.05</i>					

Tablo 4.11.’e göre analiz sonuçları, öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Aritmetik ortalamalara bakıldığında ise baba eğitim durumu üniversite olan öğretmen adaylarının (Xort=80.79); ilkokul (Xort=69.73), ortaokul (Xort=56.95), lise mezunu olanlar (Xort= 70.96) ve okur-yazar olmayanlara (Xort=41.50) göre daha yüksek empatik eğilim düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Baba eğitim düzeyi okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyleri; baba eğitim düzeyi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite olanlara daha azdır denilebilir. Ancak bu farklar istatistiksel yönden anlamlı görülmemektedir.

4.4.6. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimlerinin “Öğretmenlik Mesleğini Seçmedeki Temel Sebepler” Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt probleminin altıncı değişkeni “Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebeplerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmişti. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebeplerine göre anlamlı bir

farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Kruskal Wallis H-Testi kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplerine göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları Tablo. 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.12. *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilim Puanlarının Öğretmenlik Mesleğini Seçmedeki Temel Sebeplerine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları*

Öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebepler	N	Xort	X ²	df	P
Kendi isteğimle	80	73.23			
Ailemin isteğiyle	15	65.90			
Öğretmenlerimin yönlendirmesiyle	10	60.75	1.795	4	.773
Arkadaşlarımın yönlendirmesiyle	3	68.50			
İş garantisi sebebiyle	30	64.38			

$p > .05$

Tablo 4.12.’ye göre analiz sonuçları, sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebebi arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Öğretmen adaylarının empatik eğilim puanlarının aritmetik ortalamaları incelendiğinde öğretmenlik mesleğini kendi isteğiyle seçen öğretmen adaylarının ($X_{ort}=73.23$); iş garantisi ($X_{ort}=64.38$), arkadaş yönlendirmesi ($X_{ort}=68.50$), öğretmen yönlendirmesi ($X_{ort}=60.75$) ve aile isteğiyle ($X_{ort}=65.90$) seçenlere göre az da olsa daha yüksek düzeyde empatik eğilim becerisine sahip olduğu ifade edilebilir. Öğretmenlik mesleğini aile isteğiyle, öğretmenlerinin yönlendirmesiyle, arkadaşlarının yönlendirmesiyle ve iş garantisi sebebiyle seçenlerin empatik eğilim puanlarının aritmetik ortalamaları incelendiğinde puanlar arasındaki farklar istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığı belirtilebilir.

4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt problemi “Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında eğitim gören dördüncü sınıf öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” olarak belirlenmişti. Tablo 4.13.’te sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilim ve iletişim becerileri toplam puanları arasındaki spearman sıra farkları korelasyon analizi sonuçları belirtilmiştir.

Tablo 4.13. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilim ve İletişim Becerileri Toplam Puanları Arasındaki Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi

	Empati	İletişim
Empati	1	.362(**)
P	.	.000
İletişim	.362(**)	1

** $p=0.000 < 0.05$

Tablo 4.13'ten de anlaşılacağı üzere, iletişim becerisi değerlendirme ölçeğinden alınan puanlarla, Toronto empatik eğilim ölçeği puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi sonucuna göre puanlar arasında istatistiksel açıdan $p < .05$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Tablo 4.13'teki veriler incelendiğinde, sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleriyle ($r=.362^{**}$; $p \leq .000$) empatik eğilimleri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olması öğretmen adaylarının iletişim becerileri artıkça empatik eğilimlerinin de artabileceği biçimde ifade edilebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular ışığında ortaya çıkan sonuçlar, alanyazınla karşılaştırmalı olarak tartışılmış ve gelecek çalışmalara yön vereceği düşünülen önerilerde bulunulmuştur. Bu bölüm tartışma ve öneriler olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

5.1. Tartışma

Araştırmanın birinci alt problemi ‘Eğitim fakültesi sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören dördüncü sınıf öğretmen adaylarının iletişim becerileri hangi düzeydedir?’ şeklinde belirtilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer sonuca ulaşan Pehlivan (2005) sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğunu araştırmalarında belirtmiştir. Dilekman, Başcı ve Bektaş (2008) yapmış oldukları araştırmalarında eğitim fakültelerinde farklı bölümlerde okuyan öğretmen adaylarına kıyasla sınıf öğretmeni adaylarının yüksek düzeyde iletişim becerisine sahip olduğu bulgusuna ulaşması bakımından söz konusu araştırmayla benzer noktadadır. Bu bulgudan farklı sonuca ulaşan Bozkır, Tekin, Mete, Nacar ve Özer’in (2015) araştırmalarında asistanların ve Çevik’in (2011) araştırmasında ise öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin orta düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Uğurlu (2013) ise dördüncü sınıf öğretmen adaylarına göre birinci sınıf öğretmen adaylarının yeterli düzeyde iletişim becerisine sahip olduğu belirtilmiştir.

Araştırmanın ikinci alt problemi ‘Eğitim fakültesi sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören dördüncü sınıf öğretmen adaylarının iletişim becerileri; cinsiyetlerine, mezun oldukları okul türüne, kardeş sayısına, anne eğitim durumuna, baba eğitim durumuna, öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?’ şeklinde belirtilmiştir.

Bu çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin cinsiyete göre ne tür bir dağılım gösterdiği incelendiğinde sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Bu bulgu sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir. Bu bulguyu destekler nitelikte olan Bozkır, Tekin, Mete, Nacar ve Özer’in (2015) çalışmalarında asistanların cinsiyetlerine göre iletişim becerileri puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirtilmiştir. Yine

Elkatmış (2015) ve Pehlivan (2005) sınıf öğretmenleri üzerinde yaptıkları araştırmalarda sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri toplam puanları cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemekte olduğu ifade edilmiştir.

Araştırma bulgusundan farklı olarak Aydoğan'ın (2018) farklı fakültelerde okuyan öğrencilerin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada kadın öğrencilerin iletişim becerileri konusunda erkek öğrencilerden uyum yetenekleri, konuşmayı idare etmeleri ve konuşmaya karşı ilgili olmaları açısından daha iyi oldukları görülmüştür. Benzer şekilde Kıssal, Kaya ve Koç'un (2016) araştırmaları cinsiyet faktörü açısından incelendiğinde kadın öğrencilerin iletişim becerileri puan ortalamaları erkek öğrencilerden yüksek çıkmasına karşın istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadığı ifade edilmiştir. Alanyazında kadınların iletişim becerisi algılarının, erkeklere göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılan araştırmaların yer aldığı örnekleri çoğaltmak mümkündür. Şeker (2000) yaptığı çalışmada, erkek öğretmenlerin, kadınlara oranla düşük iletişim becerisi algısına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ülkemizde, öğretmenlik mesleğinin kadın mesleklerinden biri olarak düşünüldüğü genel yargısından hareketle, Strong (1943), toplum içerisinde uzun zamandan beri toplumun kimi meslekleri kadınlara atfettiğini ifade etmektedir. Ayrıca bireylerde; çoğunlukla kadınların edebiyat, müzik, öğretmenlik ve sanat gibi toplumun sosyal ihtiyaçlarıyla ilgili olduğu meslek gruplarıyla ilgilendiği düşüncesinin hakim olduğunu belirtmiştir. Buna göre, kadın adayların, öğretmenliğin kendilerine daha uygun bir meslek olarak algılamış olabilecekleri, bu durumun da iletişim becerisi algılarını olumlu etkilemiş olabileceğinin düşünülebileceğini vurgulamıştır (Akt. Çimen, 1988).

Elkin, Karadağlı ve Barut (2016) yapmış oldukları araştırmada iletişim becerileri bakımından cinsiyet değişkenini incelediklerinde kadın öğrencilerin davranışsal iletişim becerileri puan ortalaması erkeklere göre yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Buna ek olarak kadın öğrencilerin davranışsal puan ortalamalarının yüksek olmasının onların konuşma ve dinleme becerilerini daha etkin kullanabiliyor olduklarını ifade etmişlerdir. Çiftçi, Koçak ve Duman (2015) araştırmalarında üniversite birinci sınıf öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirme ölçeğinden elde ettikleri puanların cinsiyet değişkenine göre analizleri incelendiğinde, iletişim beceri puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği ve buna göre kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla iletişim becerilerinin daha iyi olduğu belirtilmiştir. Araştırmayla aynı paralellikte Aşçı, Hazar ve Yılmaz (2015), Yanık (2005) ve Kılıçoğlu, Gedik ve Akhan (2011) yapmış oldukları çalışmalarda kadın ve erkek öğrencilerin ortalama puanları arasında istatistiksel olarak kadın öğrencilerin lehine anlamlı

bir fark olduğu belirtilmiştir. Bu veriye dayanarak, kadın öğrencilerin iletişim becerilerini algılama düzeylerinin erkek öğrencilerinkine göre daha yüksek olduğunun söylenebileceğini ifade etmişleridir.

Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin kardeş sayısı değişkenine göre ne tür bir dağılım gösterdiğine bakılacak olursa analiz sonuçları, sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile sahip oldukları kardeş sayısı arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle öğretmen adaylarının iletişim becerileri, sahip oldukları kardeş sayısı değişkenine bağlı olarak değişmemektedir denilebilir. Kılıçoğlu, Gedik ve Akhan (2011) yapmış oldukları çalışmada kardeş sayısı değişkeni bakımından öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamış olması, bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Benzer şekilde, Aşçı, Hazar ve Yılmaz'ın (2015) çalışmalarında kardeş sayısı ile iletişim beceri puan ortalamaları ilişkili bulunsa da kardeş sayılarına göre puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermediği belirtilmiştir. Kardeş sayısı arttıkça iletişim beceri puanlarında düşme olduğu gözlenirse de bu gözlemin istatistiksel açıdan anlamsız olduğu ifade edilmiştir. Bu durum örnekleme iki ve üç kardeşi olduğunu bildirilenlerin oranlarının birbirine çok yakın değerler olmasından da kaynaklanabileceği belirtilmiştir.

Çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin anne eğitim durumu değişkenine göre ne tür bir dağılım gösterdiğine bakılacak olursa analiz sonuçları, öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle öğretmen adaylarının iletişim becerileri, anne eğitim durumuna bağlı olarak değişmemektedir denilebilir. Bu çalışma ile aynı paralellikte olan Kılıçoğlu, Gedik ve Akhan (2011) yapmış oldukları araştırmada öğretmen adaylarının anne eğitim durumu değişkeni bakımından iletişim becerisi ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Aynı şekilde Aşçı, Hazar, Yılmaz (2015) ve Elkin, Karadağlı, Barut (2016) çalışmalarında da benzer sonuçlar bulunmuştur.

Çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin baba eğitim durumu değişkenine göre ne tür bir dağılım gösterdiğine bakılacak olursa analiz sonuçları, öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle öğretmen adaylarının iletişim becerileri, baba eğitim durumuna bağlı olarak değişmemektedir denilebilir. Kıssal, Kaya ve Koç (2016) çalışmalarında baba eğitim düzeyi ile iletişim becerisi arasında anlamlı bir fark bulunmamış olması bu çalışmayı destekler niteliktedir. Bu bulgulardan farklı olarak Elkin,

Karadağlı ve Barut (2016) yapmış oldukları araştırmalarında baba eğitim düzeyi okur-yazar olan öğrencilerin iletişim becerileri ölçeği puan ortalamasının daha yüksek bulunduğunu öne sürmüşlerdir.

Çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinin öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebepler değişkenine göre ne tür bir dağılım gösterdiğine bakılacak olursa analiz sonuçları sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebepleri arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri, öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebebe bağlı olarak değişmemektedir şeklinde ifade edilebilir. Alanyazın incelendiğinde Yıldız (2016) çalışmasında öğrencilerin iletişim becerileri ile okuduğu bölümü isteyerek seçme değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulunmamış olması araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi ‘Eğitim fakültesi sınıf eğitimi anabilim dalında eğitim gören dördüncü sınıf öğretmen adaylarının empatik eğilimleri hangi düzeydedir?’ şeklinde belirtilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının empati düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum sınıf öğretmenlerinin bireylerin duygularını anlayabilmesi, bireye anlaşıldığının hissettirilmesi, kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması ve o kişinin duygularını, düşüncelerini doğru olarak anlaması bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca bu durum öğretmen adaylarının, öğrencinin kendi öğrenme yolundaki karşılaştığı problemleri fark edebilme, bu problemler için gerekli önlemleri alma ve sınıf dinamiğine uygun olan öğretim yöntem tekniğini belirlemesi veya değiştirmesi bakımından önemlidir. Arslanoğlu (2012), Ata (2010), Yılmaz ve Akyel (2008) tarafından yapılan çalışmalarda öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyinin yüksek olarak tespit edilmesi bu araştırmayla paralellik göstermektedir.

Alanyazında bu bulguya göre farklı sonuçlar da mevcuttur. Karakuş ve Tümkeya (2015) araştırmalarında sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunun düşük, az bir kısmının ise yüksek empatik beceri düzeyinde yer aldığı bulgusuna ulaşmışlardır. Bu bulguya göre sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlasının empatik beceri düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Fakat alanyazın incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin empatik becerileri ile ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular öğretmenlerde bu becerinin çoğunlukla yüksek olduğu yönündedir. Alçay, 2009; Alper, 2007; Ercoşkun ve Nalçacı, 2008; Ercoşkun, 2005; Yavaş, 2007; yapmış oldukları araştırmalarda bu bulguyu destekler sonuçlara ulaşmışlardır.

Öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin orta düzeyde olduğu bulgusuna ulaşan Deniz (2009), Ekinci (2009), Dev (2010) ve Korur, Öncü ve Küçük Kılıç (2016) söz konusu araştırma bulgusuna göre farklılık göstermektedir. Aynı şekilde Bozkır, Tekin, Mete, Nacar ve Özer (2015) de araştırmalarında öğretmenlerin empatik eğilimlerinin orta düzeyde olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Araştırmanın dördüncü alt problemi problemi ‘Eğitim fakültesi sınıf eğitimi anabilim dalında eğitim gören dördüncü sınıf öğretmen adaylarının empatik eğilimleri; cinsiyetlerine, mezun oldukları okul türüne, kardeş sayısına, anne eğitim durumuna, baba eğitim durumuna, öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebeplere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?’ şeklinde belirtilmiştir. Bu çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin cinsiyete göre ne tür bir dağılım gösterdiğine bakılacak olursa sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. $P > 0,05$ olduğundan cinsiyet değişkenine ilişkin ortalamalar arasında anlamlı düzeyde bir farkın olmadığı görülmüştür. Bu bulgu öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Alanyazın incelendiğinde bu çalışmayla aynı paralellikte sonuçlara ulaşan araştırmalar mevcuttur. Çelikkaleli ve Avcı (2015), Karataş (2012), Yılmaz ve Akyel (2008) öğrencilerin empatik eğilim düzeylerini cinsiyet değişkenine göre incelediği araştırmasında kadın öğrencilerle erkek öğrenciler arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir. Genç ve Kalafat (2008) öğretmen adaylarının, problem çözme becerileri hakkındaki görüşlerini incelediği araştırmalarında, kadın öğretmen adaylarının problem çözme becerileri ortalamasının erkeklere ait ortalamaya yakın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile problem çözme becerileri hakkındaki görüşleri arasında önemli düzeyde anlamlı bir farklılığın bulunamaması araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Benzer şekilde Çiftçi, Koçak ve Duman (2015) yapmış oldukları araştırma bulguları üniversite birinci sınıf öğrencilerin cinsiyet değişkeni açısından empati kurma beceri puanlarının anlamlı bir farklılığı ifade etmediği yönündedir. Korur, Öncü ve Kılıç (2016) beden eğitimi öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin araştırmadan elde edilen bulgular ışığında cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği belirtilmiştir. Bu araştırmalara ek olarak Bozkır, Tekin, Mete, Nacar ve Özer (2015) yaptıkları çalışmada asistanların cinsiyet değişkenine göre empatik eğilim puanları arasındaki farkı anlamlı bulmadıklarını belirtmişlerdir. Öte yandan Karakuş ve Tümkaya (2015) araştırmalarında kadın öğretmenlerin empatik becerilerinin erkek

öğretmenlerin empatik becerilerinden yüksek olduğunu ancak bu farklılığın anlamlı olmadığını tespit etmişlerdir.

Alanyazın incelendiğinde, bu çalışmaya göre farklı bulgular taşıyan, empatik eğilim ile cinsiyet arasında anlamlı bir farkın bulunduğu öne sürülen araştırmalar da mevcuttur. Özkan ve Yılmaz (2016) öğretmenlerin empati puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırdığı çalışma sonuçlarına göre empati puanlarının anlamlı olarak farklılaştığını dile getirmişlerdir. Kadın öğretmenlerin daha yüksek empatik eğilimleri olduğu sonucuna varmışlardır. Bu durumu destekler nitelikte, Yıldırım, Belli, Naktiyok, Gürbüz ve Aydın (2015) yönetim bölümü öğrencilerinin empatik eğilimlerinin karşılaştırılması üzerine yapmış oldukları araştırmalarında kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğunu ifade etmişlerdir. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek empatik eğilime sahip olduğu ifade edilmiştir. Örneğin Akbulut ve Sağlam (2010) sınıf öğretmenleri üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada kadın öğretmenlerin empatik eğilimlerinin erkek öğretmenlere kıyasla daha yüksek olduğunu öne sürmüşlerdir. Empati ölçeğinin Türkçe formunun üniversite öğrencileri üzerinde psikometrik özellikleri bakımından incelendiği araştırmada Bora ve Baysan (2009), kadın öğrencilerinin erkek öğrencilere kıyasla daha empatik olduğu kanısına varmışlardır. Ayrıca, empati ile ilgili yapılan bazı çalışmalara bakıldığında da çoğunlukla kadınların empatik becerilerinin erkeklerden daha iyi olduğu görülmektedir (Dökmen, 1987; Duru, 2002; Güner ve Levent 2018; Yılmaz ve Şahinkaya, 2010). Bu bulgulardan farklı olarak erkek öğrencilerin empatik eğilimlerinin daha iyi düzeyde olduğunu öne süren Aydoğan (2018), farklı fakültelerde okuyan öğretmenlerin empatik eğilimlerini cinsiyetleri açısından incelemiştir. Farklı fakültelerde okuyan erkek öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin mezun oldukları okul türüne göre ne tür bir dağılım gösterdiğine bakılacak olursa analiz sonuçları, sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile mezun oldukları okul türü arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Başka bir deyişle sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri, mezun olunan okul türüne bağlı olarak değişmemektedir denilebilir.

Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde analiz sonuçları, sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile sahip oldukları kardeş sayısı durumu arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Başka bir deyişle sınıf öğretmeni adaylarının empatik

eğilimleri, sahip olunan kardeş sayısı durumuna bağlı olarak değişmemektedir şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde analiz sonuçları, sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Başka bir deyişle sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri, anne eğitim durumuna bağlı olarak değişmemektedir denilebilir.

Genç ve Kalafat (2008) yaptıkları araştırmada öğretmen adaylarının hem demokratik tutumları hem de empatik becerileri hakkındaki görüşleri ile annelerinin öğrenim durumları arasında önemli düzeyde anlamlı bir farklılık bulunamaması bakımından bu araştırmayla paralellik göstermektedir. Alanyazın incelendiğinde, bu bulgudan farklı olarak empatik eğilimler ile anne eğitim durumu arasında anlamlı farkın görüldüğü çalışmalar da mevcuttur. Ekinci ve Aybek (2010) araştırmalarında öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile annelerinin eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğunu ortaya atmıştır. Anne eğitim düzeyine göre bulunan farkın kaynağına bakıldığında, anne eğitim düzeyi “okur-yazar olmayanların” puan ortalaması, anne eğitim düzeyleri “ilkokul”, “lise” ve “üniversite” olanlardan düşük bulunmuştur. Korur, Öncü ve Kılıç’ın (2016) yapmış oldukları araştırmalarından elde edilen bulgularda, anne eğitim durumuna göre beden eğitimi öğretmeni adaylarının ölçek puanları bakımından anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirtilmektedir. Anne eğitim durumunu ‘üniversite’ olarak belirten katılımcıların ortalama puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların toplam ölçekten aldıkları ortalama puanlara göre, anne eğitim durumunu ‘üniversite’ olarak belirten katılımcıların puanları, anne eğitim durumunu ‘okur-yazar değil’, ‘ilkokul’, ‘ortaokul’ ve ‘lise’ olarak belirten katılımcıların puanlarından daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde, Gülveren (2007) tarafından yapılan çalışmada adayların anne eğitim düzeyi arttıkça empati becerilerinin anlamlı olarak artmadığı sonucuna varılmıştır.

Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde analiz sonuçları, sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Başka bir deyişle sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri, baba eğitim durumuna bağlı olarak değişmemektedir denilebilir. Alanyazın incelendiğinde çalışmanın bulgularına göre farklılık gösteren, empatik eğilim ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu araştırmalara rastlanmaktadır. Örneğin; Ekinci ve Aybek (2010) öğretmen adaylarıyla yapılan araştırmalarında öğretmen

adaylarının empatik eğilimlerinin babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olduğunu ortaya atmıştır. Baba eğitim düzeyine göre bulunan farkın kaynağına bakıldığında ise, baba eğitim düzeyleri “üniversite”, “lise” ve “ilkokul” olanların empatik eğilim puan ortalamaları, baba eğitim düzeyleri “okur-yazar olmayan” ve “okur-yazar” olanlardan yüksek olduğu saptanmıştır. Baba eğitim düzeyi “ortaokul” olanların puan ortalamasının, babaları “okur-yazar olmayanların” ortalamasından yüksek olduğu gözlenirken, babaları “üniversite mezunu olanların” puan ortalamasından düşük olduğu bulunmuştur. Yine başka bir çalışmada; Korur (2016) empatik eğilimleri baba eğitim durumuna göre araştırdığı çalışmasındaki analizler, baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Farklılaşmanın hangi grup lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan test sonucu incelendiğinde, katılımcıların toplam ölçekten aldıkları ortalama puanlara göre, baba eğitim durumunu üniversite olarak belirten katılımcıların puanlarının, baba eğitim durumunu ilkokul ve ortaokul olarak belirten katılımcıların puanlarından düşük olduğu ifade edilmiştir. Başka bir araştırmada Genç ve Kalafat (2008) öğretmen adaylarının problem çözme becerileri hakkındaki görüşleri ile babalarının öğrenim durumları arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu ifade etmişlerdir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılan araştırma sonuçlarına göre, üniversite mezunu ve lise mezunu olanlar ile okur-yazar olmayanlar, ilkokul mezunu ve ortaokul mezunu olanlar arasında, üniversite mezunu ve lise mezunu olanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu duruma ek olarak öğretmen adaylarının empatik becerilerinin babalarının öğrenim durumlarına göre değişip değişmediği kontrol edildiğinde ise, anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebepler değişkenine göre incelendiğinde analiz sonuçları, sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebebi arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Başka bir deyişle sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri, öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebebe bağlı olarak değişmemektedir denilebilir. Alanyazında bu bulguyu destekleyen Bozkır, Tekin, Mete, Nacar ve Özer (2015)’in araştırmalarında mesleğini kendi istediği ile seçtiğini ifade edenlerin empatik eğilim ölçeği puan ortalamaları ile mesleği kendi isteği ile seçmediğini ifade edenlerin puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Akbulut ve Sağlam (2010), Karakuş ve Tümkaya (2015) yapmış oldukları çalışmalarında mesleği isteyerek tercih eden sınıf öğretmenlerinin empatik beceri puanları ile mesleği isteyerek tercih etmeyen sınıf öğretmenlerinin empatik beceri puanları arasındaki

farklılığın anlamlı olmaması araştırma bulgularıyla aynı paralellikte olduğunu göstermektedir.

Yapılan çalışmalar arasında empatik eğilim ile öğretmenlik mesleğini seçmedeki sebepler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu araştırma sonuçlarına da rastlanmaktadır. Örneğin; Çelik, Çağdaş (2010) mesleğini isteyerek seçenlerin empatik eğilim düzeyi puanları, mesleğini isteyerek seçmeyenlere oranla daha yüksek olduğu araştırmalarında elde edilen istatistiksel değerlerin, öğretmenlerin empatik eğilimlerinde mesleği isteyerek seçip seçmemeye göre anlamlı bir fark gösterdiğini belirtmişlerdir.

Araştırmanın beşinci alt problemi ‘Eğitim fakültesi sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören dördüncü sınıf öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?’ şeklinde tanımlanmıştır. Yapılan araştırmaya göre sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerisi toplam puanları arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bağlamda bireylerin birbirlerini anlayabilmesi ve kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri bakımından empatik eğilime sahip olma iletişim becerisinin önemli bir gereğidir. Ayrıca bireylerin empatik duyarlılıklarına önem vermeleri iletişim becerilerini geliştirebilmek adına gerekli olabilmektedir denilebilir.

Alanyazın incelendiğinde, Uğurlu (2013) araştırmasında öğretmen adaylarının iletişim becerisi ve empatik eğilimleri arasında yüksek düzeyde bir ilişki olduğunu belirtmesi yapılan çalışmayla benzer sonuca ulaştığını göstermektedir. Çetinkaya ve Alparslan (2011) araştırmalarında öğrencilerin empatik duyarlılığı ile iletişim becerilerinin zihinsel boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Benzer bir şekilde; Bozkır, Tekin, Mete, Nacar ve Özer (2015) de araştırmalarında çalışmaya katılan asistanların empatik eğilim düzeyleri ve iletişim becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyon bulmaları araştırmayla paralellik göstermektedir.

Bu çalışmadan farklı olarak Dere Çiftçi, Koçak ve Duman’ın (2015) çalışmalarındaki korelasyon sonuçları incelendiğinde ise öğrencilerin iletişim becerileri ile empati kurma becerileri arasında ilişki görülmediği bulgusuna varılmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarına dayanarak aşağıdaki öneriler sunulabilir.

1. Yapılan araştırma sonucu ve diğer araştırma sonuçları, öğretmen eğitiminde empatik eğilim ve iletişim becerilerinin öğretmen adayları açısından önemli bir yere sahip olduğunu göstermiştir. Bu anlamda öğretmen yetiştirme programları yeniden gözden geçirilmelidir.
2. Araştırma sınıf eğitimi anabilim dalında öğrenim gören dördüncü sınıf öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Empatik eğilim ve iletişim becerileri algısına tüm öğretmen adaylarının sahip olması gerektiği düşünülecek olursa eğitim fakültelerinde farklı anabilim dallarında öğrenim gören öğretmen adaylarının yer aldığı empatik eğilim düzeyleri ve iletişim becerilerine yönelik araştırmalar yapılabilir.
3. Bu çalışma nicel verilerle desteklenmiş bir çalışmadır. Ülke içerisinde birçok bölgeden seçilen illerdeki üniversitelerde öğrenim gören öğretmen adaylarının yer aldığı nicel ve nitel verilerle desteklenen bir araştırma daha bütüncül bir bakış açısı oluşturabilir. Öğretmen adaylarının iletişim ve empatik eğilim becerileri farklı araştırmalar değerlendirilerek incelenebilir.
4. Bu araştırmada Türk Milli Eğitim sisteminde yer alan ilköğretim programındaki, kazandırılması hedeflenen beceriler kapsamında öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ve iletişim becerileri arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır, öğretmen adaylarının programda belirtilen farklı becerilere sahip olma düzeyleri ve aralarındaki ilişki incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Abacı, R. (1995). *Egan ve nottingham insan İlişkileri beceri eğitimi modellerinin grup üyelerinin kendine saygı, kendini kabul ve kendini gerçekleştirme düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış araştırma, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Açıkgöz, H. M. (2005). *Etkili iletişim*. Ankara: Elis Yayınları.
- Açıkgöz, K. (2005). *Etkili öğretme ve öğrenme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Adams, G., Jensen, L., Peery, C. ve Gaynard, L. (1981). Maternal behavior and the development of empathy in preschool children. *Psychological Reports*, 48(3), 879-884.
- Afyon, Y., Işıkdemir, E. (2013). Futbol antrenörlerinin iletişim becerileri, tükenmişlik düzeyleri ve yaşam tatminleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10 (1), 1705-1716.
- Akbulut, E., Sağlam, H. (2010). Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1068-1083.
- Akoğuz, M. (2002). *İletişim becerilerinin geliştirilmesinde yaratıcı dramının etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akyol, A. ve Çiftçi, H. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarının empatik beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 21, 13-23.
- Alkaya, Y. (2004). Lise öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerinin sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir*.
- Alper, D. (2007). *Psikolojik danışmanlar ve sınıf öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeyleri-iletişim ve empati becerilerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Altıntaş, G. (2006). *Liseli ergenlerin kişiler arası iletişim becerileri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alver, B. (2005). Psikolojik danışma ve rehberlik eğitimi alan öğrencilerin empatik beceri ve karar verme stratejilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 14, 19-34.
- Arslan, E., Erbay, F. ve Saygın, Y. (2010). Yaratıcı drama ile bütünleştirilmiş iletişim becerileri eğitiminin çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü öğrencilerinin iletişim becerilerine etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 2-8.

- Ataşalar, J. (1996). *Üniversite öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine cinsiyet ve yaşlarına göre kendini açma davranışları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Atlı, A. ve Kutlu, M. (2012). Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 23, 1.
- Aybek, B. (2010). *Örneklerle ve eleştirel düşünme*. Adana: Nobel Kitapevi.
- Aydın, A. (1996). *Empatik becerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Aydın, A. R. (2009). Öğretmen öğrenci ilişkilerinde empati ve öğretmenlerin rol modeliği üzerine. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9, 75-84.
- Aydoğan, D. (2018). *İletişim bilimine giriş*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Badea. (2010). The role of empathy in developing the leader's emotional intelligence. *Theoretical and Applied Economics*, 17, 69-78.
- Baker, S. ve Shaw, M. (1994). *Improving counseling through primary prevention*. Ohio Merrill Publishing Company.
- Balcı, A. (1995). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Balcı, S ve Yılmaz, M. (2000). Çocukları anaokuluna devam eden annelere verilen iletişim becerleri eğitiminin ailenin işlevlerine etkisi. *Türk PDR Dergisi*, 14, 17-24.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (1994). *Bedenin dili*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Barr, J. J. (2011). The relationship between teachers' empathy and perceptions of school culture. *Educational Studies*, 37, 365-369.
- Baron-Cohen S, Wheelwright, S. (2004). The empathy quotient: an investigation of adults with Asperger syndrome or high functioning autism and normal sex differences. *J Autism Dev Disord*. 34, 163-175.
- Barut, Y. (2004). Ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma eğilimi düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *XIII.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Barut, Y. (2004). Öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma eğilimi düzeylerinin değişkenler açısından incelenmesi. *13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Samsun.

- Barutçugil, İ. (2011). *Kültürlerarası farklılıkların yönetimi*. İstanbul: Kariyer yayınları.
- Basch, M. (1983). Empathic understanding: A review of the concept and some theoretical considerations. *J Am Psychoanal Assoc*, 31,101-126.
- Başar, H. (1999). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bayam, G. ve Dilbaz, N. (1993). Üç farklı meslek grubunda empatik beceri düzeylerinin karşılaştırılması. *Kriz Dergisi*, 3,182-184.
- Bayrak, S. (1995), *Örgütlerde etkili iletişim ve yönetimi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum.
- Beebe, S. (2005). *Interpersonal communication*. Sydney: Pearson Publishing.
- Berger, D. (1984). On the way to empathic understanding. *American Journal of Psychotherapy*, 111-119.
- Bilen, M. (1994). *Sağlıklı insan ilişkileri*. Ankara: Sistem Ofset.
- Bingöl, G. ve Demir, A. (2011) Amasya sağlık yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri, *Göztepe Tıp Dergisi*, 26, 152-159.
- Bingöl, T., Uysal, R. (2015). Empati geliştirme grup rehberliği programının ilköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin empati düzeylerine etkisi. *İlköğretim Online*, 14, 430-437.
- Buckman, R. (2001). Communication skills in palliative care. *Neurologic Clinics*, 989-1004.
- Bulut, N. B. (2004). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin iletişim becerilerine ilişkin algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 443-452.
- Bolat, S. (1996). Eğitim örgütlerinde iletişim: Hacettepe üniversitesi eğitim fakültesi uygulaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 75-80.
- Bozkır, Ç., Tekin, Ç. ve Mete, B. (2015). İnönü üniversitesi tıp fakültesi asistan doktorların iletişim becerileri. Empatik Eğilimleri ve Etkileyen Faktörler, *Medicine Science*, 2473-2487.
- Brems, C. (1988). Dimensionality of empathy and its correlates. *The Journal of Psychology*. 123, 329-337.
- Bulut Bozkurt, N. (2004). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin iletişim becerilerine ilişkin algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 443-452.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Can, H. ve Aşan, Ö. (2006). *Örgütsel davranış*. Ankara: Arıkan Basım Yayım Dağıtım.
- Chen, D., Lew, R., Hershman, W. and Orlander, J. (2007). A Cross-sectional measurement of medical student empathy. *Journal of General Internal Medicine*, 22, 1434-1438.
- Cooper, B. (2002). *Teachers as moral models? The role of empathy in teacher/pupil relationships*. Leeds Metropolitan University.
- Cotton, K. (2001). *Developing empathy in children and youth*. www.nwrel.org adresinden 18 Eylül 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Cruz, B.C., & Patterson, J.M. (2005). Cross-cultural simulations in teacher education: Developing empathy and understanding. *Multicultural Perspectives*, 7, 40-47.
- Cüceloğlu, D. (1985). *İnsan ve davranışı; psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: . Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1995). *İyi düşün doğru karar ver*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (2004). *İnsan ve davranışı*. İstanbul : Remzi Kitabevi.
- Çağlar, İ. ve Kılıç, S. (2011). *Eğitim fakülteleri için genel iletişim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Çam, S. (1999). İletişim becerileri eğitimi programının öğretmen adaylarının ego durumlarına ve problem çözme becerisine etkisi. *Türk PDR Dergisi*, 12, 16-27.
- Dökmen, Ü. (1995). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2005). *İletişim çatışmaları ve empati*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2008). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duru, E. (2002). Öğretmen adaylarında empatik eğilim düzeyinin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 21-35.
- Duy, B. ve Yıldız, M. A. (2014). Ergenler için duygu düzenleme ölçeğinin türkçeye uyarlanması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5, 23-35.
- Egan, G. (1994). *Psikolojik danışmaya giriş*. Akkoyun F. (Çev). Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Ekinci, Ö. (2009). *Öğretmen adaylarının empatik ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi. Adana.
- Ekinci, Ö., ve Aybek, B. (2010). Öğretmen adaylarının empatik ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *İlköğretim-Online*, 9, 816-827.

- Elkatmış, M. (2015) Yazılı ve sözlü anlatım ile etkili iletişim derslerinin sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerine etkisinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 14, 1341-1357.
- Elkin, N., Karadağlı, F. ve Barut, A.Y. (2016). Sağlık bilimleri yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri düzeyleri ve ilişkili değişkenlerin belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9, 70-80.
- Ercoşkun, M. H. (2005). *Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ercoşkun, M., H., Dilekmen, M., Ada, Ş. ve Nalçacı, A. (2006). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin bireysel değişkenler açısından incelenmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 171-182.
- Erçoban, S. (2003). *İlköğretim II. kademesindeki branş öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Erdil, N. (2008). *Şizofrenide zihin teorisi, empati ve iç görü yeteneklerinin klinik değişkenler ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Eren, E. (2000). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi*. Beta Yayınevi, İstanbul.
- Ergen, H. (2001). Öğretmenlerin toplumsal konumları ve rolleri. (Online) <http://www.yunus.hacettepe.edu.tr/hergen/edusos/ogretmenrolleri.htm>. (14 Kasım 2018 tarihinde indirilmiştir.)
- Ergin, A. ve Birol, C. (2000). *Eğitimde iletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergin, A. (2010). *Eğitimde etkili iletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergül, H. F. (1995). *Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin benlik algı düzeyleri ile empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ergün, M. ve Özdaş, A. (1999). Okul gözlemi ve uygulama çalışmalarının öğretmen adayları üzerindeki etkisi. *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 115-119.
- Erkuş, A. (2005). *Bilimsel araştırma sarmalı*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Eroğlu, E. (2012). *Eğitim ortamlarında etkili iletişim ve boyutları*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Ersoy, E. ve Köşger, F. (2016). Empati tanımı ve önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 10-20.

- Fernandez-Olano, C., Montoya-Fernandez, J. ve Salinas-Sanchez, A. S. (2008). Impact of clinical interview training on the empathy level of medical student and medical and residents. *Medical Teacher*, 30, 332-324.
- Garton, A. F. ve Gringart E. (2005). The Development of a scale to measure empathy in 8- and 9-year old children, *australian journal of education and developmental psychology*, 5, 17-25.
- Gemci, H. (2012). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerine uygulanan etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin öğrencilerin iletişim ve empatik becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Genç, S.Z. ve Kalafat, T. (2008). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 211- 222.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.
- Gökçe, O. (2002). *İletişim bilimine giriş*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Greathouse, G. F., ve Dowd, S. B. (1996). Using critical thinking to teach empathy. *radiologic technology*, 67, 435-437.
- Güçlü, M. (2017). Örgütsel iletişim: Eğitim kurumlarındaki yeri ve önemi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7, 854-870.
- Gül, G. (2004). Birey, toplum, eğitim ve öğretim. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 223-236.
- Güldağ, S. (2007). *Düzce çakırlar ilköğretim okulunda okuyan öğrencilerin ebeveynlerinin empatik düzeylerinin ailelerin sosyo ekonomik yapılarına göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Güler, Ç. ve Gazioğlu, A. S. (2008). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinde öznel iyi olma hali, psikiyatrik belirtiler ve bazı kişilik özellikleri: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 107-114.
- Günay, K. (2003). *Sınıf yönetiminde öğretmenlerin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Güner, A., Levent, F. (2018). Halk eğitimi merkezlerinde çalışan öğretmenlerin kültürler arası duyarlılık düzeyleri ile empatik eğilimleri arasındaki ilişki. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3, 968-984.
- Güneş, A. (2011). Kişilerarası iletişim sürecinde beden dili kavramı ve rolü üzerine kuramsal bir çalışma. *E- Journal of New World Sciences Academy*, 6, 4.
- Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde iletişim kalitesi*. İstanbul: Der Yayınları.

- Gürüz, D. ve Eğinli, A. T., (2011). *Kişilerarası iletişim bilgiler etkiler-engeller*. Ankara: Nobel akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Hançer, M. ve Tanrısevdi A., (2003). Sosyal zeka kavramının bir boyutu olarak empati ve performans üzerine bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 211-225.
- Higgins-D'Alessandro, A., & Sadh, D. (1997). The dimensions and measurement of school culture: Understanding school culture as the basis for school reform. *International Journal of Educational Research*, 27, 553-569.
- Hoffman, M. L. (1994). Empathy, role taking, guilt, and development of altruistic motives. In B. Puka (Ed.), *Reaching out: Caring, altruism, and prosocial behavior: Vol. 7. Moral development: A compendium* (pp. 124-143). New York: Garland
- İkiz, F.(2009). İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların empati düzeylerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8, 2.
- İplikçi, H. G. (2015). İletişimde temel modeller ve kitle iletişim modelleri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7, 15-24.
- Jackson, E. (1987). Behavior in groups as a predictor of internal empathy and communicated empathy. *Social Work With Groups*, 10, 3-16.
- Kabasakal, Z. ve Çelik, N. (2010). Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi. *İlköğretim Online*, 203-212.
- Karabulut, E. O., ve Pulur, A. (2016). Üst düzey çim hokeyi sporcularının empatik eğilim düzeylerinin farklı değişkenler bakımından incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10, 51-58.
- Karahan, F. T. (1998). Empatik beceri ve insan doğası anlayışı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 207-219.
- Karahan, F. T., Sardoğan, M.E., Özkamalı, E. ve Dicle, A.N. (2006). Öğretmen adaylarında demokratik tutum, nevrotik eğilimler ve kendini gerçekleştirme. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 149-158.
- Karakuş F. ve Tümkeya S. (2015). Sınıf öğretmenlerinin empatik beceri düzeylerinin sosyodemografik değişkenlere ve tercih ettikleri disiplin türlerine göre incelenmesi. *PegemA Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5, 375-396.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, A. (2010). *İletişime giriş: Temel kavramlar ve süreçler. Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim*. Ankara : PegemA Akademi Yayınları.
- Kaya, A., Siyez, D. (2010). KA-Sİ çocuk ve ergenler için empatik eğilim ölçeği geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35, 110-125.

- Kesicioğlu, O. S., ve Güven, G. (2014). Okul öncesi öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeyleri ile problem çözme, empati ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 1371-1383.
- Kılbaş, Ş. (2000). 2000’li yıllarda etkili öğretmen nasıl olmalıdır? *Ç.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 2, 19, 34-42.
- Kısaç, İ. (2002). *Öğretmen-öğrenci iletişimi. Sınıf yönetimi*. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Kıssal, A., Kaya, M. ve Koç, M. (2016). Hemşirelik ile beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri ve etkileyen iletişim beceri düzeyleri. *ACU Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3, 134-141.
- Kışlak, Ş., ve Göztepe, I. (2012). Duygu dışavurumu, empati, depresyon ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 27-46.
- Korkmaz, M. (2008). Okul müdürlerinin liderlik stilleri ile öğrenen örgüt özellikleri arasındaki ilişki üzerine nicel bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 14, 75-98.
- Korkmaz, N. H., Şahin, E., Kahraman M. ve Öztürk, F. (2001). U.Ü. eğitim fakültesi beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerini empatik becerilerinin cinsiyete göre karşılaştırılması; II. Uluslararası spor psikolojisi kongresi, Ekim, İzmir-Türkiye.
- Korkut, F. (1996).” İletişim becerilerini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlilik ve geçerlik çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*; 2, 18-23.
- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 143-149.
- Korur, E., Öncü, E. ve Küçük Kılıç, S. (2016). Eleştirel düşünme ve empatik eğilim ilişkisi: Beden eğitimi öğretmeni adayları örneği. *Journal of Computer and Education Research*, 4, 19-204.
- Körükçü, Ö., Gündoğan, A. ve Ogelman, G.H. (2014). Okul öncesi eğitimi öğretmenliği lisans öğrencilerinin benlik saygısı ve empatik becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23, 1665-1678.
- Kuzgun, Y. (2006). *İlköğretimde rehberlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Küçük, D. (2011). *Müzik öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Sözel Bildiri, 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, İstanbul.
- Küçükahmet, L. (1999). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

- Küçükkaragöz, H., Canbulat, T. ve Akay, Y. (2013). Öğretmen adaylarında atılganlık düzeyi ve iletişim becerileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 123-133.
- Lasswell, H. D. (1948a). The Communication of ideas. *The structure and function of communication in society*. 24, 215-228.
- Lipsitt, N. (1993). *Development of empathy in children. The Contribution Of Maternal Empathy And Communication Style*. PHD, Ohio.
- Loukas, A., Paolos, S.K. ve Robinson, S. (2005). Early adolescent social and overt aggression. Examining the Roles of Social Anxiety and Maternal Psychological Control. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 335-345.
- Maxwell, J. (1996). *Qualitative research design. An Interactive Approach* Thousand Oaks, Sage, CA.
- McQuail, D. ve Sven, W. (2010). *İletişim modelleri*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Mete, S. ve Gerçek, E. (2005). Pdö yöntemiyle eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim ve becerilerinin incelenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 9, 11-17.
- Mueller, M. A. ve Waas, G. A. (2002). College students' perceptions of suicide: The role of empathy on attitudes, evaluation and responsiveness. *Death Studies*, 26, 325-341.
- Myry, L. ve Helkama, K. (2001). University students' value priorities and emotional empathy. *Educational Psychology*, 21, 25-40.
- Nacar, F. S., ve Tümkaya, S. (2011). Sınıf öğretmenlerinin iletişim ve kişilerarası problem çözme becerilerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10, 493-511.
- Nazik, E., Arslan, S. (2011). Hemşirelik öğrencilerinin empatik becerileri ile öz duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14, 69-75.
- Nickerson, A. B., Mele, D., ve Princiotta, D. (2008). Attachment an empathy as predictors of roles as defenders or outsiders in bullying interactions. *Journal of School Psychology*, 46, 687-703.
- Oğuz, A. ve E. Altun (2011), *Öğretmen adaylarının yaratıcı dramaya yönelik tutumları ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Öz, F. (1992). *Hemşirelerin empatik iletişim becerisi ve eğilimine eğitimin etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Özerbaş, M. A., Bulut, M. ve Usta, E. (2007). Öğretmen adaylarının algıladıkları iletişim becerisi düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, (KEFAD)*, 8, 123-135.
- Özkan, B. ve Yılmaz, Ö. (2016). Okul öncesi ve bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmenlerinin empati düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Field Education*, 2, 72-78.
- Özodaşık, M. (2012). Halkla ilişkiler ve iletişim. *T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2682*
- Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*, 13-23.
- Pehlivan, K. (2005). Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, 4, 17-23.
- Rehber, E. (2007). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Rehber, E., ve Atıcı, M. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 323-342.
- Rigel, N. (2000). *İleti tasarımı ve haber*. İstanbul: Der Yayınları.
- Sabuncuoğlu, Z. ve Gümüş, M. (2008), *Örgütlerde iletişim*. İstanbul: Arıkan Yayıncılık.
- Sağkal, A. S. (2011). *Bariş eğitimi programının ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri, empati düzeyleri ve barişe ilişkin görüşleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Salkind, N. J. (Ed.), (2008). *Encyclopedia of educational psychology*. (Vols. 1-2). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Sargın, N. (1993). *Rehber öğretmenlerin empati düzeylerinin geliştirilmesine ilişkin bir model önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sayın, S. (2003). Farklı programlarda okuyan öğretmen adayı üniversite öğrencilerinin empatik eğilimi, öğretmenlik mesleğine karşı tutum ve mesleki benlik saygısı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, 74-84.
- Shannon, C. E., ve Weaver, W. (1949). *The mathematical theory of Communication*. Urbana, IL: The University of Illinois Press, 1-117.
- Solak, A., (2009). *İnsan ilişkileri ve iletişim*. Ankara: Hegem Yayınları.

- Sümbüloğlu, V. ve Sümbüloğlu, K. (2005). *Klinik ve saha araştırmalarında örnekleme yöntemleri ve örneklem büyüklüğü*. Ankara: Alp Ofset.
- Şahin, A. (2007). *İlköğretim okullarında zorbacı davranışların azaltılmasına yönelik empati eğitim programının etkisinin araştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Şahin, S. ve Aral, N. (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1, 55-56.
- Tanrıdağ, Ş. R. (1992). *Ankara'daki ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personelin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tatar, M. (2004). Etkili öğretmen. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1-26.
- Tekinalp, Ş. ve Uzun, R. (2006). *İletişim araştırmaları ve kuramları*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Telman, N ve Ünsal, P. (2005). *İnsan ilişkilerinde iletişim*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Tettegah, S., ve Anderson, C.J. (2007). Pre-service teachers' empathy and cognitions: Statistical analysis of text data by graphical models. *Contemporary Educational Psychology*, 32, 48-82.
- Totan, T., Doğan, T., ve Sapmaz, F. (2012). The toronto empathy questionnaire: Evaluation of psychometric properties among Turkish university students. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 46, 179-198.
- Tuncay T. ve İl S. (drl.) (2009). *Sosyal hizmet uygulamasında empatiyi yeniden düşünmek: Toplum ve sosyal hizmet*, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi, 20, 2, Ankara.
- Tuncer, M. ve Demiralp, M. (2016). Psikiyatri kliniklerinde çalışan hemşirelerde duygusal zekâ ve iletişim becerileri ilişkisi: Çok merkezli bir çalışma. *TAF Prev Med Bull.*, 15, 389-395.
- Tutar, H ve Yılmaz, M.K. (2010). *Genel iletişim kavram ve modeller*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tutuk A., Al D. ve Doğan S. (2002). Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6, 36- 41.
- Türkmen, İ. (2000). *Yöneticiler için etken iletişim modeli*. Ankara: Mpm Yayını.
- Uçak Şimşek, E. (1995). *Öğretmen ve öğrencilerin empatik tepkileri ile öğrencilerin kendilerine verilmesini istedikleri empatik tepkilerin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek. Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, S.B.E., Ankara.

- Uğur, A. (2007). *Oluşturmacı sosyal bilgiler öğretiminde örnek olay incelemesi tekniği kullanımının öğrencilerin empatik düşünme becerilerine etkisi: Bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uğurlu, C. T. (2013). Öğretmenlerin iletişim becerisi ve empatik eğilim davranışlarının çocuk sevme düzeyleri üzerine etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3, 51-61.
- Ünal, G. (1997). *Psikolojik danışma ve rehberlik eğitimi alan öğrencilerin empatik eğilimlerinde gözlenen değişimler (Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ünal, F. (2007). Çocuklarda empatinin gelişimi: Empatinin gelişiminde anne baba tutumlarının etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 176, 134-145.
- Varış, F. (1988). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Vural, M. (2005). *İlköğretim okulu ders programları ve öğretim kılavuzları*. Erzurum: Yakutiye Yayıncılık.
- Yanık, M. (2015). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin yaptıkları spor türü ve diğer bazı değişkenlerin iletişim beceri düzeylerine etkisi. *International Journal of Human Science*, 12, 1365-1376.
- Yeşilyaprak, B. (2001). Duygusal zeka ve eğitim açısından doğurguları. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 7, 139-146.
- Yıldırım, A. (2005). Kişilerin empatik eğilimleri ile boşanma arasındaki ilişkinin incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 233- 242.
- Yıldırım, İ. ve Ergene, T. (1994). *İlkokul müfettiş adaylarının empatik eğilim düzeylerine göre iş doyumları*. 1. Eğitim bilimleri kongresi, 678-687, Adana.
- Yıldız, S. B. (2016). Turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin iletişim ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 13, 4084-4099.
- Yılmaz, İ. ve Akyel, Y. (2008). Beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğitim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Fakültesi Dergisi*, 9, 27-33.
- Yiğitbaş, Ç., Deveci, S., Açık, Y., Ozan, A., ve Oğuzöncül, A. (2013). The empathic tendency and empathic skills of a group of students receiving health education. *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4, 7-13.
- Yiğiter K., Engin A. ve Yağız O. (2007). Öğrenme sürecinde bireyler arası iletişim ve etkileşim. *KKEFD/JOKKEF*, 15, 123-157.

Yüksel-Şahin, F. (1997). *Grupla iletişim becerileri eğitiminin üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

<http://oygm.meb.gov.tr/www/>). (10 Eylül 2018 tarihinde erişilmiştir.)

EKLER

EK-1 ÖLÇEK

Sevgili öğretmen adayları,

Bu ölçek, üniversite bünyesinde yürütülen bilimsel bir çalışmaya veri toplamayı amaçlamaktadır. Kişisel olarak sizi değerlendirmeye yönelik değildir. Adınızı yazmanız gerekmektedir. Lütfen boş soru bırakmayınız. Katkılarınız ve iş birliğiniz için teşekkür ederiz.

Senem Günözü Kurt
Sınıf Öğretmenliği ABD
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ:

1. Cinsiyetiniz ☐ Kadın ☐ Erkek	2. Kardeş sayınız ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ve 5'den fazla	3. Mezun olunan lise türü ☐ Anadolu Lisesi ☐ Anadolu Öğretmen Lisesi ☐ İmam Hatip Lisesi ☐ Teknik Lise ☐ Fen Lisesi ☐ Düz Lise
4. Öğretmenlik mesleğini seçmedeki temel sebebiniz hangisidir? ☐ Kendi isteğimle seçtim. ☐ Ailem istediği için seçtim. ☐ Öğretmenlerimin yönlendirmesiyle seçtim. ☐ Arkadaşlarımın yönlendirmesiyle seçtim. ☐ İş garantisi olarak düşündüğüm için seçtim.		
5. Anne Eğitim Durumu ☐ Okur-yazar değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans		6. Baba Eğitim Durumu ☐ Okur-yazar değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans

BÖLÜM I

Aşağıda verilen ifadelerin karşısındaki seçenekler 'hiç uygun değil' ile 'tamamen uygun' arasında 1'den 5'e kadar sıralanmıştır. Katılım derecenizi 1 ile 5 arasında, size uygun gelen bir seçeneği X ile işaretleyiniz.

	İfadenin karşısında, size uygun gelen seçeneğin üzerini X ile işaretleyiniz.	Hiç Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Tamamen Uygun
1	Diğer insanların başına gelen talihsizlikler beni etkilemez.	1	2	3	4	5
2	Birine saygısızca davranıldığını görmek, beni üzer.	1	2	3	4	5
3	Yakınımdaki bir insan mutlu olduğunda bundan etkilenmem.	1	2	3	4	5
4	İnsanların daha iyi hissetmesini sağlamaktan mutluluk duyarım.	1	2	3	4	5
5	Bir arkadaşım sorunları hakkında konuşmaya başladığında konuyu değiştirmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
6	İnsanlar üzgün olduklarında hiçbir şey söylemeseler bile onların üzgün olduklarını anlayabilirim.	1	2	3	4	5
7	Sağlıklarına özen göstermeyip ciddi hastalıklara yakalanan insanlara acımam.	1	2	3	4	5
8	Birisi ağladığında sinir olurum.	1	2	3	4	5
9	Başka insanların nasıl hissettikleri beni gerçekten alakadar etmez.	1	2	3	4	5
10	Üzgün bir insan gördüğümde ona yardım etmek için güçlü bir istek duyarım.	1	2	3	4	5
11	Birine haksızca davranıldığını gördüğümde, ona acımam.	1	2	3	4	5
12	İnsanların mutluluktan ağlamasını saçma bulurum.	1	2	3	4	5
13	Birisinin kullanıldığını gördüğümde, onu koruma isteği hissederim.	1	2	3	4	5

BÖLÜM II

YÖNERGE: Aşağıda sunulan ifadeleri, genelde gösterdiğiniz tepkilere göre değerlendiriniz. Değerlendirmenizi **5-her zaman**, **4-sıklıkla**, **3-bazen**, **2-nadiren**, **1-hiçbir zaman** olmak üzere derecelendirdikten sonra cevap kağıdındaki uygun yere (x) koyarak belirtiniz.

		1- hiçbir zaman	2- nadi ren	3- bazen	4- sıklıkla	5- her zaman
1	Sorunlarını dinlediğim insanlar benim yanımdan rahatlayarak ayrılırlar.	1	2	3	4	5
2	Düşüncelerimi istediğim zaman anlaşılır biçimde ifade edebilirim.	1	2	3	4	5
3	Düşüncelerimi başkalarına tam olarak iletmekte zorluk çekmem.	1	2	3	4	5
4	Sosyal ilişkide bulunduğum insanları oldukları gibi kabul edebilirim.	1	2	3	4	5
5	İnsanların önemli ve değerli olduklarını düşünürüm.	1	2	3	4	5
6	Birisiyle ilgili bir karara ulaşmadan önce onunla ilgili gözlemlerimi gözden geçiririm.	1	2	3	4	5
7	İlişkide bulunduğum kişilerin anlatmak istediklerini dinlemek için onlara zaman ayırırım.	1	2	3	4	5
8	İnsanlara karşı sıcak kanlıyım.	1	2	3	4	5
9	İnsanlara gerektiğinde yardım etmekten hoşlanırım.	1	2	3	4	5
10	Olaylara değişik açılardan bakabilirim.	1	2	3	4	5
11	Düşüncelerimle yaptıklarım birbirleriyle tutarlıdır.	1	2	3	4	5
12	İlişkilerimin daha iyiye gitmesi için bana düşenleri yapmaya özen gösteririm.	1	2	3	4	5
13	Kendime ve başkalarına zarar vermeden içimden geldiği gibi davranabilirim.	1	2	3	4	5
14	Arkadaşlarımla beraberken kendimi rahat hissedirim.	1	2	3	4	5
15	Yaşadığım olaylardaki coşkuyu her halimle başkalarına iletebilirim.	1	2	3	4	5
16	İlişkilerim nasıl geliştiğini ve nereye gittiğini anlamak için düşünmeye zaman ayırırım.	1	2	3	4	5
17	Karşımdakini dinlerken anlamadığım bir ayrıntı olduğunda konunun açığa kavuşması için sorular sorarım.	1	2	3	4	5
18	Benimle özel olarak konuşmak isteyen bir arkadaşım olduğunda konuyu ayaküstü konuşmamaya özen gösteririm.	1	2	3	4	5
19	Birisini anlamaya çalışırken sakın bir ses tonuyla konuşurum.	1	2	3	4	5
20	İlişkilerimi zenginleştiren eğlenceli, keyifli bir yanım var.	1	2	3	4	5
21	Birisine bir öneride bulunurken, onun öneri vermeme isteyip istemediğine dikkat ederim.	1	2	3	4	5
22	Birini dinlerken ne karşılık vereceğimden çok onun ne demek istediğini anlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
23	İletişim kurduğum insanlar tarafından anlaşıldığımı hissedirim.	1	2	3	4	5
24	Bir yakınımın sorunu olduğunda bunu onunla suçlayıcı olmayan bir dille konuşmak için girişimde bulunurum.	1	2	3	4	5
25	Karşımdakini dinlerken sırf kendi merakımı gidermek için ona özel sorular sormaktan kaçınırım.	1	2	3	4	5

Ek-2 Ölçek Kullanım İzinleri

İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ) Kullanım İzni

Gönderen: Senem Günönü Kurt <senem.gunonu@bahcesehir.k12.tr>

Gönderildi: 25 Ocak 2019 Cuma 13:15:30

Kime: Fidan KORKUT

Konu: ölçek kullanım izni

Merhaba Sayın Fidan Hocam,
Ben Pamukkale Üniversitesi Yüksek Lisans öğrencisiyim. Tezimde sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi çalışıyorum. Eğer uygun görürseniz tezimde tarafınızdan geliştirilen "İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği" (İBDÖ) kullanmak istiyorum. İyi çalışmalar dilerim.

Senem Günönü Kurt
Sınıf Öğretmeni
Denizli Kampüsü

Kimden: Fidan KORKUT <fidan.korkut@es.bau.edu.tr>

Gönderme tarihi: Cuma, Ocak 25, 2019 17:40

Kime: Senem Günönü Kurt

Konu: Ynt: ölçek kullanım izni

Merhaba Senem

İletişim konusuyla ilgilenmene sevindim.

Aslında bir meslektaşımın 2014 de geliştirdiğimiz daha yeni bir ölçek var. Sana ilgili makalenin linkini iletiyorum. İstersen önce onu bir incele. Daha anlamlı gelirse sana o ölçeği de iletirim.

dergipark.gov.tr/download/article-file/161046

Kolaylıklar dilerim

Fidan Korkut Owen

Toronto Empati Ölçeği Kullanım İzni

Yanıtla Tümüünü Yanıtla İlet

25.01.2019 Cum 21:46

TD

Tayfun Doğan <tayfun@tayfundogan.net>

Ynt: Ölçek kullanım izni

Kime Senem Günönü Kurt

Bu iletiyi 29.03.2019 00:04 tarihinde yanıtladınız.

Resimleri indirmek için buraya tıklayın. Gizliliğinizi korumaya yardımcı olmak için Outlook, bu iletideki bazı resimlerin otomatik olarak indirilmesini engelledi.

Merhaba,

Ölçeği kullanabilirsiniz. Ölçeğe kişisel web sitemden ulaşabilirsiniz.

Tayfun Doğan

www.tayfundogan.net

Gönderen: Senem Günönü Kurt <senem.gunonu@bahcesehir.k12.tr>

Gönderildi: 25 Ocak 2019 Cuma 10:30

Kime: tayfun@tayfundogan.net

Konu: ölçek kullanım izni

Merhaba Sayın Tayfun Hocam,

Ben Pamukkale Üniversitesi Yüksek Lisans öğrencisiyim. Tezimde sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerileri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi çalışıyorum. Eğer uygun görürseniz tezimde Türkçe uyarlamasını yapmış olduğunuz Toronto Ölçeğini kullanmak istiyorum. İyi çalışmalar dilerim.

Senem Günönü Kurt

Sınıf Öğretmeni

Denizli Kampüsü

Ek-3 Ölçek Uygulama İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 04/02/2019-E.8026

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi

Sayı :62297456-302.08.01/
Konu :Ölçek - Senem GÜNÖNÜ KURT

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜNE

İlgi :22/01/2019 tarih ve E.4911 sayılı yazımız

Enstitünüz Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programı 082101008 numaralı tezli yüksek lisans öğrencisi Senem GÜNÖNÜ KURT'un, Tez Danışmanı Dr. Emel SARITAŞ sorumluluğunda "4. Sınıf Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri İle Empatik Eğilim Düzeyleri İlişkisi" konulu tez kapsamında Fakültemiz Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı 4. Sınıf öğrencilerine ölçek uygulama isteği Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Erdiç DURU
Dekan Vekili

Ayrıntılı bilgi için irtibat : Sümeyye AKKUŞ

Tel: 0 (025) 8
E-Posta:

Faks: 0 (258) 0
Elektronik Ağ:http://pau.edu.tr/egitim/default.aspx

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek-4 Etik Sayfası

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza
Öğrenci Adı Soyadı

EK-5

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	Senem
Soyadı	Günönü Kurt
Doğum Yeri ve Tarihi	Salihli 22.05.1985
Uyruğu	T.C.
İletişim adresi ve telefonu	Merkezefendi Mah. 1700/8 sok. No:1 Daire:2 Denizli 0537 0205 418
Eğitimi	
İlkokul	Namık Kemal İlköğretim Okulu
Ortaokul	Sekine Evren Anadolu Lisesi
Lise	Sekine Evren Anadolu Lisesi
Yüksek Öğretim (Lisans)	Pamukkale Üniversitesi
Yabancı dil	İngilizce
Mesleki Deneyim	
Özel Oluşum İngilizce Dil Kursu	Öğretmenlik 2007-2012
Denizli Bahçeşehir Koleji	Öğretmenlik 2013- ...